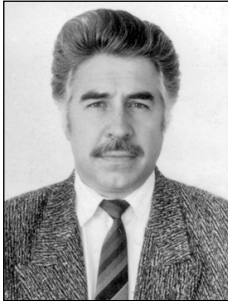

● STRINGENȚA PERFECTĂRII LEGISLAȚIEI ÎN DOMENIUL EXPERTIZEI JUDICIARE

Mihail GHEORGHIU,
prof. univ., dr. habilitat în drept,
avocat

Expertiza judiciară este o verigă importantă în înfăptuirea justiției penale, civile și administrative. Ea reprezintă componența principală a așa-numitor "Științe Forensic" (Științe legale).

În domeniul expertizei judiciare reformele nu pot fi doar cosmetice, așa precum s-a încercat deja să se procedeze prin pregătirea, la finele anului 2012, a unui proiect de lege cu privire la expertiza judiciară, elaborat de o comisie necunoscută. Acel proiect prevedea monopolizarea totală a expertizei judiciare de către Centrul Național de Expertize Judiciare, controlul acestuia a activității experților independenți, excluderea persoanelor competente din categoria experților judiciari etc.

În legătură cu acest fapt, am hotărât să ne expunem părerea cu referire la extinderea expertizei judiciare în sectorul privat și individual, așa precum se face în majoritatea țărilor europene și să situăm reforma în expertiza judiciară la nivel de egalitate - cea de stat cu cea privată. Numai competiția acestora și doar competența îi pot scoate la suprafață pe cei mai buni specialiști, profesioniști, care pot contribui la dezvoltarea expertizei judiciare și ridicarea baremului la nivel european în domeniul dat.

Expertiza judiciară din cele mai vechi timpuri a fost pusă în slujba justiției. Astăzi putem constata, cu certitudine, că, în majoritatea cauzelor penale, civile și contravenționale, părțile beneficiază de aportul probator al cunoștințelor speciale fie în formă de participare a specialistului, fie în formă de constatare tehnico-științifică, medico-legală sau expertiză judiciară. Aici se mai poate afirma că, în unele cauze, fără constatarea tehnico-științifică, medico-legală sau expertiza corespunzătoare, practic, nu se poate soluționa just situația. Valoarea probatorie a acestor

cunoștințe speciale constă în abordarea creativă a tuturor datelor obținute în mod obiectiv și independent, cu utilizarea unui spectru larg de metode științifice de investigație și posibilități concrete de demonstrare a legăturii de cauzalitate dintre faptele antisociale și consecințele lor. Cele menționate, în corelație cu multe altele, determină actualitatea acestei probleme de cercetare și necesitatea identificării unor modalități de perfecționare a procesului și subiecților de efectuare a expertizelor judiciare, precum și determinarea locului acestei activități.

Ne punem drept scop evidențierea problemelor apărute în domeniul expertizei judiciare în țara noastră, în legătură cu tentativele Centrului Național de Expertiză Judiciară de pe lângă Ministerul Justiției (CNEJ) de a monopoliza expertiza și de a nu admite experții independenți sau alte persoane competente, care pot fi desemnate de ofițerii de urmărire penală, de procurori sau de instanțele de judecată la efectuarea unor expertize judiciare. Informațiile referitoare la efectuarea cu succes a expertizelor judiciare în alte țări de către experții privați, transmiterea acestei activități de la stat la persoane private vor complini la nivel de argument scopul urmărit.

Se știe că, ori de câte ori este necesară clarificarea unor circumstanțe, împrejurări la soluționarea justă a cauzei penale, civile sau administrative, cercetate sau examinate în instanță sau de către organul împuternicit, se impun cunoștințe speciale din domeniul științei, tehnicii, artei, meșteșugului sau din alte domenii ale activității umane, caz în care organul de urmărire penală, instanța de judecată sau organul respectiv administrativ poate numi o expertiză judiciară sau constatare tehnico-științifică sau medico-legală.

Conform Legii RM nr.1086 din 23 iunie 2000, art.1-2 cu privire la expertiza judiciară, constatările tehnico-științifice și medico-legale, rezultatele expertizelor judiciare, ca și rezultatele constatările tehnico-științifice sau medico-legale, au aceeași valoare juridică.¹ Deci, în aceeași cauză nu trebuie efectuate și constatarea, și expertiza respectivă, cu excepția, când se constată că raportul tehnico-științific ori medico-legal nu este complet sau concluziile acestuia nu sunt precise. Atunci expertiza respectivă poate fi dispusă de organul de urmărire penală în cauza penală, din oficiu sau la cererea părților, iar instanța de judecată, la cererea oricăreia dintre părți (art.141, alin.2 CPP)².

Înscriserea expertizelor judiciare, a constatările tehnico-științifice și medico-legale în legislația actuală a Republicii Moldova și admiterea utilizării lor în activitatea de probare judiciară demonstrează în mod evident importanța care se acordă acestor mijloace de probă. În acest sens, după cum menționează, pe bună dreptate, numeroși juriști și oameni de știință, expertizele judiciare reprezintă un instrument de neprețuit pentru organele îndrituite cu înfăptuirea justiției.³

Expertiza judiciară constituie acel mijloc de probă prin care expertul respectiv, pe baza unei activități de examinare a obiectelor materiale, a organismului uman, fenomenelor sau proceselor ce ar putea conține informații importante despre circumstanțele cazurilor cercetate de organele împuternicite sau examinate de instanța de judecată, stabilește elemente de fapt, care servesc la constatarea existenței sau inexistenței infracțiunii, la identificarea făptuitorului, precum și la clarificarea altor împrejurări importante pentru justa soluționare a cauzei. Concluziile argumentate ale acestor examinări sunt puse la dispoziția organelor de urmărire penală, a instanțelor de judecată sau a persoanelor responsabile de examinarea cazurilor administrative. Concluziile expertului, după cum se știe, nu sunt obligatorii pentru instanța de judecată, procuror sau ofițerul de urmărire penală, însă respingerea lor trebuie să fie motivată.

Aportul expertizelor judiciare la înfăptuirea justiției este de valoare maximă în cazul în care expertul are cunoștințe profunde, se bazează pe examinări complete, complexe și cercetările sunt efectuate cu ajutorul mijloacelor și metodelor performante.

Menționăm faptul că cercetările, în majoritatea expertizelor judiciare, sunt suficient de aprofundate ca, în baza lor, să poată fi trase concluzii, în mare parte categorice, pozitive sau negative, de care depinde aflarea adevărului, soarta oamenilor, drepturile și valorile imobiliare ale lor, deoarece acestea sunt probe

incontestabile în procesul penal, civil sau administrativ. Expertii judiciari, indiferent de apartenența lor – funcționari de stat sau persoane particulare, private, individuale, de obicei, sunt persoane competente care manifestă maximă exigență, obiectivitate și principialitate. Greșită este părerea unor judecători, procurori sau conducători ai CNEJ precum că expertii independenți, individuali, privați se cumpără și fac expertize la comandă. Același lucru se poate spune și se spune despre unii experți din instituțiile de expertiză de stat. Însă nimeni dintre experți nu a fost prins și nu a fost dovedit, deocamdată, niciun fapt precum că unii sau alții experți emit concluzii la comandă contra unor sume de bani.

Fiind o verigă importantă în procesul efectuării justiției, rezultatele expertizei judiciare depind direct de conlucrarea eficientă a tuturor actorilor implicați în dispunerea și efectuarea acesteia. La reducerea termenelor de urmărire penală și ale examinării cazurilor penale și civile în instanțele de judecată, pot contribui esențial și experții independenți, privați, persoanele competente în domeniile respective, acestea fiind desemnate în calitate de experți judiciari în anumite cazuri.

Calitatea de expert judiciar nu este atribuită doar numai de către Comisia de calificare a CNEJ sau de alte instituții de stat de expertiză judiciară. Și acest lucru ar trebui să fie înțeles de către conducătorii instituției enunțate, de unii demnitari ai Ministerului și chiar de către unii judecători, fiindcă toți trebuie să țină cont de prevederile art.142, alin.(3) din Codul de procedură penală, în care este stipulat clar că, în calitate de expert, poate fi numită orice persoană care posedă cunoștințele necesare pentru a prezenta concluzii referitoare la circumstanțele apărute în legătură cu cauza penală și care pot avea importanță probatorie pentru cauza penală. Deci, conducându-ne de această prevedere a CPP RM și de prevederile art.12, alin.(1) al Legii RM citate, trebuie să menționăm, iar alții trebuie să memorizeze faptul, că expert judiciar poate deveni orice persoană competentă, desemnată de ofițerul de urmărire penală, de procuror sau de instanța de judecată, pentru a efectua expertiza în cauza penală. Persoana respectivă devine expert judiciar pentru cauza concretă, și nu pentru alte sau mai multe cauze.

Cu părere de rău, acest fapt este interpretat în alt mod, după părerea mea, greșit de către unii demnitari ai Ministerului Justiției și ai CNEJ. Această interpretare greșită a fost trimisă în scris de nenumărate ori în adresa mai multor instanțe de judecată, a Ministerului Afacerilor de Interne, a Procuraturii Generale, precum și a unor persoane fizice și juridice,

fiind schimonosită, după bunul lor plac, prevederea art.12, alin.(1) al Legii RM nr.1086 și omis intenționat enunțul că expertizele judiciare se efectuează „... și de către alte persoane competente, desemnate de ofițerul de urmărire penală, de procuror sau de instanța judecătorească”. Se vede că autorii sus-numitelor falsificări în actele oficiale nu cunosc prevederile art.142 din Codul de procedură penală al RM. Apoi aceste persoane nu știu că ceea ce nu este interzis prin lege este legal. Oare ce juriști avem noi la Ministerul Justiției și la Centrul Național de Expertize Judiciare?

Poziția ostilă a CNEJ față de experții independenți, particulari, privați și unitățile în care activează aceștia, nu se știe de ce este susținută și de Ministerul Justiției, fapt demonstrat prin actele de refuz de a atesta în calitate de experți independenți, individuali, privați oameni profesioniști din afara instituției date, chiar care au activat timp îndelungat în sistemul expertizei judiciare al MAI, MJ în calitate de experți judiciari, dar au plecat din sistem din diverse motive. Și plecarea lor din sistem nici într-un fel nu le-a diminuat sau afectat nivelul profesional, doar le-a expirat, în unele cazuri, termenul atestării. Cred că atestarea și calificarea experților din instituțiile de stat și din birourile private ar trebui să fie efectuate de către o comisie specializată interdepartamentală, cu participarea oamenilor de știință din domeniu, precum și a reprezentanților experților independenți, individuali, privați. Tot această comisie ar urma să supună calificării și atestării și experții Centrului Național de Expertiză Judiciară, pe cei ai MAI și ai altor instituții, ca să nu se autoevalueze ei înșiși și să atribuie această calitate unor cumetri sau cunoscuți. Consider că structura respectivă – comisia de calificare și atestare a experților judiciari –, indiferent de apartenență membrilor ei, ar trebui să funcționeze doar pe lângă Ministerul Justiției.

O situație de neînțelegere și de haos, creată artificial de CNEJ, inclusiv monopolul la dreptul de a califica și atesta experții judiciari particulari, independenți, numai tergiversează ani de zile efectuarea expertizelor judiciare și a constatărilor tehnico-științifice, fapt care lungeste durata de cercetare și examinare a cauzelor în instanțele de judecată. Drept confirmare a acestor declarații servesc: numărul de expertize neefectuate la CNEJ în termenele prevăzute, dosarele care așteaptă în safeurile ofițerilor de urmărire penală, ale procurorilor și ale judecătorilor, precum și concluziile experților.

Precizăm faptul că este necesar să se înțeleagă și să se stabilească o conlucrare reală și fructuoasă între experții instituțiilor de stat și experții laboratoa-

relor private, experții individuali, particulari, inclusiv persoanele competente, desemnate pentru efectuarea expertizelor judiciare, precum și organele ordonatoare de expertize, pentru a ameliora situația în domeniu și pentru a spori calitatea investigațiilor, a reduce termenele expertizelor, iar ca urmare și a termenelor cercetării multor cauze și examinării lor în instanța de judecată. Numai în așa mod expertiza poate contribui la soluționarea problemelor speciale în cauzele penale, civile și administrative. Anume de colaborarea, înțelegerea, interacțiunea experților din instituțiile de stat de expertiză judiciară și experții din afara acestora (factorul subiectiv) depinde calitatea și termenele reduse ale expertizelor judiciare. Vorbind de calitatea expertizelor judiciare, trebuie spus că, de fapt, lipsesc metodicele autohtone de expertizare care ar fi trebuit să fie elaborate și aprobate de CNEJ, ca instituție coordonatoare în domeniul teoriei și practicii expertizei judiciare și criminalisticii.

Coordonarea de către CNEJ a domeniului expertizei judiciare și criminalisticii înseamnă a da o formă unitară, a îndruma, a asigura concordanța activității de expertiză judiciară, efectuată de mai mulți parteneri etc.⁴ Coordonarea, după părerea noastră, presupune îndrumarea metodică și științifică, armonia activităților mai multor unități de expertiză (statale și nestatale), interacțiunea cu oamenii de știință, corespondența profesională dintre parteneri, și nu dușmănie, cum se manifestă actualmente relațiile dintre experții din instituțiile de stat și experții din afara acestor instituții. Această situație a fost creată de unii conducători ai Centrului și chiar ai Ministerului respectiv, care nu-i recunosc pe experții independenți, particulari, privați și persoanele competente, desemnate pentru efectuarea expertizelor în unele cauze. Coordonarea nu înseamnă supunerea tuturor experților (independenți, particulari, privați, persoanelor competente) Centrului Național de Expertiză, dări de seamă și prezentarea arhivelor acestora la CNEJ, după cum au prevăzut ei în proiectul de lege, elaborat la finele anului 2012. Și bine că acel proiect de lege, prezentat de CNEJ, a fost respins, așa încât nu s-a instalat un monopol absolut (dictatură) în domeniul expertizei judiciare. O astfel de lege ar fi întors domeniul expertizei judiciare în perioada sovietică, or, noi ne dorim accederea în Europa. Chiar dacă înregistrăm peste douăzeci de ani de independență și democrație, în Republica Moldova expertizele judiciare, cu părere de rău, se efectuează după metodicele sovietice, dar cu mentalitatea veche și metodicele sovietice în Europa nu vom ajunge. Elaborarea, aprobarea și implementarea metodicilor autohtone de expertizare, precum și certificarea

acestora a devenit demult o necesitate stringentă pentru țara noastră și Centrul Național de Expertize, ca instituție coordonatoare în domeniul dat, fiindcă Centrul de unul singur nu este în stare să efectueze acest lucru. Oare acesta nu este un argument forte pentru a uni toate forțele existente din țară, la nivel științific și practic, lăsând la o parte orgoliul și mânia?

În afară de aceasta, mai există și factorul obiectiv, care are un rol deosebit la determinarea calității și a termenelor efectuării expertizelor judiciare. E vorba de numărul de experți, care, pe parcursul multor ani, nu se mărește, chiar dacă numărul de expertize solicitate s-a triplat. Și din acest considerent efectuarea unor tipuri de expertize se târăgănează chiar ani de zile. De asemenea, baza material-tehnică a instituțiilor de expertiză de stat demult este depășită și nu corespunde cerințelor moderne, fapt care nu permite acreditarea acestor instituții de către Rețeaua Europeană a Institutelor de Științe Criminalistice (E.N.F.S.I.).

Totodată, trebuie să recunoaștem că statul, la moment, nu asigură adecvat necesitățile financiare ale instituțiilor specializate de stat de expertiză și unele tipuri de expertiză nici nu se efectuează în țara noastră pe motiv de lipsă a utilajelor necesare și a specialiștilor respectivi. Acest gol ar putea fi completat de birourile private de expertiză, de experții independenți, individuali etc.

Considerăm, de asemenea, că e timpul să fie modificată legislația în domeniul expertizei judiciare prin care să se permită, laolaltă cu activitatea de expertiză de stat, și activitatea experților independenți, individuali și a laboratoarelor private de expertiză. Între aceste structuri s-ar constitui o competiție sănătoasă de pe urma căreia ar supraviețui real cei mai calificați specialiști, mai bine asigurați, care au o bază material-tehnică mai bună, care vor efectua expertizele la un nivel mai înalt și mai operativ..

Dar, înainte de aceasta, ar trebui să realizăm o evaluare obiectivă în domeniul expertizei judiciare din țară și să elaborăm concepția acestei activități prin organizarea și efectuarea unor conferințe științifico-practice. La aceste întruniri trebuie examinată și practica altor state în domeniul dat, state cu democrații avansate din Europa și America. Numai cu participarea oamenilor de știință, a ofițerilor de urmărire penală, procurorilor și judecătorilor, care utilizează rezultatele experților în practica combaterii infracționalității, în soluționarea litigiilor civile și administrative, poate fi elaborată o strategie vitală în domeniul expertizei judiciare și numai în asemenea mod pot fi lansate propuneri de reformare a acestei activități în interesele organelor de drept și ale societății în ansamblu.

De exemplu, dl **Hugh Taylor**, directorul unui laborator privat de Genetică Forensics din Regatul Unit al Marii Britanii, în comunicarea sa „Rolul criminalisticii (Forensics) în sectorul privat” din cadrul Conferinței Internaționale de Criminalistică din 26-27 octombrie 2011 (București) a informat asistența, printre care era și subsemnatul, că, începând cu 2003, în țara sa a fost permisă legal realizarea serviciilor private de criminalistică, inclusiv expertiza ADN. Pe parcursul a zece ani serviciile private de criminalistică au existat paralel cu cele specializate de stat, iar din martie 2012, conform unei dispoziții a autorităților statului, urmau să rămână numai cele private. Mai mult decât atât, același **Hugh Taylor** a menționat că studiile de fezabilitate au stabilit că statului îi este mai convenabil să procure serviciile de expertiză de la laboratoarele private de criminalistică, decât să finanțeze laboratoarele respective specializate de stat. Acest fapt a fost confirmat și de un reprezentant al laboratoarelor private de expertiză judiciară din Marea Britanie la conferința despre organizarea și funcționarea expertizei judiciare în Republica Moldova care a avut loc la Chișinău la 15-16 noiembrie 2011.

Din informația lui Hugh Taylor, în Marea Britanie există 13 laboratoare private de expertiză. Acestea participă anual la licitația organizată de Ministerul Justiției și obțin dreptul de efectuare a unui număr și tipuri de expertize judiciare, care sunt numite din oficiu sau la cererea părților în dosarele penale și civile de către organele de poliție și instanțele de judecată. Părțile, la rândul lor, în cauzele respective își aleg ele însele laboratoarele în care urmează a fi efectuate expertizele solicitate. Dl Taylor a accentuat că, în asemenea mod, laboratoarele private de expertiză judiciară, deopotrivă cu cele de stat, contribuie esențial la combaterea criminalității și la soluționarea litigiilor civile și administrative. Aceste două tipuri de laboratoare – de stat și private – se află într-o competiție sănătoasă și utilă. Ca urmare a acestei competiții a crescut calitatea expertizelor judiciare, s-au redus considerabil costurile serviciilor și termenele de efectuare a expertizelor. Practic nici un organ de urmărire penală sau instanță nu face deosebire între laboratoarele de expertiză de stat și cele private. De exemplu, dacă expertiza ADN-ului se efectua în laboratorul de stat în termen de 30 de zile, în laboratorul privat acum aceeași expertiză se efectuează în 3 zile, costul ei fiind redus aproape de trei ori.

La aceeași conferință s-a comunicat faptul că în Germania nu există laboratoare de stat de expertiză a ADN-ului. Germanii, calculând toate plusurile și minusurile activității laboratoarelor respective, au luat decizia de a procura servicii de acest gen de la

englezi, care le îndeplinesc pe deplin necesitățile în cauzele penale și civile. Pentru aceste expertize ei cheltuiesc mai puțini bani decât ar întreține propriile laboratoare.

Existența activității de expertiză judiciară privată, deopotrivă cu cea de stat, este admisă și în Federația Rusă, Cehia, România, Ungaria, Statele Unite ale Americii și în alte țări.

Așadar, conform legislației procesuale a Federației Ruse, expertizele judiciare pot fi efectuate și în afara instituțiilor specializate de stat, de persoane private, care posedă cunoștințe speciale în diverse ramuri ale științei, tehnică, arte sau meșteșugărit. Legea FR nr.73-FZ din 31 mai 2001 cu privire la expertiza judiciară de stat în Federația Rusă (art.41) a extins aproape toate prevederile și asupra activității experților privați. Organele de urmărire penală și instanțele de judecată nu fac nicio deosebire între expertizele efectuate de experții, care activează în instituții de stat și experții privați. Experții privați, individuali sau independenți, de obicei, sunt foștii experți ai instituțiilor specializate de stat, care s-au pensionat sau au plecat din aceste instituții, oameni de știință etc. cu cunoștințe profunde și o bogată practică în domeniu.

Un alt exemplu de coexistență și conlucrare sănătoasă pe bază de concurență (competiție) a laboratoarelor de expertiză de stat cu cele private poate servi articolul științific al dlui doctor **Graziano Candeo**, comisar de poliție din orașul Padova (Italia) intitulat **„Importanța și rolul laboratoarelor criminalistice private în Italia»**, publicat în revista română de Criminalistică nr.4 din august 2012. Iată ce scrie autorul: «Procurorul și judecătorul, ori de câte ori văd utilitatea, desemnează un consultant, ales de regulă din Registrul Experților din cadrul Tribunalului, conform art.67 din Decretul legislativ nr.271 din 28 iulie 1989, privitor la normele de aplicare a Codului de procedură penală. Tot în conformitate cu art.67, se poate alege, de asemenea, o persoană care nu este înregistrată în registrele corespunzătoare, ... în cazul în care judecătorul desemnează în calitate de expert o persoană care nu este înscrisă în respectivele registre, va desemna, dacă este posibil, o persoană care își desfășoară activitatea într-o entitate publică”.⁵ Această alegere, în mod legitim, poate viza un lucrător în poliție, *ad personam*.

Mai departe, scrie Graziano Candeo, cunoștințele și noile evoluții în domeniul științei criminalistice și al criminologiei își asumă acum, în mod inevitabil, un rol de sprijin în creșterea, nu numai în cadrul investigațiilor efectuate de către Poliția științifică (sau RIS⁶, Carabinieri), dar, mai ales, în strategiile de apărare din partea privată, având o semnificație largă în proces.

De 12 ani în Italia laboratoarelor private, prin intermediul consultanților tehnici și al anchetatorilor privați, li se acordă o mare importanță, deoarece figura profesională a expertului/consultantului tehnic privat se bucură de recunoaștere legislativă și a devenit pentru avocat un adevărat sprijin profesional în căutarea elementelor dezincriminatoire pentru clientul său.

Rolul criminalisticii și al criminologiei, prin laboratoarele private din Italia, menționează Graziano Candeo, este astfel dovedit a fi un element valabil de a fi utilizat în strategiile de intervenție juridică și judiciară, un ghid în plus pentru o bună înțelegere a dinamicii evenimentelor penale. Nu putem vorbi, deci, de justiție penală în Italia fără să menționăm protagoniștii acesteia, care sunt investigatorii privați, consultanții tehnici și laboratoarele private. Rolul de subiecți procesuali ai acestora legiuitorul Italian l-a recunoscut încă din anul 1989.

În Italia activitatea de expertiză judiciară este efectuată în baza licenței respective. Persoanele private care doresc să obțină o licență de investigații în domeniul expertizei trebuie să contacteze instituția Prefectului. Procedura de licențiere și emiterea licenței se fac de către prefecți (birouri regionale, guvernamentale) persoanelor care au dobândit o experiență specifică.

Pentru obținerea licenței respective, persoana trebuie să corespundă următoarelor cerințe: să fie cetățean italian sau din țările europene aparținând Uniunii; să posede capacitatea juridică; să posede capacitatea tehnică; să nu fi fost condamnat pentru infracțiuni cu intenție; să nu fi executat o pedeapsă privativă de libertate de peste trei ani, condamnat pentru infracțiuni de omor prin imprudență, fără a obține reabilitarea; să nu fi executat o măsură de siguranță; să nu fi fost declarat infractor obișnuit, profesional sau de tendință.⁷

Concluzii. Având în vedere starea în care s-a pomenit expertiza judiciară în țara noastră și perspectiva descentralizării acestui domeniu, mai devreme sau mai târziu, ca și în alte state, se va produce transferul activității date de la stat la particulari. Considerăm necesar a propune și a realiza următoarele, în acest sens:

1) Organizarea și realizarea unei conferințe științifico-practice cu genericul „Teoria și practica contemporană a expertizei judiciare”, cu participarea oamenilor de știință din domeniul dat din țară și din străinătate, a reprezentanților organelor de drept și a experților judiciari, inclusiv acei independenți, particulari ș.a.

2) Lansarea de către Ministerul Justiției a unui concurs pentru elaborarea mai multor proiecte de lege cu privire la expertiza judiciară, constatările tehnico-științifice și medico-legale și selectarea celui mai reușit proiect pentru aprobare de către Guvern.

3) Crearea unui grup de lucru pe lângă Ministerul Justiției din care ar face parte reprezentanții instituțiilor de expertiză de stat și experți independenți, privați, persoane competente în domeniu, care ar supune analizei proiectele de lege prezentate și ar evalua cea mai reușită variantă, cu prevederi de actualitate și de perspectivă în domeniul dat.

Bibliografie

1. Legea RM nr.1086 din 23 iunie 2000 cu privire la expertiza judiciară, constatările tehnico-științifice și medico-legale cu modificările și completările respective.
2. Codul de procedură penală al Republicii Moldova, actualizat, Chișinău, 2012.
3. N.Văduva. Expertiza judiciară. Craiova: Universitaria, 2001, p.66; Camelia Grigore. Probleme ale expertizelor criminalistice //Revista română de Criminalistică, 2008, nr.6, p.16-17.
4. Dicționar Enciclopedic. Chișinău, 2001, p.209.
5. Revista română de Criminalistică, nr.4-2012, p.1061.
6. Departamentul de investigații științifice.
7. Revista română de Criminalistică, 2002, nr.4, p.1062.

● PROBLEME TEORETICE ȘI PRACTICA PRIVIND IMPLEMENTAREA DISPOZIȚIILOR LEGALE CARE REGLEMENTEAZĂ EFECTUAREA ACȚIUNILOR DE URMĂRIRE PENALĂ ÎN CONDIȚIILE ART.279 CPP

Nicolae URSU,
doctor în drept, avocat

Vasile NICOARĂ,
avocat

Parlamentul Republicii Moldova a adoptat Legea nr.66 din 05.04.2012, în vigoare de la 27.10.2012, prin care a fost modificată dispoziția art.279 alin.(1) CPP. Norma enunțată stabilește că „acțiunile procesuale se efectuează în strictă conformitate cu prevederile prezentului cod și numai după înregistrarea sesizării cu privire la infracțiune. Acțiunile de urmărire penală pentru efectuarea cărora, este necesară autorizarea judecătorului de instrucție, precum și măsurile procesuale de constrângere sunt pasibile de realizat doar după pornirea urmăririi penale, dacă legea nu prevede altfel”.

Concomitent, prin Legea nr.66 din 05.04.2012, a fost modificată și dispoziția art.1 alin.(1) CPP care prevede că „procesul penal reprezintă activitatea organelor de urmărire penală și a instanțelor judecătorești cu participarea părților în proces și a altor persoane, desfășurată în conformitate cu prevederile prezentului cod. Procesul penal se consideră început din momentul sesizării sau autosesizării organului competent despre pregătirea sau săvârșirea unei infracțiuni”.

La prima vedere, modificările operate nu sunt atât de semnificative, însă au avut un impact puternic asupra doctrinei și asupra practicii de implementare.

Sub aspect doctrinar, conform literaturii de specialitate, putem reține că procesul penal se declanșează odată cu începerea urmăririi penale¹. Astfel, a fost fortificată ideea că „pe de o parte, începerea urmăririi penale marchează declanșarea procesului penal, iar ea, pe de altă parte, implică drepturi și obligații specifice atât pentru organele de urmărire penală, cât și pentru ceilalți participanți la proces”².

Este de menționat faptul că, până la operarea ultimelor modificări, art.279 alin.(1) din CPP prevedea că organul de urmărire penală efectuează acțiunile de urmărire penală în strictă conformitate cu prevederile prezentului cod și numai după pornirea urmăririi penale

1 Igor Dolea, Dumitru Roman, Iurie Sedlețchi, Tatiana Vizdoagă, Vasile Rotaru, Andrian Cerbu, Sergiu Ursu. Drept procesual penal, Ediție 1, Chișinău, 2005, p. 538.

2 Ion Neagu. Tratat de procedură penală, Editura PRO, 1997, p. 425.

le, cu excepția acțiunilor prevăzute în art.118 (cercetarea la fața locului) și în art.130 (percheziția corporală sau ridicarea), care pot fi efectuate și până la pornirea urmăririi penale.

Actualmente, se țin polemici aprinse în tagma juriștilor, inclusiv în rândul celor care contribuie la înfăptuirea justiției, cu referire la limitele aplicării art.279 alin.(1) CPP. În mare măsură aceste discuții se datorează faptului că actul legislativ, prin care au fost operate modificările în art.279 alin.(1) CPP, nu corespunde condițiilor de legalitate, accesibilitate, precizie³ și previzibilității în sensul Convenției Europene pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale. Or, potrivit constatărilor expuse în Hotărârea Curții Constituționale nr.26 din 23.11.2010: „... Legislația națională trebuie să indice cu o claritate rezonabilă scopul și modalitatea de exercitare a discreției relevante acordate autorităților publice, pentru a asigura persoanelor nivelul minim de protecție la care cetățenii au dreptul în virtutea principiului preeminenței dreptului într-o societate democratică (a se vedea *Domenichini v. Italy*, Reports 1996-V, p. 1800, & 33).”

Din conținutul art.279 alin.(1) CPP, în redacția actuală, rezultă că legislatorul a încercat să instituie reglementări privind efectuarea „acțiunilor procesuale” și în același timp a „acțiunilor de urmărire penală”.

Îmbinând aceste două categorii de acțiuni, care, sub aspect juridic, diferă, norma de drept a obținut un caracter confuz, care lasă loc de interpretări nejustificate și aplicare arbitrală.

Remarcăm faptul că în practică ne-am confruntat deja cu situații în care organul de urmărire penală efectuează diverse acțiuni de urmărire penală până la începerea urmăririi penale. Culmea este că unele acțiuni de urmărire penală se efectuează și după adoptarea unei soluții finale – clasarea procesului penal. Aceasta, în situația în care, potrivit art.286 CPP, clasarea procesului penal este actul de finalizare a oricăror acțiuni procesuale într-o cauză penală.

Toate aceste acțiuni se încearcă a fi justificate prin dispozițiile art.279 alin.(1) CPP în coroborare cu art.1 alin.(1) CPP. Prin urmare, prezintă interes în ce măsură aceste prevederi legale justifică efectuarea anumitor acțiuni, la o anumită etapă sau fază procesuală. Pentru a da răspuns la această întrebare este necesară delimitarea dintre noțiunile utilizate în norma enunțată: „acțiuni procesuale” și „acțiuni de urmărire penală”.

3 Articolul 3 alin.(2) din Legea Republicii Moldova privind actele legislative, nr. 780-XV din 27.12.2001, Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 36-38 din 14.03.2002.

Considerăm că prin „acțiuni procesuale” urmează a fi înțeles sistemul de acțiuni procesuale care însoțesc fazele obligatorii: urmărirea penală, judecarea cauzei în prima instanță și executarea sentinței. Prin „acțiuni de urmărire penală” urmează a fi înțeles sistemul de acțiuni care însoțesc doar faza urmăririi penale.

În structura procesului penal, urmărirea penală este bine determinată, atât în timp cât și sub aspectul activităților și soluțiilor ce pot fi desfășurate de către organele de urmărire penală, procuror și judecătorul de instrucție. În timp, urmărirea penală își are limitele fixate între momentul începerii și momentul emiterii soluției de către procuror.⁴

În această ordine de idei, urmărirea penală începe după emiterea unei ordonanțe de pornire a urmăririi penale, conform art.274 CPP. Respectiv, acțiunile de urmărire penală, care au menirea să corespundă obiectului și scopului urmăririi penale – art.252 CPP, nu pot fi efectuate până la emiterea unei ordonanțe de începere a urmăririi penale⁵.

Urmează a fi scos în evidență faptul că art.279 CPP conține dispoziții de ordin general, care nu pot avea prioritate față de dispozițiile de conținut⁶, definite, și norme speciale, datorită principiului „*lex specialis derogat generali*”.

În practică, acțiunile de urmărire penală au la bază o ordonanță emisă conform art.255 CPP în coroborare cu o normă specială, care reglementează acțiunea concretă, sau un proces-verbal privind acțiunea de urmărire penală, întocmit conform art.260 CPP. Din conținutul art.255 CPP rezultă expres că organul de urmărire penală emite ordonanțe în cadrul *desfășurării urmăririi penale*. Din sensul art.260 CPP, de asemenea rezultă că procesul-verbal privind acțiunile de urmărire penală se întocmește doar în cadrul urmăririi penale.

Aceste norme juridice cu caracter procedural urmează a fi puse în aplicare așa după cum le este conținutul. Or, potrivit principiului legalității – art.7 CPP „*procesul penal se desfășoară în strictă conformitate cu principiile și normele unanim recunoscute ale dreptului internațional, cu tratatele internaționale la care Republica Moldova este parte cu prevederile Constituției și ale prezentului cod*”.

În contextul dat, reiterăm că acțiunile de urmărire penală efectuate până la începerea urmăririi penale sunt abuzive, ilegale.

4 Igor Dolea, Dumitru Roman, Iurie Sedlețchi, Tatiana Vizdoagă, Vasile Rotaru, Andrian Cerbu, Sergiu Ursu. Drept procesual penal, Ediție 1, Chișinău, 2005, p.510.

5 Op.cit., p.510.

6 Articolul 28,29 Legea Republicii Moldova privind actele legislative, nr. 780-XV din 27.12.2001, Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 36-38 din 14.03.2002.

Respectiv, urmează a fi reținută și competența organului de urmărire penală, care este clar determinată, ceea ce nu lasă loc de interpretări. Conform art.55 alin.(2) CPP „*organele de urmărire penală efectuează sau dispun acțiuni de urmărire penală în condițiile prezentului cod. Potrivit art.55 alin.(4) CPP, dacă există indici ai infracțiunii, organul de urmărire penală, concomitent cu înregistrarea sesizării despre aceasta, pornește procesul de urmărire penală și, călăuzindu-se de dispozițiile prezentului cod, efectuează acțiuni de urmărire penală (...)*”.

Expresia „concomitent” presupune că, odată cu depistarea indicilor infracțiunii, organul de urmărire penală pornește și urmărirea penală, astfel, neexistând un interval de timp, care ar fi permis efectuarea acțiunilor de urmărire penală până la pornirea urmăririi penale.

Actele îndeplinite în afara condițiilor stabilite de lege sunt lipsite de valoare, ele fiind caracterizate ca in-

eficiente din punct de vedere juridic⁷ și implică punerea în aplicare a principiului „*Fruitele pomului otrăvit*”⁸.

Acțiunile de urmărire penală efectuate până la începerea urmăririi penale sunt afectate de nulitate în condițiile art.251 CPP, iar elementele de fapt administrate, în baza acestor acte, nu pot fi admise în calitate de probă, conform art.94 CPP.

Dacă ar fi să admitem posibilitatea efectuării acțiunilor de urmărire penală până la începerea urmăririi penale, prezintă interes soluția care urmează a fi adoptată în caz de neconfirmare a indicilor infracțiunii. Este clar că s-ar impune renunțarea la pornirea urmăririi penale, conform art.264 alin.(5) CPP, dar, în acest caz, nu pot fi justificate acțiunile de urmărire penală prin prisma acestei soluții.

7 Ion Neagu, op.cit., p.383.

8 Decizia Curții Supreme de Justiție, emisă la data de 12.04.2011, în dosarul nr.1ra – 261/11 cu referire la hotărârea CEDO în cauza Gafgen c. Germaniei, emisă la 30.06.2008.

ISTORICUL APARIȚIEI ȘI DEZVOLTĂRII DECLARAȚIILOR MARTORILOR CA MIJLOACE DE PROBĂ ÎN CAUZELE PENALE

Elena BUGUȚA,
lector universitar IRIM,
doctorand, avocat

Recenzent:
Viorel V. BERLIBA,
doctor în drept, conferențiar universitar

Declarațiile martorului reprezintă unul dintre cele mai vechi și răspândite mijloace de probe, care au apărut și s-au transmis încă din antichitate păstrându-și până astăzi valoarea probantă.¹

Astfel, în Grecia Antică, în perioada Atenei democratice, Aristotel menționează cinci feluri de probe: legile, declarațiile martorului, recunoașterea, tortura și jurământul.²

Sursele menționează printre declarațiile de mar-

tor și declarațiile medicilor cu privire la cauza morții și gravitatea leziunilor corporale. Cea mai importantă sursă în acea perioadă ca probă era considerată declarația martorului și declarația sclavilor. Jurământul la acea perioadă juca un rol important numai în cazurile mai puțin importante, ele erau utilizate frecvent în cauzele civile.³

Martorii puteau fi numai oamenii liberi - cetățeni sau străini. Minorii sau rudele apropiate ale părților nu erau admiși să depună declarații. Declarațiile martorului trebuiau să fie expuse în formă scrisă. Atunci când martorii se expuneau în formă verbală,

3 Ibidem.

1 A. Sava, „Aprecierea probelor în procesul penal” - Junimea, Iași 2002, pag. 109.

2 Чельцов М Бубутов «Курс уголовного право» Санкт Петербург 19956 стр. 102.

declarațiile lor erau înscrise într-un protocol. În instanțele judecătorești din Atena un rol important îl aveau secretarii, care aveau o experiență mare și un stagiu de lucru îndelungat în același loc. Majoritatea secretarilor erau robi ai statului sau cetățeni foarte săraci. Secretarii aveau funcția de a înregistra declarațiile martorului și de a determina corectitudinea declarațiilor verbale cu cele date în formă scrisă în cazurile când martorul se expunea în formă scrisă. Martorii care lipseau din instanță din motive întemeiate transmiteau declarațiile sale într-o formă scrisă persoanelor încredințate.

Neprezentarea martorului în Atena se pedepsea cu amendă. Martorii care nu știau nimic despre cauză puteau să refuze să depună mărturii. Robii erau interogați întotdeauna sub tortură. La alegerea dintre declarațiile martorului liber sub jurământ și declarațiile robului, simpatia era dată declarațiilor robilor. Tortura era aplicată în prezența părților și a altor persoane.

O dezvoltare mai amplă a procesului judiciar penal are loc în perioada când Roma devine Republică, în perioada cuceririi și dezvoltării culturii, și constituirea dreptului Roman. În acea perioadă judecata se începea cu alegerea juraților. Procesul se petrecea în două etape: în prima parte a procesului se dădea cuvânt învinutului, apărătorului și acuzatorului, care beneficia de dreptul de a pune întrebări învinutului și apărătorului; a doua parte a procesului era destinată controlului probelor. În cea de a doua parte a procesului în primul rând erau ascultați martorii, care apoi erau interogați de către părți. Primul avea dreptul să-l interogheze pe martor acel care l-a citat.⁴

În istoria jurisprudenței sunt cunoscute cazuri de neadmisibilitate a persoanei în calitate de martor în cadrul procesului penal.

Motivele de înlăturare a persoanei s-au dovedit a fi diverse. În unele cazuri privarea de drepturi de a mărturisi era determinată de comportamentul persoanei, în altele de natura relațiilor dintre martor cu unii dintre subiecții procesului penal. Impedimentul de a mărturisi sau eliberarea de obligația de a depune mărturie era cunoscută încă din dreptul roman.⁵

În „Justiane Digesta”⁶ titlul IV „De testibus” (Despre martori) se stabilește că nu sunt admiși ca martori împotriva învinutului: persoana care a fost eliberată din robie de către învinuit sau de către părinții acestuia; minorii; cel judecat de justiția de stat (penală) nereabilitat; cel deținut în cătușe sau închisoare; actorii, prostituatele, cel pedepsit pentru faptul că a

depus mărturii false în schimbul unei sume de bani. Legea despre judecătorii de stat prevedea că nimeni nu putea fi chemat, contrar voinței sale, pentru a depune mărturii împotriva socrului, ginerelui, tatălui vitreg, a finului, vărului (verei), nepotului, precum și împotriva altor rude. Nu erau obligați să dea declarații patronii împotriva oamenilor liberi. Nu puteau fi impuși să depună declarații contrar voinței lor: bătrânii bolnavi, militarii, persoanele care, împreună cu magistrații, erau lipsă la locul de trai executând misiuni în interesele statului și nu se puteau prezenta. Nu era admis în calitate de martor acuzatorul de stat sau persoanele din casa acuzatorului. Aceste condiții erau valabile și pentru apărător.⁷

În perioada feudală în Franța, martorii liberi, înainte de a fi audiați trebuiau să depună jurământul. În proces era necesar să fie prezenți nu mai puțin de doi martori. Până la depunerea jurământului acuzatorul putea înainta împotriva fiecăruia din ei anumite obiecții, însă ele trebuiau să fie întemeiate (recusation). De aceleași drepturi se bucura și învinutul cu privire la martorii acuzatorului. La depunerea mărturiilor nu se admiteau nici rudele părților, nici copiii, servitorii sau, în general, persoanele care erau dependente de ei.⁸

În sec. XVI sistemul judiciar francez se baza de regulă pe faptul că comiterea infracțiunii de inculpat trebuia să fie confirmată de doi martori. Ca conținut al declarațiilor martorilor puteau fi numai faptele produse personal de martor prin intermediul organelor de simț. Nu se admiteau părerile și presupunerile martorilor. Se interziceau mărturiile din cuvintele altor persoane. Declarațiile martorului se înscriau de către secretarii judecătoriei și se semnau de ei, precum și de către judecător și de martor. Schimbarea declarațiilor de către martor nu mai putea avea nici o importanță procesuală, dar putea servi și ca temei pentru a atrage martorul la răspundere, pentru darea mărturiilor false. Fiecare declarație se referea la învinuire sau la apărare.⁹

În Germania feudală au fost adoptate mai multe documente în comparație cu Franța, care se refereau mai amănunțit la sistemul probelor legale. Un exemplu ar fi Codul sub denumirea de Carolina. Art. XXIII al acestui Cod menționa că pentru ca dovezile să fie suficiente pentru efectuarea interogării sau torturii ele trebuiau să fie dovedite de doi martori buni.¹⁰

Instituția martorului este atestată și în istoria dreptului românesc din cele mai vechi timpuri. În

4 A. Sava., op.cit., pag.112.

5 Idem.

6 „Дигесты Юстиниана» Наука Москва 1984., pag. 364.

7 Ibidem.

8 Чельцов М Бубутов, Op. Cit. pag. 136.

9 Ibidem., pag. 33.

10 Idem.

sec. IV-VIII în Dacia procesul se judeca în contradictoriu, se începea cu plângerea reclamantului, iar ambele părți, fiind egale se întrec aducând probe¹¹.

Procesul se putea termina atât cu decizia de condamnare, cât și cu împăcarea părților în proces. Partea în proces care afirma ceva, trebuia să-și aducă minimum șase jurători. Partea care se apăra (pârâtul) pentru a-și spăla acuzația trebuia să aducă un număr dublu de jurați.¹² Jurământul pe cruce sau pe Evanghelie putea fi prestat atât de martori, cât și de către părțile în proces. Se aplicau și probele materiale. În „Legea țării” existau două forme de proces: 1. cu prinderea urmei și 2. căutarea lucrului dispărut. Până la instaurarea dominației otomane în statele Românești ca infracțiune contra justiției era pedepsită depunerea mărturiilor false prin înfierare (despre o astfel de pedeapsă ne informează tratatele moldo-poloneze)¹³. În această perioadă procesul este unic, în esență contradictoriu, dar apar și elemente ale procesului penal, în special la examinarea celor mai grave infracțiuni. În timpul dominației Otomane se poate spune că atât dreptul penal, cât și cel de procedură s-au dezvoltat, au devenit mai complicate, avându-se în vedere noile relații sociale-politice ale vremurilor. Depunerile de mărturii false erau sancționate cu pedepse de neutilare corporală și amendă juridică. Pe cauzele răufăcătorilor au început a fi aplicate elemente de intimidare ca tortura și confruntarea. Cele mai valoroase probe în justiție se socoteau documentele scrise.¹⁴

În procesul judiciar al Moldovei și al Valahiei în timpul regimului fanariot (sec. XVIII-XIX) au intervenit unele schimbări, multe din care sunt legate de numele lui Constantin Mavrocordat. Deciziile judecătorești devin mai ample, mai argumentate, cu motivație, se dau trimiteri la textele din legi. Ele au interzis de a se folosi des jurământul ca probă pentru orice mărunțiș. Crește rolul probelor raționale, în primul rând al celor scrise, și al corpurilor delictive. Tortura nu se aplica sau se aplica foarte rar.

În prima jumătate a sec. XIX se încearcă modernizarea dreptului. Importanța monumentelor dreptului scris este în creștere, apar actele de valoare constituțională cum au fost: proiectul Constituției din 1882, dar care nu s-au realizat integral, regulamentele organice. În 1820-1826, în Moldova au fost tipărite prima și a doua parte a Condiției Criminalicești, care

de fapt era un cod penal și de procedură penală.¹⁵

Concepțiile juridice referitoare la finalitatea și modul de folosire a probelor în procedura judiciară au evoluat mult manifestându-se variat în istoria procesului penal.

Drept urmare, ascultarea celor care în diverse calități au participat la comiterea infracțiunii, reprezintă activitatea cu frecvență cea mai ridicată.

De-a lungul timpului s-a observat că pe primul loc s-a aflat mai întâi ascultarea purtătorul celor mai ample și mai utile informații - a făptuitorului.

Pe locul doi s-a situat ascultarea martorilor, deoarece reduse sunt situațiile când infracțiunea se săvârșește în prezența unor martori nedoriți, împrejurare ce atribuie probei testimoniale în procesul penal poziția de probă fundamentală, de probă necesară. În fine, de vreme ce orice infracțiune presupune un subiect pasiv, în dauna căruia se produc consecințe vătămătoare ale faptei, procesul penal nu poate fi conceput fără ascultarea părții vătămate cărei legea îi conferă dreptul de a deveni parte în proces.

În știința dreptului procesual penal martorii sunt incluși în grupul de persoane care sunt antrenate în proces, pentru a acorda ajutor organelor de stat (persoanelor cu funcții de răspundere) la îndeplinirea unor sarcini ale procedurii penale și cetățenilor în apărarea drepturilor lor.¹⁶ Martorii mai sunt numiți și alți subiecți, care participă în procesul penal în scopul îndeplinirii sarcinilor acestuia.¹⁷

Potrivit părerii autorului român, Ion Neagu, martorii sunt denumiți „ochii și urechile justiției”, tocmai pentru a sublinia importanța acestora și a declarațiilor lor în procesul penal.¹⁸

Pentru dobândirea calității procesuale de martor trebuie să fie întrunite cumulativ următoarele condiții:

- există un proces penal în curs de desfășurare;
- existența unei persoane care cunoaște fapte și împrejurări de natură să contribuie la stabilirea adevărului în procesul penal respectiv;
- ascultarea acelei persoane de către organele judiciare cu privire la faptele și împrejurările pe care le cunoaște.¹⁹

Pentru determinarea conceptului exact al acestui mijloc de probă, este necesar să se aibă în vedere noțiunea de martor. În vorbirea curentă prin martor se înțelege acea persoană care a fost de față, a perceput

11 E. Aramă „Istoria dreptului românesc” - Chișinău 1995, pag. 23.

12 L. Hanga „Istoria dreptului românesc” - Lumina Lex, București, 1997, pag. 51.

13 E. Aramă, op. cit, pag. 32.

14 L. Marcu. Istoria dreptului românesc, Lumina Lex, București 1997, pag. 52.

15 E.Aramă, op. cit. pag. 101.

16 П. А. Лупинская, Уголовно-процессуальное право Российской Федерации, Москва 1997, стр. 49.

17 К. Ф. Гуценко, Уголовный процесс. Москва 1997, стр. 72.

18 Ion Neagu. Tratat de procedură penală, edit. PRO, București, 1997, pag. 423.

19 Gh. Nistoreanu, M. Apetrei. Drept procesual penal, București 1996, pag. 106.

cu propriile simțuri un anumit eveniment sau a căpătat direct anumite cunoștințe legate de evenimentul în cauză.²⁰

Conform prevederilor art. 90 CPP RM „**Martorul este persoana citată în această calitate de organul de urmărire penală sau de instanță, precum și persoana care face declarații, în modul prevăzut de lege, în calitate de martor. Ca martori pot fi citate persoane care posedă informații cu privire la vreo circumstanță care urmează să fie constatată în cauză.**”²¹

Conform opiniei unor specialiști una din cele mai reușite definiții a martorului este dată de Constantin Anițoiaie, și anume: **”martor este persoana fizică, ce având cunoștințe despre vre-o faptă sau împrejurare de natură să servească la aflarea adevărului în procesul penal, este ascultată de organele judiciare în această calitate.”**²²

Martorul în sine nu este un mijloc de probă. Au această calitate numai declarațiile lui în măsura în care concură la rezolvarea cauzei.

Desigur, declarațiile martorului sunt un mijloc de probă important care contribuie la descoperirea infracțiunii, dar totuși acest mijloc de probă este și fragil, deoarece unii martori sunt de rea-credință și alterează adevărul, iar cei care sunt de bună-credință pot comite erori, mai ales pe care le-au perceput.²³ Declarațiile martorului pot să verse lumină asupra oricăror fapte și împrejurări care trebuie stabilite în procesul urmăririi penale, iar în cazul unor categorii de cauze penale, cum ar fi mita, estorcarea etc., mărturiile lor colaborate cu cele ale învinutului, sunt unicul tip de probă. După cum se știe, depozițiile martorului vizează în fond faptele și împrejurările care se referă la infracțiunea cercetată, însă ele pot avea importanță deosebită pentru caracterizarea personalității bănușilor, învinușilor și pentru gradul de participare a lor la infracțiune, situație care poate juca un rol indubitabil la stabilirea de către instanță a pedepsei.

Frecvența utilizării declarațiilor martorilor în procesul penal se explică, în primul rând prin faptul că nu în orice cauză există mijloace materiale de probă. Sunt frecvente situațiile când infractorii întreprind măsuri bine gândite pentru a nu lăsa urme materiale sau de deteriorare a acestora. În aceste cazuri, ca și în situația infracțiunilor ce presupun anumită publi-

citate (acte de huliganism), declarațiile martorului sunt decisive în aflarea adevărului. Totodată, prezența mijloacelor de probă nu diminuează importanța declarațiilor martorilor atât timp cât acestea contribuie pe bună dreptate la determinarea esenței mijloacelor materiale de probă și integrarea acestora în ansamblu împrejurărilor cauzei.

Prin urmare, persoana care are cunoștință despre vreo faptă sau despre vreo împrejurare de natură să servească la aflarea adevărului în procesul penal poate fi ascultată ca martor.

Plecând de la aprecierea că nu există cauză penală la a cărei soluționare să nu-și aducă o contribuție esențială declarațiile martorilor, autorul român Ciopraga A, atribuie probei testimoniale în procesul penal caracterul de probă firească, inevitabilă, de instrument necesar în cunoașterea împrejurărilor săvârșirii infracțiunilor.²⁴

Prin declarațiile martorilor ca mijloc de probă se înțeleg relațiile făcute în fața organelor judiciare de către persoanele care au cunoștințe de natură să servească la aflarea adevărului în procesul penal. Deoarece în literatura juridică și în practica judiciară erau folosite, cu privire la acest mijloc de probă următoarele denumiri precum: martor, mărturie, declarații de martori, proba cu martori și proba testimonială, Codul de procedură penală folosește expresia „declarațiile martorilor” pentru denumirea mijlocului de probă, evitând confuzia cu elementele probatorii, deci cu probele rezultate din acest mijloc de probă.

Se poate spune că declarația martorului este cel mai vechi și mai cunoscut mijloc de probă de care s-au folosit instanțele, de când acestea funcționează într-o manieră cât de cât organizată. Faptul că proba testimonială s-a perpetuat, pe toate meridianele până astăzi, îi dovedesc importanța și eficiența. Nu mai puțin însă, această eficiență i-a fost mereu pusă la îndoială, majoritatea cercetătorilor și practicienilor recunoscând lacunele acestui mod de a dovedi fapta penală și împrejurările care au legătură cu ea.

Drept urmare a celor expuse, putem desprinde următoarele concluzii:

1. Declarația martorului a apărut și s-a transmis încă din Antichitate, păstrându-și până astăzi cu unele modificări procedurale inevitabile, valoare probantă;

2. Orice persoană care are cunoștințe despre o circumstanță a unei fapte ilegale poate fi citată în calitate de martor;

3. Martorul în sine nu este un mijloc de probă; au acest caracter numai declarațiile lui în măsura în care concură la rezolvarea cauzei.

20 V. Dongoroz., ș.a. Explicații teoretice ale Codului de pr. Penală romîn, vol. I, partea generală, ed. Academiei R.S România, București, 1975, pag. 199.

21 CPP al RM, art. 90 alin. I.

22 Constantin Anițoiaie ș.a. Tactică criminalistică, București 1989, pag. 81-82.

23 А. Шестеров. Психология допроса свидетелей и потерпевших, Ташкент 1974 стр. 3.

24 A. Ciopraga, Evaluarea probei testimoniale în procesul penal, Iași, Editura Junimea, 1979, p. 10.

NUMIREA AVOCATULUI DIN OFICIU PENTRU APĂRAREA PÂRĂTULUI AL CĂRUI DOMICILIU NU ESTE CUNOSCUT

Vitalie MOSCALCIUC,
lector universitar USEM,
avocat stagiar

Reprezentarea constituie o instituție complexă și deosebit de importantă în cadrul procesului civil, îndeplinind, în primul rând, funcția unui garant al respectării și asigurării apărării drepturilor și intereselor legitime ale părților și celorlalți participanți la proces.¹

Doctrina² enumeră următoarele forme ale reprezentării:

1. Reprezentarea legală.
2. Reprezentarea contractuală.
3. Reprezentarea statutară.
4. Reprezentarea din oficiu.

Cercetarea în cauză ia în discuție reprezentarea din oficiu, mai precis, condițiile numirii unui avocat din oficiu pentru apărarea pârâtului al cărui domiciliu nu este cunoscut, acesta fiind unul dintre cele mai obscure și neexplorate temeuri de numire a unui apărător din oficiu, dar și unul dintre cele mai des survenite (și neaplicate) temeuri de numire a unui apărător din oficiu, în practică.

În abordarea instituției reprezentării din oficiu, ca formă distinctă a reprezentării, nu există unitate de opinii. Astfel, E.V.Salogubova pune semnul egalității între reprezentarea legală și reprezentarea din oficiu, motivând prin faptul că nu se cere acordul persoanei reprezentate, temei al survenirii reprezentării din oficiu servind legea.³ Pe de altă parte, prof. M.A.Vicut identifică reprezentarea din oficiu, ca pe o formă obligatorie de reprezentare, distinctă de cea legală.⁴

Reprezentarea din oficiu apare mai degrabă ca o excepție în cadrul procesului civil și se aplică doar în condițiile în care persoana nu poate, din anumite

motive obiective, să-și reprezinte personal interesele sau nu dispune de un reprezentant legal sau contractual împuternicit corespunzător.

Art.77 al Codului de procedura civilă al RM⁵ stabilește cazurile și condițiile solicitării de către instanța de judecată și desemnarea de către oficiile teritoriale a Consiliului Național pentru Asistență Juridică Garantată de Stat a unui avocat pentru parte sau intervenient.

Desemnarea avocatului are loc în următoarele cazuri:

- a) în cazul în care partea sau intervenientul este lipsit sau limitat în capacitatea de exercițiu și nu are reprezentanți legali sau dacă domiciliul pârâtului nu este cunoscut;
- b) dacă instanța constată un conflict de interese între reprezentant și reprezentatul lipsit ori limitat în capacitatea de exercițiu;
- c) în condițiile art.304 și 316;
- d) în alte cazuri prevăzute de lege.

Procedura desemnării unui avocat, din oficiu, în majoritatea cazurilor enumerate este bine cunoscută și expusă de către legiuitor suficient de clar și amănunțit, pe când condițiile și "practica" numirii avocatului în cazul în care domiciliul pârâtului nu este cunoscut, au rămas fără atenție, atât la nivel teoretic, cât și practic, cu toate că cauzele în care justiția se înfăptuiește în absența pârâtului al cărui domiciliu nu este cunoscut sunt destul de numeroase.

Procedura dată, pe lângă CPC, este reglementată și de "Legea cu privire la asistența juridică garantată de stat"⁶, care în art.19 alin.1 lit.d) prevede: Au dreptul la asistență juridică calificată persoanele specificate la art.6, care: au dreptul la asistență juridică obligatorie

1 N.A. Бортникова, Представительство по назначению суда в гражданском судопроизводстве./ Воронеж 2011.

2 М. А. Вукот, Л. В. Войтович, Г. А. Жилина, О. В. Исаенкова, С. О. Королева, П. В. Крашенинникова, В. И. Нечаева, Л. В. Туманова.

3 E.V. Салогубова., Представительство в суде/ М. 2003.

4 М.А. Вукот. Представительство в суде /М., 2004.

5 Codul de procedură civilă al Republicii Moldova, nr.225 din 30.05.2003.

6 Legea cu privire la asistența juridică garantată de stat, nr. 198-XVI din 26.07.2007.

în temeiul art.77 din Codul de procedură civilă al Republicii Moldova;

Astfel, din conținutul art.77 CPC RM și art.19 al "Legii cu privire la asistența juridică garantată de stat" rezultă incontestabil intenția legiuitorului de a asigura apărarea drepturilor și intereselor pârâtului al cărui domiciliu nu este cunoscut, prin numirea unui avocat din oficiu. Încercați, însă, să vă aduceți aminte în câte cazuri la care ați participat și care au fost examinate în lipsa pârâtului al cărui domiciliu nu se cunoștea, a fost numit un reprezentant (avocat) din oficiu?

Reprezentanții Consiliului Național pentru Asistență Juridică Garantată de Stat confirmă faptul lipsei unei practici coerente de solicitare a desemnării avocatului pentru apărarea pârâtului, în situația în care domiciliul acestuia nu este cunoscut, dar procedura enunțată aceștia o cunosc și chiar o aplică în rarele cazuri în care unii judecători recurg, totuși, la ea, dar practica dată pare a fi mai degrabă o excepție decât o regulă.

Norme similare sunt cuprinse și de legislația procesuală civilă a României și a Federației Ruse.

Din punct de vedere istoric, Republica Moldova, în ceea ce ține de reglementarea reprezentării din oficiu a pârâtului al cărui domiciliu nu este cunoscut, are o tradiție mai îndelungată de "consfințire" a acestei prevederi, pe când pentru România această reglementare este novatorie, însă modul de expunere în legislația română este mult mai clar și expres:

(CPC RO)⁷ Art. 167 "Citarea prin publicitate"

(1) Când reclamantul învederează, motivat, că, deși a făcut tot ce i-a stat în putință, nu a reușit să afle domiciliul pârâtului sau un alt loc unde ar putea fi citat potrivit legii, instanța va putea încuviința citarea acestuia prin publicitate. (3) Odată cu încuviințarea citării prin publicitate, instanța va numi un curator dintre avocații baroului, potrivit art. 58, care va fi citat la dezbateri pentru reprezentarea intereselor pârâtului.

Codul de procedură civilă al Federației Ruse⁸ în art.50 prevede: Суд назначает адвоката в качестве представителя в случае отсутствия представителя у ответчика, место жительства которого неизвестно, а также в других предусмотренных федеральным законом случаях.

Este evident că prevederea cuprinsă în art.77 lit. (a) CPC RM este cu mult mai superficială decât reglementările similare din legislațiile statelor nominalizate. Acesta constituie, probabil, motivul principal pen-

tru care norma dată este aplicată atât de rar și haotic.

Practica existentă la ziua de astăzi, în Republica Moldova, de citare a pârâtului și de examinare a cauzei, în cazul în care domiciliul acestuia nu este cunoscut:

Conform art.102.CPC RM alin. (1) Instanța înștiințează prin citație participanții la proces ... privitor la locul, data și ora ședinței de judecată sau la locul, data și ora efectuării unor acte de procedură. (6) Citația sau înștiințarea se trimite la adresa menționată de parte sau de un alt participant la proces. Dacă persoana nu locuiește la adresa comunicată instanței, citația sau înștiințarea poate fi trimisă la locul ei de muncă sau la locul unde se află.

Înmânarea citației și înștiințărilor se face conform art.105 (1) CPC RM: Citația și înștiințarea se trimit prin scrisoare recomandată cu aviz de primire sau prin persoana împuternicită de judecată. Data înmânării citației sau înștiințării se înscrie pe citație sau înștiințare în partea care se înmânează destinatarului, precum și pe cotor, care se restituie instanței. (8) Dacă locul de aflare a destinatarului nu este cunoscut, faptul se consemnează în citație sau înștiințare, precum și sursa de informație, data și ora.

De regulă, poștașul, în cazul în care destinatarul scrisorii recomandate nu se află la domiciliu, lasă o notificare despre existența unei scrisori pe numele acestuia. Destinatarul urmează să se deplaseze la oficiul poștal și să ridice scrisoarea, iar în cazul în care scrisoarea nu este ridicată în termen de o lună, oficiul poștal restituie scrisoarea recomandată instanței de judecată cu mențiunea despre nerecepționare. Instanța poate întreprinde măsuri suplimentare de verificare a veridicității domiciliului pârâtului sau stabilirii domiciliului curent al acestuia, printr-o adresare la Întreprinderea de Stat Registru și, în caz de constatare a unei alte adrese de domiciliu a pârâtului, va expedia citația repetat la adresa dată. În caz contrar, ca rezultat al imposibilității citării pârâtului, din motivul necunoașterii domiciliului sau locului de aflare a acestuia, instanța purcede la mecanismul citării publice, prevăzut de legiuitor în art.108 CPC RM, conform căruia: (1) Dacă locul de aflare a pârâtului nu este cunoscut și reclamantul dă asigurări că, deși a făcut tot posibilul, nu a reușit să afle domiciliul acestuia, președintele instanței dispune citarea acestuia prin publicitate. Publicarea în presă se consideră citare legală. (5) Dacă locul de aflare a pârâtului nu este cunoscut, instanța va examina pricina după expirarea termenului de publicitate.

Astfel, conform practicii stabilite, pârâtul este înștiințat despre examinarea cauzei cu participarea sa, pe două căi:

1. Înștiințarea pârâtului prin expedierea citației la

7 Codul de procedură civilă al României, republicat 2012. Legea 134/2010/Republicat în Monitorul Oficial, Partea I nr. 545 din 3 august 2012.

8 Гражданский процессуальный кодекс Российской Федерации (ГПК РФ) от 14.11.2002 N 138-ФЗ (принят ГД ФС РФ 23.10.2002) (действующая редакция).

adresa acestuia, indicată de reclamant.

2. Citarea publică prin plasarea unui anunț într-un ziar local sau republican, prezumându-se că pârâtul se află în țară la acel moment și citește periodic atât ziarele locale cât și cele republicane, îndeosebi secțiunea citațiilor publice.

După cum se vede din practica dată, ambele proceduri admit posibilitate de abuz din partea reclamantului de rea-credință. Să presupunem că nu este vorba de reaua-credință a reclamantului, ci doar, obiectiv, nu poate fi identificat domiciliul pârâtului și instanța de judecată purcede la examinarea pricinii în absența pârâtului. În situația dată ne ciocnim de un conflict de principii, drepturi și interese antagoniste ale părților dintr-un proces.

Pe de o parte, există dreptul reclamantului la: accesul liber la justiție, apărarea drepturilor și intereselor legitime, dreptul la înaintarea și satisfacerea acțiunii, examinarea cererii într-un termen rezonabil, reunind un drept generic, dreptul la justiție. Pe de altă parte, urmează să punem pe cântar garanțiile procesuale ale pârâtului, menite să-l apere împotriva abuzului din partea instanței și reclamantului, precum: dreptul la apărare, contradictorialitatea și egalitatea părților în drepturile procedurale.

Citarea publică și prezumția "refuzului tacit" al pârâtului de a participa în proces, exprimat prin neprezentarea la ședință, la data anunțată în ziar și consecințele acestui refuz, constituie o soluție artificială și în mare măsură inechitabilă.

Examinarea cauzei în absența pârâtului al cărui domiciliu nu este cunoscut și fără numirea unui avocat din oficiu pentru apărarea pârâtului, duce la următoarele consecințe:

1. Conform art.206 alin.3 CPC RM: Dacă pârâtul, înștiințat legal despre locul, data și ora ședinței de judecată, nu s-a prezentat în judecată și nu a comunicat instanței motivul neprezentării sau dacă motivele sunt considerate de instanță ca fiind neîntemeiate, sau dacă pârâtul nu a solicitat examinarea pricinii în lipsa sa, instanța o examinează în lipsa acestuia.

Astfel, putem constata că, în urma citării publice, pârâtul se prezumă a fi citat legal și instanța examinând cauza în absența acestuia, il lipsește total de dreptul la apărare. Cu atât mai mult, instanța, conducându-se de principiile independenței, nepărținirii și rolului sau diriguitor, va putea doar să se asigure de întrunirea și respectarea normelor de drept material și procedural, fără a putea solicita probe în apărarea pârâtului, riscând să încalce principiile enumerate și, respectiv, ajunge în situația de a fi nevoită să satisfacă pretențiile, aparent întemeiate ale reclamantului.

2. În lumina recentelor modificări al CPC RM, conform art.362 alin. (1) Termenul de declarare a apelului

este de 30 de zile **de la data pronunțării dispozitivului hotărârii**, dacă legea nu prevede altfel.

Prin modificarea dată, se ajunge la situația în care termenul de 30 de zile pentru declararea apelului curge independent de cunoașterea de către pârât a însuși faptului existenței hotărârii și drept consecință, revenind la prevederile art.206 alin.3, pârâtul este în întârziere de drept de a contesta hotărârea, în situația în care a expirat termenul de declarare a apelului și reclamantul purcede la executare. Astfel, termenul de declarare a apelului de 30 de zile, care curge din momentul pronunțării dispozitivului hotărârii, și nu din momentul în care pârâtul ia cunoștință de hotărârea, precum a fost prevăzut anterior, îl limitează pe pârât în dreptul la apărare, făcând imposibilă depunerea cererii de apel și, astfel, suspendarea executării hotărârii, iar repunerea pârâtului în termen, revenind la prevederile art.206 și art.362 CPC RM, devine iluzorie.

Problematica, beneficiile, neajunsurile și consecințele numirii din oficiu a unui avocat, în cazul în care domiciliul pârâtului nu este cunoscut.

1. Întrebarea pe care o ridicăm din start ține de **determinarea aplicabilității normei date**.

Se referă această prevedere la situația în care se examinează cauza de declarare a unei persoane dispărute fără veste, conform art.49-51 Cod civil⁹, persoana fiind declarată dispărută fără veste în cadrul procedurii speciale, art.297-301 CPC, sau totuși este vorba de toate cazurile în care nu se cunoaște domiciliul pârâtului într-un proces pornit împotriva acestuia?

În primul rând, pornim de la formula utilizată de legiuitor "domiciliul pârâtului nu este cunoscut", ca temei de numire a avocatului, aceasta referindu-se în exclusivitate la procedura contencioasă, în care, în calitate de subiecți, figurează reclamantul și pârâtul și nicidecum la procedura specială, care, în esență, nu poate avea în conținutul său un litigiu, iar subiecții sunt petiționarul și alte persoane interesate.

Procedura de declarare a persoanei dispărute fără veste este pornită în interesul și apărarea drepturilor persoanei dispărute și, de cele mai dese ori, de rudele persoanei, cu scopul de a-i fi protejate bunurile, în perioada absenței.

Să presupunem că, totuși, pârâtul al cărui domiciliu nu este cunoscut, nici nu este vizat de prevederea din art.77 CPC, iar numirea unui avocat se referă anume la situația persoanei dispărute fără veste, asemeni cazurilor de numire din oficiu a avocatului conform art.304 și 316 din cadrul procedurii speciale. Necesitatea desemnării unui avocat din oficiu pentru apărarea pârâtului neatras efectiv în proces, pe lângă prevederile legislației naționale, ar rezulta

9 Codul civil al Republicii Moldova, nr. 1107 din 06.06.2002.

și din prevederile art.6 al Convenției pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale și din practica CEDO. Astfel, este relevantă hotărârea CEDO în cauza: Airey c. Irlandei¹⁰.

Dna Airey s-a plâns Curții, printre altele, de refuzul în acordarea unui avocat din oficiu pentru apărarea ei în procesul civil de divorț. În Irlanda, asistența juridică gratuită nu se acorda în cauze civile, iar dna Airey nu putea să-și permită angajarea unui avocat. Astfel, dna Airey a considerat că i-a fost încălcat dreptul la un proces echitabil, deoarece i-a fost limitat accesul la justiție din cauza costurilor excesive ale serviciilor unui avocat și refuzului de a-i fi oferit un avocat din oficiu.

În hotărârea dată, Curtea pornind de la conținutul art.6 alin. 3 al Convenției citate, care garantează asistența unui avocat din oficiu, în cadrul procesului penal, a aplicat extensiv prevederea dată, menționând: *Este clar pentru Curte că reclamanta ar fi fost dezavantajată dacă soțul ei ar fi fost asistat de un avocat și ea nu. Dar, pe lângă această eventualitate, Curtea apreciază ca nerealistă varianta în care reclamanta ar fi putut susține singură, în mod eficient, un caz de această natură, chiar dacă - după cum a ținut să sublinieze guvernul - ar fi beneficiat de un oarecare ajutor din partea judecătorului. Pentru aceste motive, Curtea consideră improbabil ca o persoană aflată în situația Johannei Airey să-și poată prezenta eficient cazul în fața instanței.*

În urma acestei hotărâri, a devenit evidentă responsabilitatea impusă de Curte statelor membre de a asigura egalitatea părților în proces prin posibilitatea de a avea acces la asistența juridică din oficiu, inclusiv în pricinile civile. Continuând ideea expusă de Curte, putem spune că participarea unui avocat din oficiu este obligatorie nu doar în cauzele în care pârâțul nu se poate apăra eficient, din motiv că nu-și poate permite un avocat, ci, cu atât mai mult, în cauzele în care pârâțul nu se poate apăra deloc față de pretențiile înaintate, pe motivul necunoașterii a însuși faptului pornirii și desfășurării procesului împotriva sa.

2. Utilitatea practică a unui avocat numit din oficiu

Desigur, avocatul numit din oficiu, în situația dată, va avea o sarcină dificilă, deoarece nu dispune de posibilitatea de a comunica cu pârâțul care să-i explice circumstanțele cauzei, să-i prezinte sau cel puțin să indice anumite probe, să aleagă împreună o strategie de apărare.

Avocatul nu cunoaște poziția pârâțului și, respectiv, poate doar să obiecteze față de pretențiile reclamantului, chiar dacă pârâțul ar fi fost de acord cu pretențiile date. Cu atât mai mult, recunoașterea pretențiilor, înaintate de reclamant, ar fi contrară po-

ziției pârâțului și contrară legislației procedurale care conferă dreptul de recunoaștere a acțiunii doar pârâțului (art.60 alin.2 CPC) sau reprezentantului pârâțului, împuternicit expres în acest sens (art.81 CPC).

În condițiile date, avocatul operează doar cu prevederile normelor dreptului material și procedural, probele și informațiile prezentate de reclamant, informațiile de acces public, iar în cadrul procesului, avocatul va putea adopta doar poziția de negare a pretențiilor, ridica anumite obiecții, prezenta argumente de drept, solicita asistența instanței în colectarea probelor, numi expertize sau solicita efectuarea altor acte procedurale.

Generalizând, putem constata că avocatul numit nu-și poate realiza pe deplin sarcina de apărător, ci mai degrabă apare în rolul unui "paznic", având sarcina de a asigura desfășurarea procesului în limitele prevederilor legale, ceea ce, comparativ cu situația în care pârâțul este lipsit totalmente de orice formă de apărare, constituie un mare avantaj în încercarea de a garanta respectarea drepturilor pârâțului.

3. Limitele împuternicirilor avocatului desemnat

Este greu de stabilit, în condițiile reglementărilor atât de sumare, care ar fi limitele împuternicirilor avocatului, precum și dacă avocatul desemnat poate dispune de drepturile speciale, cum ar fi: dreptul de a încheia tranzacția, de a recunoaște acțiunea și dacă intră în competența sa dreptul de a ataca hotărârea pronunțată.

Luând în considerație vidul normativ concludent și lipsa unei practici uniforme, pentru a determina aceste limite facem trimitere la practica existentă în Federația Rusă.

În conformitate cu Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Federației Ruse №23¹¹ "адвокат, назначенный судом в качестве представителя ответчика на основании ст.50 ГПК РФ, вправе обжаловать решение суда в кассационном (апелляционном) порядке и в порядке надзора, поскольку он имеет полномочия не по соглашению с ответчиком, а в силу закона и указанное право объективно необходимо для защиты прав ответчика, место жительства которого неизвестно ... адвокат не имеет прав на распоряжение предметом спора (признание иска, заключение мирового соглашения), которые ему не передавались, но не может быть лишен процессуальных прав, позволяющих требовать в интересах ответчика проверки законности и обоснованности решения суда в кассационном порядке."

Astfel, putem doar să ne alăturăm opiniei date și să

10 Case of Airey v. Ireland, *Application no. 6289/73*, 9 October 1979.

11 Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție al Federației Ruse din 19.12.2003 №23 p.10.

concluzionăm că avocatul este împuternicit în temeiul legii de a contesta hotărârea pronunțată, acest drept fiind o prelungire a împuternicirilor inițiale de a apăra pârâtul al cărui domiciliu nu este cunoscut, pe când celelalte drepturi speciale țin nemijlocit de persoana pârâtului și fără o împuternicire expresă, avocatul nu este în drept să săvârșească aceste acțiuni.

Acordarea avocatului dreptului de a recunoaște acțiunea înaintată de reclamant sau a dreptului de încheiere a anumitor tranzacții, ar conduce, inevitabil, la abuz din partea avocaților, în încercarea acestora de a se dezbăiera cât mai repede de asemenea povară și ar conduce la o și mai mare înrăutățire a situației pârâtului.¹²

4. Compensarea cheltuielilor judiciare suportate de avocat

Prima carență pe care urmează să o accentuăm ține de faptul că Legea cu privire la asistența juridică garantată de stat prevede, în art.32, "Remunerarea pentru acordarea asistenței juridice calificate", aceasta fiind în mărime fixă, și nu se menționează cine urmează să suporte, sau modul de recuperare a cheltuielilor de judecare a pricinii. Urmează, însă să distingem "remunerarea" pentru lucrul avocatului și "repararea" acelor cheltuieli necesare suportate în cadrul judecării pricinii.¹²

Este clar că lucrul avocatului depus pentru apărarea pârâtului se compensează din bugetul de stat, dar cum va trebui să procedeze avocatul în situația în care, pentru apărarea pârâtului, va fi necesară efectuarea unei expertize sau suportarea altor cheltuieli necesare? Legea tace în această privință, iar avocatul nu va dori să suporte aceste cheltuieli în speranța recuperării lor ulterioare de la partea care va pierde procesul sau de la pârâtul care, poate, se va găsi cândva. Efectul acestei situații este simplu – pasivitatea avocaților.

5. Procedura de desemnare a avocatului pentru apărarea pârâtului al cărui domiciliu nu este cunoscut

Luând în considerare condițiile speciale în care pârâtul nici nu cunoaște despre implicarea sa în proces și imposibilitatea adresării personale, a pârâtului pentru solicitarea asistenței juridice - fie contractuale, fie garantate de stat - rolul principal și sarcina respectării art.77 CPC RM cade pe instanța de judecată.

Judecătorul constatând că domiciliul pârâtului nu este determinat și acesta nu poate fi înștiințat pe orice altă cale despre procesul pornit, emite o încheiere, prin care solicită oficiului teritorial al Consiliului Național pentru Asistență Juridică Garantată de Stat, desemnarea unui avocat pentru apărarea pârâtului. La momentul recepționării încheierii judecătorești, oficiul teritorial este obligat să desemneze un avocat.

Spre deosebire de procedura generală stabilită

de Legea cu privire la asistența juridică garantată de stat prin care asistența juridică calificată garantată de stat se acordă la cerere și doar în urma stabilirii nivelului de venituri al solicitantului, în condițiile în care nu se cunoaște locul de aflare a pârâtului, nu se poate stabili nici nivelul de venituri al acestuia și, respectiv, desemnarea avocatului în temeiul încheierii judecătorești este obligatorie în toate cazurile.

Astfel, pornind de la faptul că pârâtul, fizic, nu este prezent la examinarea cauzei și, respectiv, nu poate solicita instanței numirea unui apărător, iar reclamantul nu are niciun interes să solicite instanței acest lucru, anume judecătorul care examinează cauza, urmează să întreprindă toate acțiunile necesare pentru asigurarea desemnării unui apărător pârâtului.

6. Momentul desemnării avocatului pentru apărarea pârâtului al cărui domiciliu nu este cunoscut

Momentul în care instanța urmează să solicite desemnarea unui avocat pentru apărarea pârâtului rămâne la latitudinea instanței, decizia dată fiind determinată de convingerea definitivă a judecătorului că pârâtul, fiind citat pe toate căile posibile, nu a putut fi găsit, inclusiv în urma citării publice.

Interesantă este poziția legiuitorului român, care, în art.167 CPC RO, stabilește modul și condițiile de citare prin publicitate, indicând, în alin.(3), că: Odată cu încuviințarea citării prin publicitate, instanța va numi un curator dintre avocații baroului, potrivit art. 58, care va fi citat la dezbateri pentru reprezentarea intereselor paratului.

O astfel de abordare își are rațiunea sa în încercarea de a examina cauza într-un termen cât mai restrâns și în loc să fie amânat procesul pentru următoarea ședință la care va putea participa avocatul desemnat, se asigură din timp prezența acestuia, însă, pe de altă parte, se neglijează, astfel, însăși esența și necesitatea citării publice, iar în cazul prezentării pârâtului, se suportă cheltuieli suplimentare inutile pentru remunerarea avocatului desemnat, pentru timpul acordat pregătirii și participării avocatului desemnat în cauza dată.

7. Efectele nedeseinării avocatului pentru apărarea pârâtului al cărui domiciliu nu este cunoscut

Cât de vagă este prevederea cu privire la desemnarea avocatului pentru apărarea pârâtului al cărui domiciliu nu este cunoscut, cu atât mai neclare sunt efectele în cazul în care instanța omite să solicite desemnarea unui avocat pentru apărarea pârâtului.

Din nou vom face trimitere la practica existentă în Federația Rusă:

"Несоблюдение судом назначения адвоката в качестве представителя ответчика является существенным нарушением и влечет за собой отмену вынесенных по делу судебных постановлений.

12 O.B. Баулин. Обязательное представительство в гражданском процессе: Что делать адвокату?

Так, Ф. обратилась в суд к И. о выселении и снятии с регистрационного учета, указав, что совместное проживание с ответчиком невозможно вследствие его неправомерного поведения.

Суд, рассмотрев дело в отсутствие И., место нахождения которого было неизвестно, удовлетворил иск Ф. Однако в нарушение требований ст. 50 ГПК РФ вопрос о назначении адвоката в качестве представителя И. суд не разрешил, в связи с чем данное решение по надзорной жалобе И. судом надзорной инстанции отменено как постановление с существенными нарушениями норм процессуального права.¹⁸

Similar soluției existente în Federația Rusă, nedeșemnarea avocatului pentru apărarea pârâtului al cărui domiciliu nu este cunoscut ar putea constitui temei de casare a hotărârii în condițiile art.388 alin.(2)CPC RM, făcând parte din categoria "altor încălcări" care ar putea constitui temei de casare a hotărârii, căci nedeșemnarea unui apărător pârâtului al cărui domiciliu nu este cunoscut, limitează pârâtul esențial în drepturile sale procedurale și conduce, incontestabil, la soluționarea eronată a pricinii.

Din cele expuse, putem deduce următoarele

Concluzii:

1. Numirea avocatului din oficiu, pentru apărarea pârâtului al cărui domiciliu nu este cunoscut, este obligatorie în toate cazurile și cu toate că nu compensează pe deplin participarea personală a pârâtului în proces, cel puțin contribuie la asigurarea egalității părților în proces.

2. Vigilent în ceea ce ține de respectarea obligației de numire a avocatului, din oficiu, pentru apărarea pârâtului al cărui domiciliu nu este cunoscut, urmează a fi judecătorul, căci reclamantul nu are niciun interes să aducă în vizor această problemă, fiind beneficiat de situația în care cauza poate fi examinată în absența pârâtului. Respectiv, putem constata necesitatea solicitării de către instanța de judecată, în toate cazurile, a desemnării unui avocat din oficiu pentru apărarea pârâtului al cărui domiciliu nu este cunoscut, iar nerespectarea acestei prevederi urmează să ducă la casarea hotărârii pronunțate și restituirea cauzei spre rejudecare.

3. Simpla popularizare a necesității desemnării obligatorii a avocatului pentru apărarea pârâtului al cărui domiciliu nu este cunoscut, puțin probabil să ducă la modificarea practicii existente la ziua de astăzi, astfel sarcina implementării normei date cade, în primul rând, pe umerii avocaților, care urmează să ceară casarea oricărei hotărâri emise contrar prevederii date și care lezează în mod direct drepturile clienților săi.

4. Subsidiar, ar fi benefică disjungerea prevederii cuprinse de art.77 lit.(a) CPC RM, prin care instanța judecătorească solicită oficiului teritorial al Consiliului Național pentru Asistență Juridică Garantată de Stat desemnarea unui avocat pentru parte sau intervenient dacă domiciliul pârâtului nu este cunoscut, într-o prevedere aparte, din cadrul aceluiași articol, și/sau, similar legiuitorului român, să fie inclusă prevederea dată în componența art.108 CPC RM, prin care este stabilită procedura citării publice a pârâtului.

INSTANȚELE DE CONTENCIOS ADMINISTRATIVE VOR FI ÎN DREPT SĂ SUSPENDE DECIZIILE CNPF

Alexandru SAVVA,
avocat stagiar

Curtea Constituțională a declarat neconstituționale prevederile art.21 (3) din Legea contenciosului administrativ – prevederi care nu permiteau suspendarea deciziilor Comisiei Naționale a Pieței Financiare (CNPF) până la soluționarea definitivă a cauzei*. Odată cu intrarea în vigoare a hotărârii Curții Constituționale, orice decizie a CNPF poate fi suspendată în instanța de contencios administrativ la cererea persoanei interesate.

De pe urma hotărârii prezentate Curții Constituționale, prima care are de suferit este Agenția Națională pentru Reglementări în Energetică (ANRE). De ceva timp, autoritățile competente de reglementări în energetică promovau modificarea aceluiași art.21 (3) din Legea contenciosului administrativ, pentru a exclude posibilitatea suspendării deciziilor ANRE în contencios administrativ. Guvernul intenționa să aprobe un aviz pozitiv asupra acestor modificări în ședința din 16 ianuarie 2013. Se pare însă că hotărârea recentă a Curții Constituționale a convins Guvernul să excludă din ordinea de zi modificările la art.21 (3) din Legea contenciosului administrativ și să renunțe sau, cel puțin, să amâne adoptarea unui aviz pozitiv pentru modificările propuse.

Intenția ANRE relevă unul din motivele indirecte care au dus la declararea neconstituționalității art.21 (3) din Legea contenciosului administrativ. De la adoptare, în 2000, Legea contenciosului administrativ prevedea posibilitatea suspendării oricărui act emis de o autoritate publică. Modificările realizate în 2007 au exceptat deciziile CNPF de la această normă. Dacă o astfel de excepție se referea doar la deciziile CNPF, nu este de exclus că art.21 (3) ar fi fost contestat la Curtea Constituțională. În 2010 însă, se adoptă noi modificări, în temeiul cărora nici deciziile Curții de Conturi nu pot fi suspendate. Așa precum cunoaștem, în prezent, ANRE propunea o modificare similară. Tindem să credem că, dacă propunerea ANRE ar fi fost aprobată, și alte autorități ar fi urmat aceeași cale pentru a-și excepta deciziile pe care le emit de posibilitatea suspendării. Din acest punct de vedere, hotărârea Curții Constituționale este importantă nu doar, și poate nu atât, pentru că acordă dreptul de a cere suspendarea deciziilor CNPF și Curții de Conturi.

Lipsa posibilității de suspendare a unor decizii emise de autorități publice este o limitare de drepturi. Astfel, meritul hotărârii Curții Constituționale este că va bloca eventualele inițiative ale autorităților publice de a promova modificări la Legea contenciosului administrativ, pentru a exclude posibilitatea suspendării deciziilor pe care le emit.

Subiectul care ne interesează în mod primordial este în ce măsură hotărârea Curții Constituționale ar putea afecta piața de capital, operațiunile cu instrumente financiare și interesele participanților pieței.

Posibilele consecințe ale hotărârii Curții Constituționale ar putea fi deduse din argumentele invocate de CNPF în fața înaltei instanțe. În această privință, CNPF opinează următoarele: „Majoritatea deciziilor (emise de CNPF – n.a.) nu sunt translativă, ci constitutive de drepturi, iar unele dintre acestea reprezintă măsuri de intervenție operativă pentru contracararea

unor acțiuni ilicite specifice pentru piața financiară (tranzacții manipulatorii cu valori mobiliare sau fictive), blocarea înscrierilor în Registrul deținătorilor de valori mobiliare pentru prevenirea înstrăinării acestora unor persoane terțe, care pot să invoce calitatea de cumpărători de bună-credință. Astfel, aplicarea restricțiilor este proporțională cu scopul urmărit de Comisie prin asigurarea respectării legislației” (citată din pct.37 al Hotărârii Curții Constituționale).

Cele menționate ar trebui înțelese în sensul că imposibilitatea de a suspenda deciziile CNPF permite: „contracararea unor acțiuni ilicite specifice pentru piața financiară (tranzacții manipulatorii cu valori mobiliare sau fictive), blocarea înscrierilor în Registrul deținătorilor de valori mobiliare pentru prevenirea înstrăinării acestora unor persoane terțe, care pot să invoce calitatea de cumpărători de bună-credință”.

Respectiv, declararea neconstituționalității normelor ce nu admit suspendarea deciziilor CNPF va duce la imposibilitatea sau scăderea eficienței pentru „contracararea unor acțiuni ilicite specifice pentru piața financiară (în continuare conform textului de mai sus).

Dacă admitem că această motivație este corectă, ea are câteva vicii evidente. În primul rând, deciziile CNPF vizează o gamă extinsă de situații și nu se limitează doar la cazurile enumerate. Ca urmare, art.21 alin.(3) ar fi trebuit să excepteze de suspendare doar deciziile referitoare la cazurile enunțate, dar nu toate deciziile emise de CNPF. Acest aspect a fost sesizat de Curtea Constituțională. Nu întâmplător, în citatul de mai sus se face referință la „majoritatea deciziilor” și „o parte din acestea”. Părțile procesului din Curtea Constituțională au invocat că deciziile BNM nu pot fi suspendate în contencios administrativ și că această normă a fost anterior recunoscută constituțională în Curtea Constituțională. Este adevărat, însă e nevoie să remarcăm faptul că, în cazul BNM, sunt exceptate de suspendare doar deciziile ce țin de retragerea licenței și nu orice decizie a BNM.

În al doilea rând, chiar și în cazurile enumerate de către CNPF, suspendarea deciziei nu afectează neapărat scopul urmărit (asigurarea respectării legislației) de către autoritate și nu duce în mod obligatoriu la consecințe ireversibile. În al treilea rând, dacă suspendarea deciziilor nu este rezonabilă „pentru prevenirea înstrăinării acestora unor persoane terțe, care pot să invoce calitatea de cumpărători de bună-credință”, atunci aceeași abordare ar trebui aplicată în toate cazurile similare, indiferent de bunul sau drepturile vizate.

Acceptarea acestui argument ar însemna că art.21 (3) trebuie să prevadă că nu pot fi suspendate toate deciziile emise de autorități publice prin care

se asigură „prevenirea înstrăinării bunurilor și drepturilor unor persoane terțe, care pot să invoce calitatea de cumpărători de bună-credință”.

Cele susținute anterior, nu au ca scop nici pe departe să arate insuficiența de argumente concludente aduse Curții Constituționale, argumente care ar dovedi constituționalitatea art.21 (3) din Legea contenciosului administrativ. Prin cele scrise, dorim să arătăm că astfel de argumente nu există, indiferent dacă ne referim la deciziile CNPF, ale Curții de Conturi, ANRE sau ale oricărei alte autorități de stat.

De pe poziția normelor constituționale, poate fi motivată și justificată doar exceptarea unor decizii care se referă la cazuri și situații specifice. Excluderea tuturor deciziilor emise de o autoritate publică din categoria celor care pot fi suspendate în contenciosul administrativ nu poate fi justificată. Anume caracterul extensiv al normelor din art.21 (3), prin care toate deciziile CNPF sunt exceptate de suspendare, a dus la declararea neconstituționalității acestora.

Din acest punct de vedere, declararea neconstituționalității art.21 (3) din Legea contenciosului administrativ este o măsură care va garanta accesul liber la justiție, în sensul art.20 (1) și (2), 26 (1) și 53 (1). În același timp, hotărârea Curții Constituționale nu trebuie tratată în sensul că nici o decizie a CNPF nu ar trebui exceptată de suspendare în contenciosul administrativ (evident, cu condiția că o astfel de excepție va fi prevăzută de lege).

Dimpotrivă, înalta curte admite – cu titlu de excepție – că deciziile unei autorități statale pot fi exceptate de suspendare în contenciosul administrativ. Drept dovadă în acest sens servește una din hotărârile anterioare ale Curții Constituționale, prin care s-a recunoscut constituționalitatea normelor Legii instituțiilor financiare ce exclud posibilitatea suspendării acelor deciziilor ale BNM prin care sunt retrase licențele băncilor comerciale. Curtea Constituțională își motivează poziția prin art.54 alin.(2) din Constituție, menționând că astfel de cazuri pot fi admise dacă „urmăresc un scop legitim, sunt necesare într-o societate democratică și sunt proporționale cu scopul urmărit” (a se vedea pct.94 din Hotărârea Curții Constituționale nr.24 din 15.11.2011). Astfel deducem că, în opinia Curții, lichidarea unei bănci comerciale și consecințele pe care aceasta le implică corespunde acestor criterii. „Lichidarea unei bănci, opinează Curtea Constituțională, are ca scop de a despăgubi prompt și sigur creditorii săi, precum și de a evita eventualele repercusiuni ale incapacității sale de plată asupra întregului sistem bancar al țării”. Acesta este motivul din care deciziile BNM privind retragerea licențelor băncilor comerciale au fost recunoscute constituționale.

Ținând cont de cele expuse, ajungem la o situație nespus de interesantă: afirmațiile Curții Constituționale se aplică perfect și unor situații de pe piața de capital – și anume, retragerii licențelor operatorilor care, similar băncilor, atrag mijloace bănești de la investitori (în cazul băncilor – de la deponenți). Ne referim aici atât la emitenții care efectuează oferte publice, dar și la administratorii fiduciari, brokerii și organismele de plasament colectiv – cei care acumulează mijloace bănești în vederea investirii lor în instrumente financiare. Adaptând cele menționate de Curtea Constituțională, vom avea dreptate să afirmăm că „lichidarea unui organism de plasament colectiv are ca scop de a despăgubi prompt și sigur creditorii, precum și de a evita eventualele repercusiuni ale incapacității sale de plată asupra întregului sistem financiar al țării”.

Prin urmare, bazându-ne pe raționamentele Curții Constituționale, deciziile CNPF privind ofertele publice și cele prin care se retrage licența unor operatori ai pieței ar trebui să fie exceptate de suspendare în instanțele de contencios administrativ. O astfel de excepție ar fi necesară și, desigur, constituțională. Este evident că Curtea Constituțională nu putea să modifice conținutul art.21 (3) din Legea contenciosului administrativ, înlocuind sintagma „toate deciziile CNPF” cu „deciziile CNPF referitoare la ofertele publice și de lichidare a operatorilor pieței”. Însă o modificare ulterioară în această privință se impune, indiferent dacă ea va fi operată în Legea contenciosului administrativ, în actuala sau în noua Lege privind CNPF.

Cineva ar putea invoca că astfel de modificări ar fi inutile din moment ce în Republica Moldova nu au loc oferte publice, nu există organisme de plasament colectiv și nu este răspândită practica transmiterii mijloacelor bănești în administrarea operatorilor pieței. De acord. Dar astfel de operațiuni sunt permise de lege și pot avea loc în orice moment. Iar CNPF, ca autoritatea ce reglementează și supraveghează piața, trebuie să dispună de instrumente pentru a „despăgubi prompt și sigur creditorii organismului de plasament colectiv, precum și de a evita eventualele repercusiuni ale incapacității sale de plată asupra întregului sistem financiar al țării”.

Apropo, autorul sesizării adresate Curții Constituționale nu a cerut – și înalta instanță nu a dispus – neconstituționalitatea art.23 din Legea privind CNPF. Partea finală a acestui articol prevede norme similare celor din art. 21 (3) al Legii contenciosului administrativ (conform art.23 din Legea privind CNPF contestarea deciziilor CNPF în instanța de judecată nu suspendă executarea acestora).

S-a ajuns la situația în care o normă, declarată

neconstituțională în cadrul unei legi, rămâne a fi validă și constituțională în cadrul altei legi. E greu a crede că toate părțile implicate vor accepta unanim că art.23 din Legea privind CNPF devine caduc în virtutea recenteii hotărâri a Curții Constituționale.

Iar acest fapt ar putea aduce dureri de cap, cel puțin în prima etapă, și instanțelor de judecată, și CNPF, și persoanelor care vor contesta deciziile CNPF – faptul fiind o dovadă în plus că amendamentele în această privință sunt iminente.

● EVOLUȚIA CONCEPTULUI EUROPEAN DE AZIL: DE LA REGLEMENTAREA LA NIVEL NAȚIONAL LA CEL COMUNITAR (PARTEA V)

Vitalie GAMURARI,
doctor în drept,
conferențiar universitar, ULIM

Depuis plus d'une trentaine d'années, les Etats membres de l'Union Europeenne ainsi que d'autres Etats europeens ont mis un terme à l'immigration qu'ils avaient auparavant souvent encouragée. Les difficultés économiques liées à un faible niveau de croissance et à une augmentation rapide du chômage expliquent cette attitude nouvelle. Avec le chute des régimes communistes en Europe d'Est le procès immigrationniste est devenu plus fort. Face à une telle situation, il était inevitable que les Etats europeens reconsidèrent les dispositions juridiques tant nationales qu'internationales regissant le droit d'asile.

Spania tinde să soluționeze problema imigrației ei ilegale, ținând cont de toate componentele sale: securitatea teritoriului, aspectul umanitar, aspectul economic. Pentru controlul frontierelor Spania a făcut apel la cooperarea statelor membre ale UE și a dezvoltat ajutorul material pentru țările de tranzit din Africa de Nord. Recepția persoanelor în situații iregulamentare în așteptarea deciziilor administrative trebuie să aibă loc în condițiile respectării demnității umane. Spania lucrează în acest sens, ajutând țările de tranzit să-și adapteze structurile de recepție, în special din punct de vedere sanitar. În așa fel, aceasta apare ca o acțiune orientată spre dezvoltarea țărilor care prezintă surse de imigrare și asupra măsurilor privind favorizarea emigrării legale a resorțanților săi.

Astăzi, obiectivul general al Guvernului spaniol în materie de imigrare sunt:

- simplificarea procedurii de migrație legală și angajarea muncitorilor până la sosirea acestora în Spania în funcție de necesitățile pieței de muncă;¹
- favorizarea integrării lor;
- lupta contra imigrării ilegale în colaborare cu țările de origine, țările de tranzit și cei ce recepționează fluxurile migratoare.

Articolul 13-4 din Constituția **Spaniei** enunță: „Legea va stabili termenele, conform cărora cetățenii altor state și apatrizii se vor bucura de dreptul de azil în Spania” (*traducerea noastră*). Legea din 1994 suprimă distincția care exista între „refugiat” și „beneficiar de drept de azil”. De acum înainte „dreptul de azil recu-

¹ În condițiile crizei cu care se confruntă, la acest moment, Spania și numărul sporit de șomeri în comparație cu alte state membre ale UE ea devine mai puțin atractivă pentru migranți, ceea ce nu se referă la migrații pe linia diasporei.

noscut prin art.13-4 al Constituției constituie protecția acordată străinului căruia condițiile de refugiat îi sunt recunoscute”. Pentru a accelera examinarea cererilor și a împiedica deturnarea de dreptul de azil, legea prevede preexaminarea cererilor și posibilitatea declarării inadmisibile pe cele ce sunt abuzive sau nefondate sau care țin de competența altui stat. Legea prevede, la fel, că o declarație de inadmisibilitate sau o decizie de refuz se transformă în obligația pentru străin de a părăsi teritoriul.

Constatăm că majoritatea salariaților angajați provin din America Latină, Europa Centrală și de Est și din Maroc. Atenționăm că majoritatea imigranților africani sunt de naționalitate marocană, care ajung și muncesc în Spania, de regulă, în mod regulamentar. Cu toate acestea, o mică parte din resortisanți de pe continentul african așteaptă în condiții de risc cotele spaniole în mod ilegal. Pentru mulți dintre ei Spania constituie poarta Uniunii Europene. Iată de ce, guvernul spaniol a făcut apel la ajutor și la cooperare către alte state europene.

Reglementarea fluxului migraționist provenit de pe continentul african și traficul ilegal de persoane ocupă un loc central în politica externă spaniolă. Actualmente nimic nu pare a stopa sosirea în masă a persoanelor spre coastele spaniole. Guvernul tinde să găsească o soluție pentru problema în cuză prin intermediul mai multor acțiuni: adaptarea legislației la noile realități, în special în lupta contra structurilor criminale care monitorizează traficul de persoane; intensificarea procesului de încheiere a acordurilor de cooperare în materie de migrație și readmitere cu statele de origine a imigranților; favorizarea inițiativelor europene și internaționale care se axează pe acțiuni concrete, în special în domeniul dezvoltării și angajării în țările de origine. În principiu, doar cooperarea între statele receptive, de origine și de tranzit poate contribui la îmbunătățirea sistemului de control asupra fluxurilor migratoare ilegale.

În raport cu persoanele prezente pe teritoriul spaniol fără autorizație de reședință, constatăm că simplificarea procedurilor de examinare, inclusiv a celor de expulzare, la fel ca și responsabilitatea transportatorilor, facilitează plecarea acestora din țară. Statisticile Secretariatului de Stat pentru imigrare și emigrare al Ministerului Muncii și Afacerilor Sociale privind numărul persoanelor interceptate de autoritățile spaniole în ultimii ani, confirmă valoarea numerică și umană a problemei.

Menționăm că accesul spre coastele spaniole se face în ambarcațiuni neadaptate, condiții în care multe persoane își pierd viața. Numărul crescând al naufragiaților, decedaților și al persoanelor dispărute

în raport cu anii precedenți, în egală măsură confirmă tendința în cauză.

Este bine cunoscut faptul că una din țintele potențialilor solicitanți de azil este **Marea Britanie**. În acest sens, este benefic un studiu al sistemului instituțional britanic responsabil de politica în materie de azil și de refugiați. În **Marea Britanie**, Agenția pentru Frontiere și Imigrație (*Border and Immigration Agency – BIA*) a Ministerului de Interne (*Home Office*) este organizația guvernamentală responsabilă de contactele cu solicitanții de azil și de examinarea cererilor de azil ale acestora. Aceste birouri sunt amplasate în Londra, Liverpool, Leeds, Glasgow și Birmingham.

Parte a sistemului instituțional este și Tribunalul pentru Imigrație și Azil (*The asylum and Immigration Tribunal – AIT*), care are în competență examinarea recursurilor ce țin de:

- respingerea cererii de azil;
- refuzul la intrare sau la ședere;
- decizia de expulzare a unui străin ce locuiește în Marea Britanie;
- refuzul la intrare a unui străin care vine să-și viziteze familia ce locuiește în Marea Britanie.

Cererea de azil poate fi, în principiu, depusă la orice etapă de către persoana interesată, însă solicitarea va părea mai credibilă în ochii autorităților britanice, în cazul în care ea va fi depusă la un termen de la intrarea străinului pe teritoriul britanic.

Procedura ordinară de solicitare a azilului

Solicitarea de azil poate fi făcută:

- la oficiul competent de imigrare de la punctele de intrare pe teritoriul britanic, de exemplu în aeroport sau în portul maritim;
- pentru persoanele intrate regulamentar sau iregulamentar la biroul Agenției pentru control la frontiere și imigrație de la Croydon sau Liverpool.

Solicitantul de azil este interviuat fie în ziua solicitării, fie câteva zile mai târziu. Acestuia îi este eliberat un card de înregistrare a solicitării azilului (*Asylum Registration Card – ARC*). Cardul conține coordonatele persoanei în cauză, poza și amprentele digitale ale acestuia.

În urma acestei întrevederi (*screening interview*) se ia decizia de acordare sau de refuz a admiterii temporare (*Temporary Admission – TA*). Solicitantul de azil recepționează în așa fel un document care formalizează această decizie de admitere. Admiterea temporară este, totodată, condiționată de două condiții: să aibă reședința la o adresă precisă și obligația de a se prezenta regulamentar la un centru special (*immigration reporting centre*).

Apoi, persoana trebuie să depună, în termen de 10 zile deschise, un formular completat (SEF) care va conține elementele de probă care ar demonstra veridicitatea istoriei sale. În cazul în care solicitantul nu respectă aceste prevederi, cererea este respinsă.

Noul Model de Azil (NAM)

Una din axele principale ale strategiei adoptate în februarie 2005 de Guvernul britanic este dezvoltarea unui nou model de azil (*New Asylum Model* – NAM), având ca obiectiv simplificarea și urgentarea procedurii de azil.² Acest nou model este aplicat începând cu luna aprilie 2007.

NAM prevede trei direcții principale de acțiune: segmentarea, examinarea rapidă a cererilor de azil (*fast-tracking processing*) și examinarea dosarelor (*case ownership*). Între lunile mai-august 2007, documentarea pe subiectul *British Refugee Council* a demonstrat o evoluție a conceptelor de categorizare.³

Așa, de exemplu, a dispărut categoria „*late and opportunistic*”, iar alt concept – „*detained fast track*” – a fost creat.

Unul dintre obiectivele principale ale guvernului britanic este reducerea progresivă a termenului de examinare a cererii de azil. Conform datelor Ministerului de Interne, scopul era ca această procedură să nu dureze mai mult de 6 luni pentru 35 % din dosare în aprilie 2007, apoi pentru 40 % în decembrie 2007, 60 % în decembrie 2008, 75 % în decembrie 2009 și 90 % în decembrie 2011.⁴

Pentru fiecare solicitant de azil, un agent al Agenției pentru Frontiere și Imigrație (*case owner*) este responsabil de dosar pe întreaga procedură de azil – de la intrarea pe teritoriu, interviu și până când va fi adoptată decizia finală. Acest proces trebuie distins de cel aplicat în cadrul *Case Resolution Programme* prevăzut de autoritățile britanice de a trata până în 2011 între 400.000 și 450.000 dosare rămase neexa-

minate. Acest program nu acoperă solicitările de azil instituite în cadrul Noului Model de Azil.

Conform prevederilor legale britanice, pot fi adoptate trei decizii inițiale diferite.

1. Recunoașterea statutului de refugiat și acordarea unei permisiuni de ședere pentru o perioadă de 5 ani (*Indefinite Leave to Remain* – ILR). Referitor la acest termen, el poate fi renovat sau să devină permanent. În ultimul caz, refugiatul poate solicita acordarea naționalității britanice. În cazul în care, situația în țara de origine a solicitantului de azil s-a ameliorat, titlul de ședere poate fi retras. Unitatea familiei se aplică soțului și copiilor minori a solicitantului de azil.

2. Acordarea protecției umanitare (*humanitarian protection*) sau a unui titlu de ședere acordat discreționar (*discretionary leave*). Protecția umanitară este acordată pentru un termen de 5 ani, în special persoanelor care sunt amenințate cu tratament inuman și degradant – omor, tortură, precum și cazuri ce nu sunt prevăzute de Convenția de la Geneva (1951). În cazul dat, în egală măsură, se aplică principiul unității familiei.

3. Respingerea cererii de azil. În cazul respingerii cererii de azil, persoana interesată poate face recurs la această decizie pe lângă tribunalul de azil și de imigrație (*Asylum and Immigration Tribunal* – AIT).

În cazul apelului, la fel, există trei soluții.

1. În cazul în care persoanei interesate i-a fost eliberată o autorizație provizorie de ședere pentru a depune cererea de azil, aceasta dispune de un termen de 10 zile pentru a depune recursul.

2. În caz contrar, persoana transferată în custodie are 5 zile pentru a depune un recurs motivat pentru a-și fundamenta azilul sau legea privind drepturile omului din 1998 (*Human Rights 1998*).

3. În cazul în care cererea este condiționată ca fiind „vădit neîntemeiată”, în așa fel intrând în categoria „non suspensive Appeals (NSA)”, recursul contra refuzului solicitării de azil nu va putea fi introdus decât în afara teritoriului britanic.

În cazul în care apelul este respins, solicitantul de azil are posibilitatea să depună un recurs într-un termen de 5 zile pe lângă *Tribunal for Review* sau pe lângă Înalta Curte, însă recursul nu va putea fi fondat decât pe o eroare materială sau de drept.

(*va urma*)

ȘTIATI CĂ...

- Păsările Emu nu pot merge cu spatele înainte?
- O lipitoare are 32 de creiere?

INDEMNIZAȚIA PENTRU INCAPACITATE TEMPORARĂ DE MUNCĂ – PROBLEME ȘI SOLUȚII

Evlampie DONOS,
conferențiar universitar

Incapacitatea temporară de muncă în legătură cu boala reprezintă un risc social care are ca efect pierderea venitului de către salariați. Responsabilitatea pentru diminuarea cazurilor de incapacitate revine nu numai angajatorului ci și salariaților. Disputele care au avut loc în ultimul timp asupra problemei suportării cheltuielilor pentru prima zi de boală s-au finalizat cu adoptarea de către Curtea Constituțională a unei hotărâri prin care a declarat ca fiind neconstituțională norma care se referă la problema abordată. Hotărârea dată are un caracter contradictoriu și nu se înscrie în limitele normelor internaționale.

La 10 aprilie 2012, Curtea Constituțională a pronunțat hotărârea privind examinarea constituționalității prevederilor articolelor 4, 9 alin.(1) și 13 alin.(1) lit.c) din Legea nr. 289 din 22 iulie 2004 privind indemnizațiile pentru incapacitate temporară de muncă și alte prestații de asigurări sociale.

La originea cauzei s-a aflat sesizarea depusă la Curtea Constituțională la 29 decembrie 2011 de avocatul parlamentar Aurelia Grigoriu pentru controlul constituționalității prevederilor articolelor 4, 9 alin.(1) și 13 alin.(1) lit.c) din Legea nr. 289 din 22 iulie 2004 privind indemnizațiile pentru incapacitate temporară de muncă și alte prestații de asigurări sociale, în redacția legilor nr.56 din 9 iunie 2011 și nr. 3 din 15 ianuarie 2012, prin care au fost modificate condițiile de acordare a indemnizației pentru incapacitate temporară de muncă.

Prin Legea nr. 289 din 22 iulie 2004 privind indemnizațiile pentru incapacitate temporară de muncă și alte prestații de asigurări sociale a fost modificat modul de finanțare a indemnizației pentru incapacitate temporară de muncă. Astfel, sursele de finanțare a indemnizației pentru incapacitate temporară de muncă cauzată de boli obișnuite sau de accidente nelegate de muncă (cu excepția cazurilor de tuberculoză, SIDA, cancer de orice tip sau apariție a riscului de întrerupere a sarcinii, precum și în cazul femeilor gravide care se află la evidență în instituțiile medico-sanitare) au fost stabilite în modul următor:

- pentru prima zi calendaristică de incapacitate

temporară de muncă urma să fie suportată din contul persoanei asigurate;

- pentru a doua, a treia și a patra zi calendaristică de incapacitate temporară de muncă indemnizația urma să se plătească din mijloacele financiare ale angajatorului;

- începând cu a cincea zi calendaristică de incapacitate temporară de muncă, indemnizația trebuia să fie suportată din contul mijloacelor bugetului asigurărilor sociale de stat.

Prin aceeași Lege a fost redus de la 100 la 90% quantumul procentual al bazei de calcul a indemnizației pentru incapacitate temporară de muncă în cazul unui stagi de cotizare de peste 8 ani.

În calitate de argumente pentru înaintarea sesizării autorul a invocat faptul, că punerea în sarcina angajatului și a angajatorului a unei părți din indemnizația pentru incapacitate temporară de muncă, precum și diminuarea quantumului indemnizației, operate prin normele contestate, ar încălca dreptul la protecție socială și dreptul de proprietate, fiind incompatibile cu prevederile articolelor 1 alin.(3), 15, 18, 47 combinat cu articolul 16, cu prevederile articolului 46 combinat cu articolul 54, precum și cu articolul 126 alin.(2) lit.g) din Constituție.

Prin hotărârea Curții Constituționale normele contestate au fost declarate neconstituționale.

Întru argumentarea poziției sale Curtea a reținut că normele contestate se referă la drepturi care aparțin categoriei drepturilor sociale. Caracteristica

conceptuală a acestora constă în faptul că ele nu au un caracter necondiționat și că pot fi solicitate numai în limitele prevăzute de lege. Această caracteristică acordă legiuitorului o marjă destul de largă de apreciere în stabilirea normelor pentru punerea în aplicare a drepturilor individuale sociale, inclusiv de posibilitatea de a le modifica.

În viziunea Curții, abrogarea acordării prestațiilor de asigurare socială în prima zi de incapacitate de muncă cauzată de boală retrage angajaților dreptul de a revendica prestații de asigurare socială pentru prima zi de incapacitate de muncă cauzată de boli obișnuite sau de accidente nelegate de muncă. Curtea a relevat că astfel statul, pe seama unui număr nedeterminat de persoane ce abuzează (în opinia autorilor), operează o sancțiune „în alb” împotriva celorlalți angajați aflați în incapacitate temporară de muncă cauzată de boli obișnuite sau de accidente nelegate de muncă. Rezultatul este o stare de lucruri în care majoritatea predominantă a salariaților rămâne fără fonduri în prima zi de incapacitate de muncă, deși, în același timp, obligația de a plăti primele de asigurare rămâne intactă.

Curtea a mai considerat că este inadmisibil pentru stat de a cere angajaților executarea unei obligații (în cazul dat, plata primelor de asigurare), dar, în același timp, să nu țină seama de protecția intereselor lor atunci când aceștia sunt afectați de evenimente independente de voința lor, care cauzează incapacitate de muncă și care sunt asigurate prin plata primelor de asigurare. Curtea a precizat că boala constituie un eveniment asigurat, iar existența sa trebuie să fie demonstrată în mod adecvat (prin examinarea de către un medic). În acest context, Curtea a relevat că, pentru a exclude abuzurile, statul dispune de mecanisme pentru supravegherea procedurii de eliberare a certificatelor medicale, precum și a respectării regulii concediului de boală din partea asiguraților, în loc să plaseze pe umerii majorității angajaților onestii consecințele lipsei sau ineficienței acestor mecanisme. În concluzie Curtea a conchis că abrogarea acordării prestațiilor pentru cazurile de boală în prima zi de incapacitate de muncă aduce atingere substanței dreptului angajaților la securitate materială adecvată pentru perioada de incapacitate de muncă, articolul 4 alin. (2) lit. a) fiind în conflict cu articolul 47 din Constituție.

În același timp, Curtea a reținut că dreptul la asigurare socială, garantat de articolul 47 din Constituție, presupune posibilitatea persoanei asigurate de a beneficia de indemnizație pentru incapacitate temporară de muncă pentru perioada în care riscul asigurat produs îi cauzează prejudicii, astfel încât

protecția instituită de norma constituțională invocată este inoperantă în privința angajatorului. De asemenea, această normă nu limitează dreptul statului de a reglementa participarea angajatorului la plata indemnizațiilor de asigurare socială.

Prin urmare, Curtea a constatat că prin această schimbare nu se aduce atingere normelor constituționale, astfel încât prevederile contestate nu introduc nimic neconstituțional în partea ce ține de contribuția suplimentară a angajatorului în cazul survenirii incapacității temporare de muncă a angajatului său.

În partea ce ține de diminuarea indemnizației, Curtea a reiterat că Legea Supremă nu garantează un quantum determinat al prestației sociale. În acest context, Curtea a reținut că persoanele care cad sub incidența normelor contestate nu au fost private integral de prestațiile sociale litigioase, ci vor suporta o diminuare a cuantumului acestora, deși nu ca o consecință a schimbării situației lor personale, ci în rezultatul unor amendamente legislative. Prin urmare, normele menționate nu au ca efect suprimarea acestor drepturi, iar, în circumstanțele cauzei, această diminuare nu afectează mijloacele de trai ale persoanelor și nu le impune o povară excesivă și disproporționată.

Considerăm că hotărârea Curții are un caracter contradictoriu.

Responsabilitatea salariaților în cadrul raportului de muncă, inclusiv în problemele ce țin de crearea condițiilor de muncă sănătoase și inofensive este evidentă. Însăși salariații participă la negocierile colective și încheierea contractelor colective de muncă în cadrul cărora se examinează și chestiunile cu privire la condițiile de muncă, adoptarea măsurilor cu privire la preîntâmpinarea cazurilor de incapacitate, acoperirea cheltuielilor ce țin de plata indemnizațiilor etc.

E necesar de a avea în vedere și faptul că sunt frecvente cazurile când incapacitatea este contractată nu în timpul orelor de muncă, ci în zilele de odihnă. În cazul dat, nu ar fi corect să transferăm responsabilitatea în legătură cu survenirea incapacității de muncă asupra angajatorului.

Trebuie de avut în vedere că prin actele legislative naționale sunt statuate anumite responsabilități în materie de incapacitate ce revin salariaților. Astfel potrivit art.19 din Legea securității și sănătății în muncă nr.186/10.07.2008 lucrătorii sunt obligați să utilizeze corect mașinile, aparatele, uneltele, substanțele periculoase, echipamentele de transport și alte mijloace de producție, echipamentul individual de protecție pus la dispoziție, să comunice imediat angajatorului și/sau lucrătorilor desemnați orice

situație de muncă pe care au motive întemeiate să o considere un pericol grav pentru securitate și sănătate, precum și orice defecțiuni ale sistemelor de protecție etc.

Nu pot fi neglijate nici tratatele internaționale în materie de incapacitate de muncă. Codul European de Securitate Socială la art.18 direct prevede că indemnizația trebuie acordată pe toată perioada riscului social, cu rezerva că durata prestației poate fi limitată la 26 săptămâni pentru fiecare caz de boală, cu posibilitatea **de a nu plăti prestația pentru primele 3 zile de suspendare a câștigului.** Aceleași prevederi se regăsesc și în art.18 din Convenția Organizației Internaționale a Muncii nr.102/1952 privind normele minime de securitate socială. Atât Codul cât și Convenția a fost adoptate în strictă conformitate cu prevederile Declarației Universale a Drepturilor Omului. Articolul 25 din Declarație prevede, că „*orice om are dreptul la asigurare în caz de șomaj, boala, invaliditate, văduvie, bătrânețe sau în celelalte cazuri de pierdere a mijloacelor de subsistență, în urma unor împrejurări independente de voința sa.*” La fel și art.47 alin.2 din Constituția Republicii Moldova prevede că „*cetățenii au dreptul la asigurare în caz de: șomaj, boală, invaliditate, văduvie, bătrânețe sau în celelalte cazuri de pierdere a mijloacelor de subsistență, în urma unor împrejurări independente de voin-*

ța lor.” Practic redacția art.47 din Constituția Republicii Moldova este identică cu redacția art.25 din Declarația Universală a Drepturilor Omului.

Instituirea posibilității de a nu plăti prestația pentru primele 3 zile de suspendare a câștigului e necesară și în scopul minimizării problemei absenteismului. Această soluție este practică cu succes în multe țări O.C.D.E., numărul de zile suportate de asigurat fiind diferit de la țară la țară.

În concluzie, se poate afirma cu certitudine că Legea pentru modificarea și completarea **Legii nr. 289-XV din 22 iulie 2004 privind indemnizațiile pentru incapacitate temporară de muncă și alte prestații de asigurări sociale** era în conformitate cu Constituția Republicii Moldova și tratatele internaționale.

Bibliografie.

1. Art.25 din Declarația Universală a Drepturilor Omului;
2. Art.47 din Constituția Republicii Moldova;
3. Art.18 din Convenția Organizației Internaționale a Muncii nr.102/1952 privind normele minime de securitate socială;
4. Art.18 din Codul European de Securitate Socială;
5. Art.19 din Legea securității și sănătății în muncă nr.186/10.07.2008;
6. Legea nr. 289 din 22 iulie 2004 privind indemnizațiile pentru incapacitate temporară de muncă și alte prestații de asigurări sociale.

Avocatul poporului publică în această ediție Îndrumarul pentru avocați, elaborat de următoarele persoane:

Vladislav GRIBINCEA, avocat, președinte, Centrul de Resurse Juridice. A elaborat capitolul **Principiile fundamentale ale avocaturii.** Avocat specializat în reprezentarea reclamantilor în fața Curții Europene a Drepturilor Omului, precum și în litigii strategice la nivel național. Predă cursul *Convenția Europeană pentru Drepturile Omului* la Facultatea de Drept a Universității de Stat din Moldova și este formator la Institutul Național al Justiției din Republica Moldova. Între 2010 și 2012 a fost implicat în calitate de expert în procesul de reformare a legislației RM cu privire la organizarea judecătorească, procedură civilă și procedura penală.

Natalia CURAGĂU este specialist în domeniul contabilității, contabil-șef al Biroului Asociați de Avocați „Țurcan Cazac”. Doctor în economie (2003), conferențiar universitar ASEM (2006) dna Curagău predă următoarele discipline: *Bazele contabilității, Contabilitatea financiară, Contabilitatea impozitelor,*

Practicum la contabilitatea financiară, Rapoarte financiare consolidate, Tehnologii informatice în contabilitate - la ciclul I Licență; Sisteme informatice în contabilitate, Rapoarte financiare consolidate - la ciclul II Masterat. A participat în calitate de instructor la perfecționarea cadrelor economice din sectorul real al economiei naționale (avocați, antreprenori, contabili, funcționari publici, instructori și consultanți) în domeniul Standardelor Naționale de Contabilitate, Standardelor Internaționale de Raportare Financiară, contabilității financiare, contabilității impozitelor, prin intermediul diferitor organizații naționale și internaționale, proiecte, inclusiv organizate de Banca Mondială, Ministerul Educației, USAID etc. Are peste 20 de publicații în reviste de specialitate din Republica Moldova și România; Este coautor al manualului: *Antreprenoriat: Inițierea afacerii, Capitolul IX Contabilitatea afacerii (2010).* A elaborat capitolul **Contabilitatea și fiscalitatea avocaților** din îndrumar.

Sorina MACRINICI este avocat, membru al Centrului de Resurse Juridice în Republica Moldova. Are experiență bogată în domeniul drepturilor omului. Este implicată în activități de cercetare și advocacy în domeniul justiției. Din 2006 reprezintă persoane atât la nivel național cât și în fața Curții Europene a Drepturilor Omului. În anul 2010 a făcut stagiul la Curtea Europeană a Drepturilor Omului, iar din august 2012 până în august 2013 își face studiile de masterat în dreptul internațional al drepturilor omului la Universitatea Notre Dame din SUA.

A elaborat capitolul **Înregistrarea cabinetului avocatului și a biroului asociat de avocați**.

Îndrumarul pentru avocați a apărut cu sprijinul Asociației Avocaților Americani Inițiativa pentru Supremația Legii și a fost finanțat printr-un grant acordat de către Departamentul de Stat al Statelor Unite ale Americii. Opiniile, constatările și concluziile exprimate aparțin autorului și nu reflectă neapărat opinia Departamentului de Stat al Statelor Unite ale Americii.

AP

ÎNDRUMAR PENTRU AVOCAȚI

Acest îndrumar pentru avocați a apărut cu sprijinul Asociației Avocaților Americani Inițiativa pentru Supremația Legii și a fost finanțat printr-un grant acordat de către Departamentul de Stat al Statelor Unite ale Americii. Opiniile, constatările și concluziile exprimate aparțin autorului și nu reflectă neapărat opinia Departamentului de Stat al Statelor Unite ale Americii.

Rolul avocaturii într-o societate este unul fundamental – de a face supremația legii efectivă, de a promova drepturile omului, de a-i ajuta pe cei defavorizați și de a da voce celor care nu au o influență politică. Eu cred sincer că actualmente avocații din Moldova depun eforturi să promoveze aceste valori, să-și facă vocea auzită și să se consolideze într-o profesie juridică unită și puternică. Totuși pentru a deveni astfel, profesia juridică însăși are nevoie de schimbări semnificative, în special în domeniul admiterii în profesie, instruirii inițiale și continue a avocaților, califică-

rii profesionale și calității serviciilor juridice și garanțiilor efective de exercitare a profesiei.

Pentru a contribui la o mai bună informare și înțelegere a unor aspecte importante ce țin de profesia juridică, Asociația Avocaților Americani Inițiativa pentru Supremația Legii (ABA ROLI) a susținut publicarea unor îndrumare pentru avocați și avocații-stagiari. Primul astfel de îndrumar este dedicat principiilor fundamentale ale avocaturii. Autorul le-a analizat prin prisma Legii cu privire la avocatură, a Statutului profesiei de avocat și a Codului deontologic al avocaților Baroului din Republica Moldova. Îndrumarul a fost revizuit și coordonat cu domnii Alexandru Țurcan și Mihai Lupu, avocați și membri ai Consiliului Uniunii Avocaților, cărora ABA ROLI le aduce mulțumiri.

Cu deosebit respect,
Olimpia Gribincea,
consultant juridic,
ABA ROLI Moldova

ȘTIATI CĂ...

- *Strugurii explodează dacă îi bagi la microunde?*
- *Fluturii simt gustul cu picioarele?*
- *Un ghețar cântărește, în medie, aproximativ 20.000.000 de tone?*
- *Nicio hârtie nu poate fi împăturită mai mult de 7 ori?*
- *Elefantul este singurul animal din lume care nu poate sări?*

PRINCIPIILE FUNDAMENTALE ALE AVOCATURII

Vladislav GRIBINCEA,
avocat, președinte,
Centrul de Resurse Juridice

Într-o societate bazată pe supremația legii, misiunea avocatului nu se limitează doar la executarea fidelă, în condițiile legii, a unui mandat. Avocatul trebuie să acționeze atât în interesul persoanelor cărora le apără drepturile și libertățile cât și în interesul justiției. Sarcina acestuia nu este doar de a pleda cauza clientului său, ci de a-l consilia pe ultimul (a se vedea preambulul Codului deontologic al avocaților europeni).¹

În scopul realizării adecvate a misiunii avocatului, au fost elaborate reguli cu privire la comportamentul și activitatea avocatului de către asociațiile de avocați. Astfel, Carta principiilor fundamentale ale avocatului european (Carta CCBE)², enumeră 10 astfel de principii: independența și libertatea de a apăra și consilia; secretul profesional; evitarea conflictelor de interese; demnitatea, onoarea și probitatea; loialitatea față de client; tratamentul echitabil al clientului în ceea ce privește onorariul; competență profesională; respectarea colegilor de breaslă; respectul față de supremația legii și buna administrare a justiției; și auto-reglementarea profesiei. Aceste principii, de obicei, fac parte din normele deontologice. În Republica Moldova majoritatea acestor reguli au fost încorporate în Codul deontologic al avocaților Baroului din Republica Moldova (Codul deontologic).³ Principalele dintre aceste principii se regăsesc și în legislația Republicii Moldova. În pofida faptului că majoritatea acestor reguli țin de deontologie, încălcarea acestora de către avocați sau avocații stagiați constituie abatere disciplinară (a se vedea art.56

alin.1 al Legii cu privire la avocatură (Legea)). Deopotrivă cu principiile avocaturii, prin lege sunt stabilite incompatibilități, care sunt menite să asigure buna funcționare a avocaturii.

a) independența și libertatea de a apăra și consilia

Potrivit art.51 al Legii, avocatul este independent și se supune numai legii. El nu trebuie să admită presiuni din partea statului sau a asociațiilor săi (*mutatis mutandis*, Comentariul la Carta CCBE). Această independență este necesară atât pentru încrederea în justiție, cât și pentru încrederea în imparțialitatea judecătorului. Prin urmare, avocatul trebuie să evite orice prejudiciere a independenței sale și să nu neglijeze etica profesională pentru a-i mulțumi pe clienții săi, pe judecător sau pe terți (*mutatis mutandis* Codul CCBE, p. 2.1.1).

Potrivit art.51 al Legii, avocatul este liber să-și aleagă poziția sa. Totuși, el poate fi constrâns, în condițiile legii și în interes public, să reprezinte interesele anumitor persoane. Chiar și în aceste cazuri, însă, avocatul nu trebuie să accepte ingerințe în reprezentarea acestor persoane.

Art.52 alin.1 al Legii interzice imixtiunea în profesia de avocat. Art.52 alin.5 al acestei legi cere pedepsirea actelor de insultare, calomniere sau amenințare a avocatului. Totuși, nici Codul contravențional și nici Codul penal nu prevăd sancțiuni specifice în acest sens. În cauza *Colibaba c. Moldovei* (27 octombrie 2007) Curtea Europeană a Drepturilor Omului (CtEDO) a criticat amenințarea de către procuratură cu urmărirea penală a avocaților pentru adresarea acestora cu acuzații grave față de această instituție.

Art.52 al Legii prevede că avocatul nu poate fi supus percheziției corporale sau controlului personal în timpul exercitării atribuțiilor profesionale, cu excepția

1 adoptat de Consiliul Consultativ al Barourilor Europene la 28 octombrie 1988 (Codul CCBE).

2 adoptată de CCBE la 24 noiembrie 2006.

3 adoptat de Congresul Avocaților din 20 decembrie 2002, modificat și completat la 23 martie 2007.

cazurilor de infracțiune flagrantă. În caz de reținere a avocatului sau de tragere la răspundere penală, organul care a efectuat măsurile în cauză este obligat să informeze Ministerul Justiției și Consiliul Uniunii Avocaților în decurs de 6 ore din momentul reținerii sau tragerii la răspundere penală. Spre regret, Codul de procedură penală nu prevede obligația de informare a Ministerului Justiției și Consiliului Uniunii Avocaților în astfel de cazuri.

Pentru a se bucura de încredere din partea terților și a judecătorilor, avocatul trebuie să rămână independent față de clientul său. Avocatul trebuie să-i explice clientului că nu poate acționa neonest. Astfel, potrivit art.54 alin.1 lit.d) al Legii, avocatul este obligat să recurgă doar la mijloace și metode legale pentru apărarea intereselor clientului. Pe de altă parte, avocatul nu trebuie să furnizeze cu bună știință judecătorului informații false sau de natură să inducă în eroare (Codul CCBE, p. 4.4).

b) secretul profesional

Esența profesiei de avocat presupune faptul că acestuia i se vor comunica lucruri pe care clientul nu le-ar spune altei persoane și că avocatul ar trebui să primească informațiile pe bază de confidențialitate. Fără confidențialitate nu poate exista deplină încredere. Respectarea confidențialității nu este doar obligația avocatului, ci este un drept fundamental al clientului, care presupune interdicția de a folosi informațiile comunicate avocatului împotriva clientului (Comentariul la Carta CCBE). Din acest motiv, art.58 alin.1 al Statutului profesiei de avocat (Statutul profesiei) prevede că avocatul este obligat să păstreze secretul informațiilor privitor la orice aspect al cauzei care i-a fost încredințată. Avocatul nu este în drept să transmită, fără acordul clientului, unor terți documentele legate de exercitarea delegației (art.55 alin.1 al Legii).

Potrivit art.58 alin.5 al Statutului profesiei, „secretul profesional vizează toate informațiile și datele de orice tip, în orice formă și pe orice suport, precum și orice documente redactate de avocat, care conțin informații sau date furnizate de client sau se fundamentează pe acestea în scopul acordării asistenței juridice și a căror confidențialitate a fost solicitată de client”. Obligația de a păstra secretul profesional se extinde asupra tuturor organelor profesiei de avocat și a salariaților acestora, cu privire la informațiile cunoscute în exercitarea funcțiilor și atribuțiilor ce le revin (art.58 alin.4 al Statutului profesiei).

Art.58 alin.2 al Statutului profesiei interzice obligarea avocatului de a divulga aceste informații. Atât Codul de procedură penală (art.90 alin.3 p. 2) cât și Codul de procedură civilă (art.133 lit.b) nu permit audierea avocatului în calitate de martor în ceea

ce privește informațiile obținute datorită exercitării profesiei. Art.58 alin.2 al Statutului profesiei permite avocatului să divulge aceste informații doar dacă avocatul este urmărit penal sau disciplinar, sau când există o contestație în privința onorariilor convenite, însă exclusiv în scopul și strict în limitele necesare autoapărării.

Potrivit art.52 alin.3 al Legii, avocatul nu poate fi supus percheziției corporale sau controlului corporal în timpul exercitării atribuțiilor profesionale, cu excepția cazurilor de infracțiune flagrantă. În scopul asigurării secretului profesional, Statutul profesiei (art.58 alin.6) cere avocaților să păstreze dosarele numai la sediul profesional. Codul deontologic interzice avocatului să-și aibă oficiul la domiciliul său (p. 1.5.3). După cum prevede art.52 alin.2 al Legii, percheziționarea domiciliului sau a spațiului în care avocatul acordă asistență juridică, a transportului utilizat de acesta, ridicarea obiectelor și documentelor ce aparțin avocatului nu pot fi făcute decât prin hotărâre a instanței de judecată. Din sensul acestei norme reiese că percheziționarea domiciliului, sediului sau transportului avocatului nu poate avea loc în ordinea prevăzută de art.125 alin.4 al Codului de procedură penală (în baza ordonanței procurorului, cu informarea ulterioară a judecătorului). Spre regret, Codul de procedură penală nu conține reguli atât de stricte în ceea ce privește imixtiunea în activitatea avocatului.

Art.53 alin.3 al Legii garantează confidențialitatea consultării clientului. În hotărârea Lordachi ș.a. c. Moldovei (10 februarie 2009, para. 50) CtEDO a criticat faptul că legislația Republicii Moldova, deși garantează confidențialitatea comunicărilor dintre avocat și client, nu clarifică ce se întâmplă în cazul în care, din întâmplare, a fost interceptată convorbirea telefonică dintre avocat și client. Confidențialitatea întrevederilor nu presupune doar lipsa terților la întrevedere ci și crearea condițiilor ca avocatul și clientul să vorbească nestingherit. În hotărârea Oferta Plus SRL c. Moldovei (19 decembrie 2006, para. 145-156) CtEDO a constatat că, din cauza peretelui de sticlă care separa avocatul de client în timpul întrevederilor în centrul de detenție, un observator independent putea avea bănuieli temeinice că întrevederea putea fi interceptată.

La efectuarea percheziției în sediul sau la domiciliul avocatului urmează a fi întreprinse măsuri de către judecător și organul de urmărire penală pentru a respecta secretul profesional. Astfel, percheziția nu ar trebui să urmărească informațiile obținute de avocat de la client, judecătorul urmează să autorizeze percheziția doar dacă există motive foarte temeinice, cu indicarea măsurilor pentru protecția celeilalte informații protejate de secretul profesional, iar în încheierea judecătoru-

lui urmează a fi indicate bunurile care sunt căutate (a se vedea hot. CtEDO în cauza Mancevschi c. Moldovei, 7 octombrie 2008). În cazul ridicării de către organul de urmărire penală a documentelor ce conțin secret profesional, art.58 alin.8 al Statutului profesiei îi impune avocatului obligația să se opună acțiunilor ilegale și să informeze Decanul Baroului despre acest fapt.

Art.58 alin.9 al Statutului profesiei, de asemenea, cere: corespondența dintre avocați, între avocat și client, precum și dintre avocat și organele profesiei, indiferent de formă, să fie „confidențială”. Aceasta înseamnă că informația și corespondența transmise nu pot fi prezentate ca probă în justiție (art.58 alin.11 al Statutului profesiei). Regulile deontologice nu stabilesc dacă avocatul poate comunica clientului său despre discuțiile sau corespondența avute cu avocatul oponentului. În unele țări acest fapt este interzis.

Obligația de a păstra secretul profesional este absolută și nelimitată în timp (p. 1.3.2 al Codului deontologic). Divulgarea secretului profesional de către avocat sau avocatul stagiatar constituie abatere disciplinară gravă (art.58 alin.3 al Statutului profesiei). Obligația de a păstra secretul profesional cere avocatului să impună angajaților săi sau celor cu care colaborează respectarea secretului său profesional (p. 2.3.4 al Codului CCBE).

c) evitarea conflictelor de interese

Avocatul nu este în drept să acorde asistență juridică persoanei dacă, în cauza dată, el acordă sau a acordat asistență juridică unor persoane ale căror interese vin în contradicție cu interesele persoanei în cauză (art.54 alin.2 al Legii), sau când un asemenea risc este real (p. 3.1 al Codului deontologic). O interdicție similară este prevăzută și de art.67 alin.5 p. 3 al Codului de procedură penală. Legea cu privire la avocatură mai interzice acceptarea cauzei în care avocatul a fost implicat anterior în calitate de judecător, procuror, organ de urmărire penală, expert, specialist, interpret sau martor, sau dacă se află în raporturi familiale sau de rudenie cu astfel de persoane (art.54 alin.2 lit.b și c). De asemenea, avocatul nu va accepta cauza unui nou client dacă prin aceasta riscă să fie violat secretul încredințat de un vechi client, sau ar favoriza noul client în mod nejustificat (p. 3.2.3 al Codului CCBE).

Avocatului nu îi este interzis să reprezinte concomitent două persoane în aceeași cauză, atât timp cât nu există contradicții între interesele clienților. Pentru aceasta, Statutul profesiei cere acordul tuturor părților (art.57 alin.34). Pe tot parcursul asistării sau reprezentării, avocatul se va consulta permanent cu fiecare dintre clienții asistați sau reprezentați în ceea ce privește deciziile care trebuie adoptate și motivele determinan-

te în adoptarea acestora, astfel încât fiecare client să poată lua propriile decizii, în baza unor informații complete (art.57 alin.10 al Statutului profesiei). Între clienții reprezentați în comun regula confidențialității nu se aplică (art.57 alin.11 al Statutului profesiei).

Dacă după preluarea cauzei apare riscul divulgării secretului profesional sau intervine un conflict între interesele clienților reprezentați, avocatul trebuie să renunțe la cauzele tuturor clienților (p. 3.2.2 al Codului CCBE).

Dacă avocații sunt asociați în grup, regulile cu privire la conflictul de interese sunt aplicabile în privința tuturor avocaților asociați (p. 3.2.4 al Codului CCBE).

d) demnitatea, onoarea și probitatea

Avocatura este o profesie nobilă, care cere de la avocați un comportament pe măsura profesiei. Prestigiul profesiei nu poate fi asigurat fără crearea condițiilor pentru încrederea în avocați. Pentru a se bucura de încrederea clienților, a terților, a instanțelor de judecată și a statului, avocatul trebuie să dea dovadă că este demn de încredere. Din acest motiv, nu este permisă accederea în profesia de avocat a persoanelor care au comis anterior crime grave, au fost excluși anterior din avocatură sau din alte funcții publice din motive compromițătoare, care au un comportament incompatibil cu Codul deontologic, sau care au încălcat deliberat drepturile și libertățile fundamentale ale omului (a se vedea art.10 al Legii). Avocatul trebuie să se abțină de la orice acțiune care i-ar putea compromite reputația sa sau reputația profesiei și încrederea publică în profesia de avocat. Aceasta nu înseamnă că avocatul trebuie să fie o persoană perfectă. Totuși, acesta este dator să se abțină de la conduita dezonorantă în activitatea sa profesională, în alte activități și chiar în viața privată (a se vedea Comentariul la Carta CCBE). Conduita dezonorantă poate duce la anumite sancțiuni, inclusiv, în cazurile cele mai grave, excluderea din profesie.

Statutul profesiei de avocat interzice avocatului să prezinte cu bună știință informații false, ori să inducă în eroare (art.57 alin.35).

e) loialitatea față de client

Loialitatea față de client este esențială pentru un avocat. Avocatul nu are dreptul să acționeze contrar intereselor legitime ale clientului, cu excepția cazului când clientul își recunoaște vina, să adopte o poziție fără a o coordona în prealabil cu acesta, sau să refuze, fără motive întemeiate, apărarea clientului său (art.54 alin.3 al Legii). Totuși, acest fapt nu poate justifica încălcarea obligațiilor deontologice (a se vedea art.57 alin.35 al Statutului profesiei), deoarece interesele clientului nu pot fi mai presus de interesele pro-

fesiei de avocat. Codul deontologic interzice expres avocatului acceptarea propunerilor frauduloase (p. 2.9).

Relațiile dintre avocat și client trebuie să fie oficiale (p. 2.8 al Codului deontologic) și bazate pe respect reciproc. În cadrul acestor relații avocatul trebuie să rămână independent de client. În principiu, avocatul acționează doar atunci când este împuternicit de către clientul său și doar în limitele contractului încheiat (art.57 alin.21 al Statutului profesiei). În cazul în care are dubii, acesta este obligat să întreprindă măsuri pentru a se convinge că împuternicirile transmise lui prin reprezentant sunt valabile (p. 2.2 al Codului deontologic).

Preluând cauza, avocatul își asumă responsabilitatea să informeze clientul la intervale rezonabile despre evoluția cauzei încredințate (art.57 alin.14 al Statutului profesiei), decât dacă contrariul nu a fost convenit în prealabil cu clientul (art.57 alin.16 al Statutului profesiei).

Ori de câte ori clientul propune o cale asupra căreia avocatul apreciază că va avea consecințe legale negative, avocatul va atenționa clientul cu privire la consecințe și, după caz, este în drept să rezilieze contractul de asistență juridică (art.57 alin.8 al Statutului profesiei). El este obligat să se abțină de la asistarea și sfătuirea conștientă a unui client în activități infracționale (art.57 alin.13 al Statutului profesiei).

Avocatul nu este în drept să declare vinovat clientul dacă acesta nu-și recunoaște vinovăția. În același timp, recunoașterea de către client a vinovăției nu privează avocatul de dreptul de a contesta acuzația și de a cere achitarea clientului (art.54 alin.4 al Legii).

f) tratamentul echitabil al clientului în ceea ce privește onorariul

Avocatului îi revine obligația să informeze clientul despre onorariu, iar valoarea însumată a onorariilor sale trebuie să fie echitabilă și justificată (Carta CCBE). Onorariul pretins de avocat trebuie să fie total cunoscut clientului și trebuie să fie conform legii și regulilor profesionale (p. 3.4 al Codului CCBE).

Avocatul trebuie să încerce întotdeauna să găsească cea mai convenabilă soluție pentru clientul său din punct de vedere cost-beneficiu. În cazul în care clientul este susceptibil să beneficieze de asistență gratuită, avocatul urmează să-l informeze despre aceasta (p. 3.7 al Codului CCBE).

Onorariul se stabilește prin acordul avocatului cu clientul. În funcție de modul de calculare, există trei feluri de onorarii, pe oră, pe activitate și onorariu de succes. Aceste tipuri de onorarii pot fi aplicate combinat (ex. o sumă fixă pentru preluarea cauzei și onorariu pe oră pentru fiecare oră lucrată). În cazul

remunerării pe oră avocatul va ține evidența timpului lucrat, iar plata finală se va face în baza dării de seamă prezentate clientului. Practica ținerii evidenței timpului lucrat este recomandată și în cazul remunerării pe activitate deoarece, în cazul solicitării încasării forțate a acestuia de la oponent, instanța de judecată, în temeiul art.96 Cod de procedură civilă, va solicita justificarea onorariului perceput de avocat.

În majoritatea țărilor europene onorariul de succes, supranumit „*cota litis*”, adică cel încheiat până la finalizarea definitivă a cauzei și prin care clientul se obligă să plătească avocatului, în caz de soluție favorabilă clientului, o parte din beneficiul obținut în litigiu, este interzis prin regulile deontologice. Totuși, acest fapt nu interzice stabilirea mărimii onorariului în funcție de mărimea pretenției, cu condiția că acest fapt este în concordanță cu onorariile de acest gen recomandate de barou (a se vedea p. 3.3 al Codului CCBE). Codul deontologic interzice onorariul *cota litis* (a se vedea p. 3.4 al Codului deontologic). Statutul profesiei de avocat însă expres menționează că avocatul poate recurge la acest procedeu (a se vedea art.64 alin.13). Totuși, onorariul de succes plătit avocatului nu poate fi pretins ulterior de la partea care a pierdut cauza.

La 30 martie 2012 Consiliul Uniunii Avocaților din Republica Moldova a aprobat Recomandarea privind cuantumul onorariului avocaților. Potrivit acestei recomandări, un diapazon rezonabil și recomandabil pentru mărimea tarifelor orare ale avocaților din Republica Moldova este între 50 și 150 euro/oră, deși avocații sunt liberi să-și stabilească tarifele orare și în afara acestui diapazon. Ea recomandă avocaților să perceapă onorarii calculate pe oră și are în anexa nr. 1 un model de raport privind activitatea prestată. În cazul onorariului de succes, un plafon de 17% din valoarea acțiunii a fost considerat rezonabil.

g) competență profesională

Avocatul nu poate consilia adecvat dacă nu are pregătirea și experiența profesională corespunzătoare. Din acest motiv, în majoritatea țărilor lumii există mecanisme destul de rigide de verificare profesională a viitorilor avocați, iar stagiul profesional este o normă. Legiuitorul moldovean a considerat că persoanele care au activat în calitate de judecător sau procuror timp de 10 ani, precum și doctorii în drept, au suficiente cunoștințe și deprinderi specifice profesiei de avocat pentru a fi admiși în profesie fără stagiul și examen de admitere în profesie (a se vedea art.10 alin.2 al Legii). În țările europene, juriștii cu experiență pot fi scutiți de stagiul profesional, însă vor fi chemați să susțină examenul de admitere în profesie.

Avocatul urmează să își consulte clientul în mod conștiincios și cu diligență (p. 2.3 al Codului deontologic). El nu va accepta cauza dacă cunoaște cu certitudine că nu are competența necesară (p. 2.5 al Codului deontologic) sau nu poate să se ocupe de ea cu promptitudinea necesară (p. 2.6 al Codului deontologic), sau când riscă să încalce secretul profesional.

Avocatul trebuie să evite prejudicierea clientului. Lui îi este interzis să participe la proces fără a lua cunoștință în prealabil de materialele dosarului (art.54 alin.4 al Legii). În cazul în care primul este în imposibilitatea să-și îndeplinească mandatul asumat anterior, el va informa clientul în prealabil despre acest fapt. De asemenea, lui îi revine sarcina, în cazul în care clientul este de acord, să asigure substituirea sa printr-un alt avocat (art.57 alin.19 al Statutului profesiei).

Pentru a asigura nivelul adecvat de pregătire profesională, Legea cu privire la avocatură obligă avocații să urmeze cursuri de formare profesională în volum de cel puțin 40 de ore anual (art.54 alin.1 lit.i)). Avocații-stagiari sunt obligați să urmeze pe perioada stagiului cel puțin 80 de ore de cursuri de formare profesională (art.15 alin.6 lit.b) al Legii).

h) respectarea colegilor de breaslă

Colegialitatea dintre avocați este unul din principiile avocaturii (a se vedea art.3 al Legii). Acest principiu impune ca relațiile dintre avocați să fie bazate pe încredere, spre beneficiul clientului și pentru a evita atât procesele inutile cât și orice comportament susceptibil să impiedice reputația profesiei. Totuși, spiritul de colegialitate nu trebuie să pună niciodată interesele avocaților mai presus de interesele clientului (p. 5.1.1 al Codului CCBE).

Deși Legea cu privire la avocatură menționează acest principiu, ea nu conține detalii în acest sens. Regulile cu privire la raporturile dintre avocați sunt stabilite în Codul deontologic. Acesta prevede că, adresându-se unui coleg, avocatul va folosi sintagma „domnule avocat” sau „doamnă avocat”. În privința membrilor Consiliului Uniunii, a comisiilor de licențiere și disciplină, precum și a șefilor birourilor de avocați va fi folosit cuvântul „maestre” (p. 7.1.3).

Este de datoria oricărui avocat să ajute colegul care nu are competența necesară în vederea contactării avocatului pe măsură să ofere clientului serviciul solicitat (p. 7.2.1 al Codului deontologic).

Correspondența dintre avocați este confidențială. Dacă avocatul care primește corespondența nu este în măsură să asigure confidențialitatea, el trebuie să remită corespondența expeditorului fără a lua cunoștință de conținutul acesteia (p. 7.3 al Codului deontologic).

Avocatul nu poate pretinde sau primi de la un avocat sau de la un terț plăți sau compensații pentru că a recomandat un avocat unui client. De asemenea, el nu va plăti compensații pentru că a fost recomandat unui client (art.57 pp. 26-27 al Statutului profesiei).

Avocatul nu poate intra în relație directă cu o persoană, cu privire la o anumită cauză, atunci când știe că această persoană este reprezentată sau asistată de un alt avocat, exceptând cazul în care el are acordul colegului său și se angajează să-l țină pe acesta la curent (p. 7.5 al Codului deontologic).

Un avocat nu poate succeda altui avocat în apărarea intereselor unui client decât cu condiția ca, în prealabil, să-și fi anunțat colegul și să se fi asigurat că au fost luate măsurile necesare în vederea achitării cheltuielilor și a onorariilor datorate acestuia. În cazul în care, spre interesul clientului, se impune luarea unor măsuri urgente, avocatul poate lua aceste măsuri cu condiția de a-l informa neîntârziat pe predecesorul său. Avocatul înlocuit va oferi avocatului care continuă cazul toate informațiile de care dispune și va colabora cu acesta în caz de necesitate cu scopul de a-i asigura clientului dreptul la apărare (p. 7.6 al Codului deontologic).

Pentru a întări încrederea și cooperarea dintre avocați în interesul clienților, este necesar să fie încurajată dobândirea unei mai bune cunoașteri a legilor și a normelor procedurale aplicabile. În acest scop, avocatul este obligat să ia atitudine cu toată diligența în pregătirea la nivel avansat a tinerilor avocați. În calitate de îndrumător al unui avocat-stagiar poate fi avocatul care întrunește înalte calități morale și profesionale, exercită profesia nu mai puțin de 5 ani și dispune de condiții suficiente pentru a asigura stagiul (p. 7.7 al Codului deontologic). Totuși, el nu poate avea mai mult de 2 avocați-stagiari (art.19 alin.4 al Legii).

Atunci când un avocat este de părere că un coleg avocat a încălcat o normă deontologică, el trebuie să-l atenționeze asupra acestui lucru. Dacă între avocați apare un diferend personal, de natură profesională, aceștia trebuie să încerce să-l soluționeze pe cale amiabilă. Înainte de a porni o procedură împotriva unui coleg, pe tema unui conflict de interese, avocatul trebuie să informeze Baroul, pentru a permite să-și dea concursul în vederea soluționării diferendului pe cale amiabilă (p. 7.8 al Codului deontologic).

i) respectul față de supremația legii și buna administrare a justiției

Avocatul este indispensabil justiției. El nu trebuie să afecteze prin comportamentul propriu buna funcționare a acesteia. Avocatul este obligat, în cazul în care acest lucru este oportun, să consilieze clientul în vederea soluționării amiabile a conflictului sau

printr-o cale legală alternativă celei judiciare (art.57 alin.36 al Statutului profesiei). El este obligat să se abțină de la asistarea și sfătuiră conștientă a unui client în activități infracționale (art.57 alin.13 al Statutului profesiei).

Avocatul este obligat să studieze temeinic cauzele ce i-au fost încredințate, să se prezinte la fiecare termen stabilit și să manifeste conștiinciozitate și probitate pentru îndeplinirea mandatului încredințat (art.57 alin.1 al Statutului profesiei). El este obligat să respecte solemnitatea ședințelor de judecată; să pledeze cu demnitate. Avocatului îi este interzis să folosească expresii care ar putea leza instanța și participanții în proces, atât în ședința de judecată, cât și în afara acesteia (art.57 alin.2 al Statutului profesiei). El nu trebuie să furnizeze cu bună știință judecătorului informații false sau de natură să inducă în eroare (p. 4.4 Codul CCBE). Absența nejustificată în mod repetat de la ședințele de judecată, fără asigurarea unei substituiri legale și competente cu acordul prealabil al clientului, constituie abatere disciplinară (art.57 alin.5 al Statutului profesiei).

Avocatul este obligat să poarte robă în fața instanțelor judecătorești. Purtarea robei în afara incintei instanței judecătorești este interzisă, cu excepția cazurilor când avocatul este delegat de organele baroului să reprezinte profesia într-o ocazie ce impune această ținută (art.63 al Statutului profesiei). Modelul robei a fost aprobat de Uniunea Avocaților.

j) incompatibilități

Fără anumite incompatibilități nu poate fi asigurat prestigiul și buna funcționare a profesiei de avocat. Aceste incompatibilități pot viza atât admiterea în profesie cât și activitatea propriu-zisă a avocaților. Art.10 alin.3 al Legii menționează șase categorii de persoane care nu pot fi admise în avocatură. Aceste interdicții au fost introduse pentru a asigura prestigiul și bunul nume al profesiei.

Deși avocatura este o profesie liberală, după admiterea în profesie avocații nu pot exercita alte funcții retribuite, cu excepția celor legate de activitatea didactică și științifică și cea de arbitru. De asemenea, avocatul nu poate fi întreprinzător sau notar (a se vedea art.11 alin.1 al Legii). Scopul acestor interdicții este greu de explicat. În multe țări europene astfel de interdicții nu se regăsesc.

În Republica Moldova avocatului îi este permis să facă publicitate activității sale profesionale, dar numai într-o formă reglementată de Uniunea Avocaților. Avocații au dreptul să asigure publicul cu informații despre activitatea desfășurată. Publicitatea avocatului, însă, spre deosebire de orice publicitate comercială ordinară, trebuie să fie veridică, să respec-

te secretul profesional și să fie realizată cu demnitate și prudență. Astfel, avocatului îi este interzis să folosească mijloace de reclamă prin procedee incompatibile cu demnitatea profesiei (art.64 alin.1 al Legii).

Avocații pot utiliza una sau mai multe mijloace de publicitate, respectiv:

- a) plasarea unei firme;
- b) anunțuri de publicitate potrivit statutului profesiei;
- c) anunțuri și mențiuni în anuare și cărți de telefon;
- d) invitații, broșuri și anunțuri de participare la conferințe, colocvii etc. profesionale și de specialitate;
- e) corespondență profesională și cărți de vizită profesionale;
- f) publicare de articole ori materiale de interes profesional sau public, în domenii care țin de sau au tangență cu specializarea avocatului. Nu constituie o formă de publicitate profesională permisă de lege editarea unor materiale, în ediții care nu au tangență cu specializarea avocatului și care nu-și îndeplinesc menirea de a explica sau de a populariza anumite reglementări juridice, iar conținutul lor face dovada unui mesaj predominant laudativ sau comparativ;
- g) participarea la organizarea de evenimente, seminare, conferințe, mese rotunde etc. în țară și peste hotare, în domenii care au tangență cu specializarea avocatului. Participarea la organizarea unor evenimente cu caracter preponderent publicitar, care nu au tangență cu specializarea avocatului și care, prin natura lor, în loc să comporte o menire explicativă sau de popularizare a anumitor reglementări juridice, dau dovada unui conținut predominant laudativ sau comparativ, nu constituie o formă de publicitate profesională permisă de lege.
- h) pagină de Internet.

Toate mențiunile comparative sau laudative sau referințe la identitatea clienților sunt interzise.

Avocaților nu le este permisă utilizarea următoarelor mijloace de publicitate:

- a) oferirea serviciilor prin prezentare proprie sau prin intermediar la domiciliul, reședința unei persoane sau într-un loc public;
- b) propunerea personalizată de prestări de servicii efectuată de o formă de exercitare a profesiei, fără ca aceasta să fi fost în prealabil solicitată în acest sens.

Firma poate fi amplasată doar la intrarea în sediul avocatului. Nerespectarea regulilor cu privire la publicitate constituie o abatere disciplinară gravă (a se vedea art.65 al Statutului profesiei).

CONTABILITATEA ȘI FISCALITATEA AVOCAȚILOR

Natalia CURAGĂU,
dr. ec., conf. univ., ASEM,
contabil-șef, Biroul Asociat de Avocați „Țurcan Cazac”

1. Contabilitatea avocaților a. Introducere

Conform art.2 al Legii contabilității nr.113 – XVI din 27.04.2007, aceasta este aplicabilă tuturor persoanelor juridice și fizice care desfășoară activitate de întreprinzător, organizațiile necomerciale, inclusiv instituțiile publice, notarii, **avocații și birourile înființate de aceștia**, executorii judecătorești, precum și reprezentanțele și filialele întreprinderilor (organizațiilor) nerezidente, înregistrate în Republica Moldova (denumite - **entități**), indiferent de domeniul de activitate, tipul de proprietate și forma juridică de organizare.

Activitatea profesională este desfășurată de către persoanele fizice abilitate prin lege, cum sunt avocații.

Profesia de avocat este exercitată de persoane calificate și abilitate conform Legii cu privire la avocatură nr.1260 – XV din 19.07.2002 (Legea cu privire la avocatură).

Conform art.22 al Legii cu privire la avocatură, licența pentru exercitarea profesiei de avocat este actul care confirmă statutul avocatului.

Profesia de avocat se exercită, la discreția fiecărui avocat, în una din următoarele forme de organizare:

- a) Cabinet al avocatului;
- b) Birou asociat de avocați.

Avocatul poate fi fondator doar al unui cabinet al avocatului sau al unui birou asociat de avocați.

Cabinetul avocatului și biroul asociat de avocați țin registrul contractelor de asistență juridică încheiate de către avocați și avocații stagiați cu clienții lor.

Cabinetul avocatului și biroul asociat de avocați activează în condiții juridice și economice egale și nu pot fi discriminate unul față de altul sub aspect financiar, fiscal ori de altă natură.

În cabinetul avocatului își exercită profesia un singur avocat (fondatorul cabinetului).

Cabinetul avocatului activează și se prezintă în raporturile juridice ca persoană fizică (art.30, alin.2 al Legii cu privire la avocatură).

Biroul asociat de avocați este fondat de doi și mai mulți avocați (fondatori ai biroului) și are statut de persoană juridică (art.31, alin.2 al Legii cu privire la avocatură).

Cabinetele avocaților și birourile asociate de avocați dispun de conturi în bancă și de ștampilă.

Relațiile dintre avocații biroului asociat de avocați sunt reglementate în bază de contract.

Înregistrarea cabinetelor avocaților și birourilor asociate de avocați se efectuează prin introducerea datelor în registrul ținut de Ministerul Justiției. În caz de modificare a numărului de avocați, de schimbare a denumirii sau a sediului, noile date se consemnează în registru.

Cabinetului avocatului sau biroului asociat de avocați i se eliberează un extras din registru, care servește drept temei pentru punerea la evidența fiscală, pentru confecționarea ștampilei și deschiderea conturilor bancare.

Odată cu începerea activității lor de bază, cabinetele avocaților și birourile asociate de avocați, pe lângă punerea la evidența fiscală, sunt obligate să-și creeze sectorul/serviciul contabilitate conform legislației în vigoare, inclusiv conform Standardelor Naționale de Contabilitate și Standardelor Internaționale de Contabilitate.

Entitatea este obligată să țină contabilitatea și să întocmească rapoartele financiare în modul prevăzut de Legea contabilității, de standardele de contabilitate, de planul de conturi contabile și de alte acte normative aprobate în conformitate cu art.11, alin.2, lit.a) al Legii menționate.

Conform art.8 al Legii contabilității, contabilitatea se ține în limba de stat și în monedă națională. Contabilitatea faptelor economice (tranzacțiilor economice, operațiilor economice) efectuate în valută se ține atât în monedă națională, cât și în valută străină, potrivit standardelor de contabilitate.

Conform art.15 al Legii contabilității se deosebesc următoarele sisteme de ținere a contabilității:

1. Sistem în partidă simplă;
2. Sistem simplificat în partidă dublă;
3. Sistem complet în partidă dublă.

b. Politica de contabilitate

Politica de contabilitate reprezintă totalitatea convențiilor, principiilor, regulilor, metodelor și procedurilor, acceptate de conducerea entității pentru ținerea contabilității și întocmirea rapoartelor financiare (paragraful 4 din Standardul Național de Contabilitate 1 „Politica de contabilitate”).

Politica de contabilitate este unul din documentele principale și obligatorii care determină modul de ținere a contabilității la orice entitate.

Conform art.16 al Legii contabilității, fiecare entitate își elaborează politica de contabilitate de sine stătător, în baza legii menționate și a standardelor de contabilitate.

Elaborarea politicii de contabilitate constă în alegerea unui procedeu din cele propuse în fiecare standard de contabilitate, în fundamentarea procedurii ales, ținându-se cont de particularitățile activității entității, și în acceptarea acestuia în calitate de bază pentru ținerea contabilității și întocmirea rapoartelor financiare.

Deoarece în Republica Moldova nu există o metodologie dedicată contabilității avocaților, standardele naționale de contabilitate permit elaborarea unor metode proprii de evidență, care trebuie să fie descrise în politica de contabilitate. În acest caz, se vor aplica, în următoarea consecutivitate, prevederile:

- a) Cadrului general pentru întocmirea și prezentarea rapoartelor financiare;
- b) Standardelor Internaționale de Raportare Financiară și Standardelor Naționale de Contabilitate (S.I.R.F. și S.N.C.), în care se examinează probleme similare;
- c) altor acte normative ale Ministerului Finanțelor, prevăzute la art.11 alin.2 lit.a) al Legii contabilității privind problema respectivă sau o problemă analogică.

Politica de contabilitate a entității are o importanță deosebită atât pentru organizarea contabilității, cât și pentru impozitare, din următoarele considerente:

- În politica de contabilitate se stabilesc procedurile contabile utilizate de entitate, care influențează nemijlocit rezultatul financiar și cel fiscal;
- Alegerea corectă a procedurilor contabile permite asigurarea concordanței dintre contabilitate și fiscalitate;
- Fără o politică de contabilitate proprie entitatea nu poate asigura ținerea contabilității și întocmirea rapoartelor financiare în conformitate cu cerințele SNC și S.I.R.F., care recomandă diverse variante de evaluare și contabilizare a activelor, datoriilor, veniturilor, cheltuielilor și

rezultatelor financiare;

- În cazul lipsei procedurii de ținere a contabilității privind o problemă concretă, entitatea trebuie să elaboreze și să argumenteze procedul corespunzător cu reflectarea acestuia în politica de contabilitate;
- Politica de contabilitate este o parte componentă a raportului financiar al entității și trebuie prezentată tuturor utilizatorilor de informații: fondatorilor/membrilor (avocaților), organelor fiscale și statistice, altor autorități publice și persoane juridice și/sau fizice care ar putea avea acces legal la informația politicii de contabilitate.

c. Alegerea metodei de evidență

i. Metoda de casă

ii. Metoda de calcul

Conform art.44 al Codului fiscal, entitățile pot aplica, cu excepția cazurilor când este prevăzut altceva, următoarele metode de evidență a veniturilor și cheltuielilor în scopuri fiscale:

- a) pentru persoanele fizice – metoda de casă sau metoda calculelor;
  - b) pentru persoanele juridice – metoda calculelor.
- Prin metoda de casă se înțelege metoda conform căreia:

- a) venitul este raportat la anul fiscal în care acesta este obținut în mijloace bănești sau sub formă de proprietate materială;
- b) deducerea se permite în anul fiscal pe parcursul căruia au fost suportate cheltuielile, cu excepția cazurilor când aceste cheltuieli trebuie raportate la un alt an fiscal, în scopul reflectării corecte a venitului.

Prin metoda calculelor se înțelege metoda conform căreia:

- a) venitul este raportat la anul fiscal în care a fost câștigat;
- b) deducerea se permite în anul fiscal în care au fost calculate sau au fost suportate cheltuielile ori au fost efectuate alte plăți, cu condiția că aceste cheltuieli și plăți nu trebuie raportate la un alt an fiscal în scopul reflectării corecte a venitului.

În scopul reflectării corecte a venitului de pe urma activității de întreprinzător (activității profesionale pentru avocați), Serviciul Fiscal de Stat este în drept să ceară persoanei care practică activități, inclusiv profesionale, de proporții folosirea metodei calculelor.

În cazul în care contribuabilul își schimbă metoda de evidență, corectările corespunzătoare în articolele care reflectă venitul, deducerile, trecerile în cont și alte operațiuni se fac astfel încât niciun articol să nu

fie omis sau să se repete. Dacă schimbarea metodei de evidență duce la majorarea venitului impozabil al contribuabilului în chiar primul an fiscal de aplicare a noii metode, atunci mărirea excedentului care rezultă exclusiv din schimbarea metodei de evidență se distribuie în părți egale pe anul fiscal curent și pe fiecare din următorii doi ani.

Conform art.3, alin.1 al Legii contabilității, toate faptele economice realizate pe parcursul unei perioade de gestiune pot fi înregistrate la entitate, aplicând:

- contabilitatea de angajamente – bază de contabilizare, conform căreia elementele contabile sunt recunoscute pe măsura apariției acestora, indiferent de momentul încasării/plății mijloacelor bănești sau compensării în altă formă;
- contabilitatea de casă – bază de contabilizare, conform căreia elementele contabile sunt recunoscute pe măsura încasării/plății mijloacelor bănești sau compensării în altă formă.

Astfel, **în scopuri fiscale**, pentru determinarea bazei de impunere, persoanele fizice și juridice pot utiliza, în dependență de caz, metoda de casă (contabilitatea de casă) ori metoda calculării (contabilitatea angajamentelor).

În același timp, este important de menționat pentru contabilii cabinetelor avocaților și birourilor asociate de avocați că în scopul înregistrării faptelor economice a activității de bază a entității (activitatea profesională a avocaților), conform SNC și SIRF, se utilizează numai metoda calculării (contabilitatea angajamentelor).

Utilizarea metodei calculării (contabilitatea angajamentelor) pentru evidența faptelor economice rezultă din paragraful 13 al SNC 18 „Venitul”:

„Venitul se constată în baza metodei calculării (contabilitatea angajamentelor) în perioada de gestiune în care a fost obținut, indiferent de momentul efectiv al intrării mijloacelor bănești sau altei forme de compensare. În cazul apariției diverselor incertitudini, constatarea venitului se admite cu respectarea următoarelor criterii:

a) existența unei certitudini ferme că avantajele economice ce fac obiectul tranzacției vor fi obținute de întreprindere;

b) existența unei posibilități reale de a determina cu exactitate suma venitului.”

În unele cazuri, criteriile (a) și (b) de mai sus pot fi aplicate numai după încasarea onorariului de către avocat sau după înlăturarea incertitudinilor apărute. De exemplu, atunci când devine clar că onorariul înregistrat în contabilitate sub formă de venit nu va fi încasat de la client din diverse motive necunoscute la momentul înregistrării acestuia (de ex. insolvența clientului, dispariția clientului, paralizarea acti-

vității clientului de către organele de stat, imposibilitatea de a executa forțat datoria clientului față de avocat, etc.), suma acestui onorariu neîncasat se raportează la cheltuieli, și contabilitatea nu trebuie să diminueze cu această sumă venitul constat inițial.

d. Rapoarte financiare

Consolidarea informațiilor privind activitatea profesională a cabinetelor avocaților și birourilor asociate de avocați (entităților) se efectuează prin întocmirea și prezentarea rapoartelor financiare, conform SNC 5 „Prezentarea rapoartelor financiare”, SNC 7 „Raportul privind fluxul mijloacelor bănești” și Capitolul V „Rapoarte financiare” al Legii contabilității.

iii. Excepții

Rapoartele financiare anuale pot fi:

- Raport anual financiar simplificat
- Raport anual financiar complet

Raportul anual financiar simplificat se prezintă de entitățile care nu depășesc limitele a două din următoarele trei criterii pentru perioada de gestiune precedentă:

- totalul veniturilor din vânzări - cel mult 15 milioane de lei;

- totalul bilanțului contabil - cel mult 6 milioane de lei;

- numărul mediu scriptic al personalului în perioada de gestiune - cel mult 49 de persoane.

Raportul anual financiar complet se prezintă de entitățile care nu cad sub incidența condițiilor de mai sus.

Conform art.15, alin.1, lit.a) al Legii contabilității, acele entități care utilizează sistemul de evidență contabilă în partidă simplă nu sunt obligate să întocmească și să prezinte Rapoarte financiare.

Termenii de prezentare a rapoartelor financiare sunt stipulați în art.38 al Legii contabilității. În general, termenul de prezentare a raportului financiar anual este de 90 de zile după expirarea anului de gestiune.

Termenul concret de prezentare a raportului financiar pentru fiecare entitate se stabilește de către organul teritorial de statistică, astfel încât este necesar de adresat la Direcția statistică a raionului (municipiului) respectiv pentru a determina data exactă a depunerii.

2. Impozitul pe venit

a. Venitul impozabil

Conform art. 18, lit.a) al Codului fiscal, sursele de venit impozabile sunt veniturile provenite din activitatea de întreprinzător, din activitatea profesională sau din alte activități similare.

Potrivit prevederilor art.5 p. 16) al Codului fiscal, activitate de întreprinzător, afacere (business) reprezintă

orice activitate conform legislației, cu excepția muncii efectuate în baza contractului (acordului) de muncă, desfășurată de către o persoană, având drept scop obținerea venitului sau, în urma desfășurării căreia, indiferent de scopul activității, se obține venit. Astfel, activitatea profesională a avocatului în scopuri fiscale se consideră ca activitate de întreprinzător, indiferent de faptul că art.1, alin.2 al Legii cu privire la avocatură nu o tratează ca atare.

Onorariile acumulate pe conturile cabinetelor avocaților și birourilor asociate de avocați de la clienți în procesul exercitării activității de avocat nu formează venitul impozabil al acestor cabinete sau birouri de avocați. Asemenea onorarii constituie venituri ale următoarelor persoane fizice:

- a) avocații-fondatori ai cabinetelor avocaților;
- b) avocații-fondatori/membri ai birourilor asociate de avocați.

În birourile unde activează mai mult de un avocat (birourile asociate), evidența veniturilor și cheltuielilor (inclusiv a cheltuielilor deductibile) se duce pe fiecare avocat în parte, astfel încât întreg biroul asociat de avocați nu are venit impozabil propriu și cheltuieli proprii. În schimb, fiecare avocat, membru al unui birou asociat, are un venit impozabil propriu și cheltuieli proprii permise sau nepermise spre deducere conform prevederilor legislației în vigoare.

b. Cote impozit persoane fizice

Conform art.15 al Codului fiscal pentru anul fiscal 2013, suma totală a impozitului pe venitul avocaților se determină în mărime de:

- 7% din venitul anual impozabil ce nu depășește suma de 26700 lei;
- 18% din venitul anual impozabil ce depășește suma de 26700 lei.

c. Deducerea cheltuielilor profesionale

Odată ce activitatea profesională a avocatului, în scopuri fiscale, se consideră activitate de întreprinzător, avocatul poate aplica prevederile art.24 al Codului fiscal privind deductibilitatea cheltuielilor aferente activității de întreprinzător (activității profesionale a avocaților).

i. Aspecte generale

Conform art.24 al Codului fiscal se permite deducerea cheltuielilor ordinare și necesare, achitate sau suportate de contribuabil pe parcursul anului fiscal, exclusiv în cadrul activității profesionale.

În cazul în care cheltuielile suportate de contribuabil cuprind cheltuielile aferente activității profesionale și cheltuielile personale, deducerea se permite numai atunci când cheltuielile aferente activității profesionale le depășesc pe cele personale și numai

pentru acea parte a cheltuielilor care se referă nemijlocit la desfășurarea activității profesionale.

Deducerea cheltuielilor de delegații, de reprezentanță, de asigurare se permite în limitele stabilite de Guvern.

Nu se permite deducerea sumelor plătite la procurarea proprietății, pe care se calculează uzura (amortizarea) și față de care se aplică prevederile art.26, 28 și 29 ale Codului fiscal.

Nu se permite deducerea compensațiilor, remunerațiilor, dobânzilor, plății pentru închirieri de bunuri și altor cheltuieli efectuate în interesul unui membru al familiei contribuabilului, al unei persoane cu funcție de răspundere sau al unui conducător de agent economic, al unui membru al societății sau al altei persoane interdependente, dar numai dacă nu există justificarea plății unei astfel de sume.

Se permite deducerea cheltuielilor ordinare și necesare suportate de contribuabil pe parcursul anului fiscal, neconfirmate documentar, în mărime de 0,2% din venitul impozabil.

Nu se permite deducerea sumelor achitate sau suportate în folosul titularului patentei de întreprinzător.

ii. Deducerea uzurii mijloacelor fixe

Proprietatea pe care se calculează uzura este proprietatea materială reflectată în bilanțul contabil al contribuabilului și folosită în activitatea profesională, a cărei valoare scade prezumtiv ca urmare a uzurii fizice și morale și a cărei perioadă de exploatare este mai mare de un an, iar valoarea ei depășește suma de 6000 lei. Deducerea uzurii mijloacelor fixe se determină conform art.26 al Codului fiscal, „Regulamentului privind evidența și calcularea uzurii mijloacelor fixe în scopuri fiscale”, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr.289 din 14.03.07 (*Monitorul Oficial nr.39-42/305 din 23.03.07*) și „Catalogului mijloacelor fixe și activelor nemateriale”, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr.338 din 21.03.03 (*Monitorul Oficial nr.62-66/379 din 04.04.03*).

iii. Restricții la deducerea donațiilor în scopuri filantropice

Conform art.36 al Codului fiscal, contribuabilul rezident are dreptul la deducerea oricăror donații făcute de el pe parcursul anului fiscal în scopuri filantropice sau de sponsorizare, dar nu mai mult de 10% din venitul impozabil. În acest scop, venitul impozabil al contribuabilului se determină fără a se lua în considerație scutițiile ce i se acordă conform Capitolului IV „Scutiții și alte deduceri” al Titlului II al Codului Fiscal.

Pot fi deduse, conform articolului menționat, numai donațiile făcute în scopuri filantropice sau de sponsorizare în favoarea autorităților publice și insti-

tuțiilor publice specificate la art.51 al Codului fiscal, a organizațiilor necomerciale specificate la art.52, alin.1 și la art.53³ ale Codului fiscal, precum și în favoarea caselor de copii de tip familial.

Donațiile în scopuri filantropice sau de sponsorizare vor fi deduse numai în cazul confirmării lor în modul stabilit de Guvern.

iv. Ne-deductibilitatea costului polițelor de asigurare profesională

Conform art.61 al Legii cu privire la avocatură, pentru a asigura repararea prejudiciului material cauzat în procesul exercitării profesiei, avocatul este în drept să încheie, în condițiile legii, un contract de asigurare de răspundere civilă.

Suma minimă asigurată pentru un an de activitate se stabilește de către Consiliul Uniunii Avocaților.

Sub influența preferințelor clienților și a tendințelor internaționale, asigurarea de răspundere civilă profesională a avocaților va deveni în scurt timp o practică des întâlnită în Republica Moldova, care va ordona activitatea avocaților și va oferi clienților protecție împotriva riscurilor legate de erorile sau omisiunile comise de avocați la acordarea asistenței juridice calificate, dar, în același timp, va atrage și costuri pentru avocați.

Din păcate, cadrul normativ existent nu este pregătit pentru noile raporturi juridice și creează inconveniențe și dificultăți cabinetelor și birourilor de avocați, care doresc să implementeze practica țărilor cu o avocatură dezvoltată și să procure polițe de asigurare de răspundere civilă profesională, în special prin imposibilitatea deducerii costurilor aferente polițelor de asigurare din venitul impozabil al avocaților.

În prevederile actuale ale Hotărârii Guvernului nr.484 din 4 mai 1998 (Hotărârea Guvernului nr.484), care stabilește clasele asigurărilor și volumul primelor de asigurare, printre cheltuielile în privința cărora sunt permise spre deducere, nu se regăsesc cheltuielile aferente asigurării de răspundere civilă profesională a avocaților, fapt care efectiv privează avocații de dreptul de deducere a cheltuielilor de asigurare respective, prevăzut de art.24 alin.3 al Codului fiscal.

d. Scutiri personale

Avocații, care au statut de persoană fizică în scopuri fiscale, ce activează în cadrul cabinetului avocatului sau în cadrul biroului asociat de avocați, pentru anul 2013 au dreptul la următoarele scutiri:

- Fiecare contribuabil (persoană fizică rezidentă) are dreptul la o scutire personală în sumă de **9120 lei pe an** (art.33, alin.1 al Codului fiscal);
- Suma scutirii personale va constitui **13560 lei pe an** pentru orice persoană care:

a) s-a îmbolnăvit și a suferit de boala actinică pro-

vocată de consecințele avariei de la C.A.E. Cernobil;

b) este invalid și s-a stabilit că invaliditatea sa este în legătură cauzală cu avaria de la C.A.E. Cernobil;

c) este părintele sau soția (soțul) unui participant căzut sau dat dispărut în acțiunile de luptă pentru apărarea integrității teritoriale și a independenței Republicii Moldova, cât și în acțiunile de luptă din Republica Afghanistan;

d) este invalid ca urmare a participării la acțiunile de luptă pentru apărarea integrității teritoriale și a independenței Republicii Moldova, precum și în acțiunile de luptă din Republica Afghanistan;

e) este invalid de război, invalid din copilărie, invalid de gradul I și II;

f) este pensionar-victimă a represiunilor politice, ulterior reabilitată (art.33, alin.2 al Codului fiscal);

- Persoana fizică rezidentă aflată în relații de căsătorie are dreptul la o scutire suplimentară în sumă de **9120 lei anual**, cu condiția că soția (soțul) nu beneficiază de scutire personală (art.34, alin.1 al Codului fiscal);
- Persoana fizică rezidentă aflată în relații de căsătorie cu orice persoană specificată la art.33, alin.2 al Codului fiscal are dreptul la o scutire suplimentară în sumă de **13560 lei anual**, cu condiția că soția (soțul) nu beneficiază de scutire personală;
- Contribuabilul (persoană fizică rezidentă) are dreptul la o scutire în sumă de **2040 lei anual** pentru fiecare persoană întreținută, cu excepția invalizilor din copilărie pentru care scutirea constituie **9120 lei anual** (art.34, alin.1 al Codului fiscal).

Tutorele și curatorul minorilor în vârstă de la 14 la 18 ani au dreptul la o scutire suplimentară în mărime de **2040 lei**, în funcție de caz, pentru fiecare persoană aflată sub tutelă și/sau curatelă, care întrunește cerințele specificate la lit.d).

Scutirea specificată se acordă din luna următoare lunii apariției acestui drept în condițiile respectării cerințelor prevăzute. Ca temei pentru aplicarea scutirilor servește cererea contribuabilului.

În scopul determinării mărimii și categoriei scutirii, care urmează a fi acordată avocatului, ultimul trebuie să prezinte serviciului contabilitate al cabinetului avocatului sau biroului asociat de avocați în care activează o cerere pentru acordarea scutirilor, la care are dreptul, anexând la cerere toate documentele justificative ale acestui drept. Scutirile nu au efect retroactiv și se vor aplica începând cu următoarea perioadă de gestiune după data depunerii cererii.

e. Achitarea trimestrială a impozitului din onorarii

Conform art.84, alin.1 al Codului fiscal, contribuabi-

lii sunt obligați să achite, nu mai târziu de 31 martie, 30 iunie, 30 septembrie și 31 decembrie ale anului fiscal, sume egale cu 1/4 din:

a) suma calculată drept impozit ce urmează a fi plătit, conform Titlului II „Impozit pe venit” al Codului fiscal, pentru anul respectiv; sau

b) impozitul ce urma să fie plătit, conform Titlului II „Impozit pe venit” al Codului fiscal, pentru anul precedent.

f. Avocații nu sunt subiecți ai micului business

Capitolul 7¹ al Codului fiscal, intitulat „Regimul fiscal al agenților economici subiecți ai sectorului întreprinderilor mici și mijlocii”, stabilește un impozit pe venit de 3% din venituri operaționale (adică, fără posibilitatea deducerii cheltuielilor) pentru întreprinderi mici și mijlocii.

Poziția organelor fiscale este că acest regim nu este aplicabil avocaților, indiferent de faptul că activitatea profesională de avocat, în sens fiscal, se consideră activitate de întreprinzător.

g. Reținerea la sursa de plată

Reținerea la sursa de plată a impozitului pe venit în mărime de 7%, conform art.90 al Codului fiscal, nu este aplicabilă onorariilor avocaților, deoarece plătitorul onorariului efectuează plata pentru serviciile/asistența acordată de avocat pe conturile cabinetului avocatului sau biroului asociat de avocați, dar nu în folosul cetățeanului – avocat.

h. Declarația cu privire la impozitul pe venit (Forma VEN 12)

În conformitate cu art.83, alin.2, lit.c) al Codului fiscal, prezentarea Declarației cu privire la impozitul pe venit este obligatorie pentru cabinetele avocaților, birourile asociate de avocați și avocații care activează în cadrul birourilor asociate de avocați. Declarația cu privire la impozitul pe venit (forma VEN 12) se completează în conformitate cu procedura stabilită de Guvern, potrivit formei aprobate de acesta, și se prezintă Serviciul Fiscal de Stat nu mai târziu de 31 martie a anului următor anului fiscal de gestiune. Modul de completare și prezentare a declarației este expus în Hotărârea Guvernului nr.596 din 13.08.2012 (Monitorul Oficial nr.170-174/660 din 17.08.2012).

i. Declarația persoanei fizice cu privire la impozitul pe venit (Forma CET 08)

Avocații, care practică alte activități decât activitatea profesională, permise de legislația în vigoare, la sfârșitul anului de gestiune vor mai prezenta și Declarația persoanei fizice cu privire la impozitul pe venit (Forma CET 08), în paralel cu Declarația (Forma VEN 12), și vor arăta cumulul sumelor venitului impozabil stabilit în ambele forme ale Declarațiilor, cu scopul evitării dublei impuneri. Modul de completare și prezenta-

re a Declarației (Forma CET 08) este expus în Hotărârea Guvernului nr.1398 din 08.12.2008 (Monitorul Oficial nr.226-229/1419 din 19.12.2008).

3. Taxa pe valoare adăugată și documentele cu regim special

Conform art.103, alin.6 al Codului fiscal, serviciile acordate de avocați sunt scutite de plata taxei pe valoarea adăugată (TVA).

Deoarece serviciile acordate de avocați sunt scutite de TVA, conform art.117 al Codului fiscal, avocații nu sunt obligați să emită facturi fiscale.

Totuși, conform Instrucțiunii privind evidența, eliberarea, păstrarea și utilizarea formularelor tipizate de documente primare cu regim special, Anexa nr.2 la Hotărârea Guvernului nr.294 din 17 martie 1998, toate entitățile care, potrivit legislației în vigoare, au obligativitatea ținerii contabilității, utilizează în procesul desfășurării activității economico-financiare formularele corespunzătoare cu regim special, care confirmă operațiunile economice efectuate. În cazul avocaților, formularele respective confirmă serviciile de avocat prestate.

Nomenclatorul formularelor tipizate de documente primare cu regim special se regăsește în Anexa nr.1 la Hotărârea Guvernului nr.294 din 17 martie 1998. Formularele-tip cel mai frecvent utilizate în activitatea ordinară a avocaților sunt:

1. Factura;
2. Anexa la factură;
- (...)
3. Foaia de parcurs pentru autoturisme;
- (...)
5. Delegația;
- (...)
16. Mandatul avocatului.

Documentele primare cu regim special se întocmesc în timpul efectuării operațiunii, iar dacă aceasta este imposibil – nemijlocit după efectuarea operațiunii sau după producerea evenimentului.

Conducătorul entității (avocatul) poartă răspundere pentru starea evidenței, păstrării și utilizării formularelor cu regim special.

Formularul tipizat al facturii se utilizează la livrările de servicii.

Astfel, drept justificare a serviciilor prestate de avocați va servi factura (fosta factură de expediție).

Modul de întocmire/completare a facturilor este reglementat de Ordinul Ministerului Finanțelor cu privire la aprobarea formularului tipizat de document primar cu regim special „Factură”, nr.47 din 31.03.2010 (Monitorul Oficial nr.58-60/230 din 23.04.2010).

4. Asigurarea socială a avocaților

Contribuția de asigurări sociale de stat obligato-

rii, stabilită sub formă de tarif fix pentru avocați, conform Anexei nr.3 a Legii bugetului asigurărilor sociale de stat pe anul 2013, nr.250 din 08.11.2012 (*Monitorul Oficial nr.254-262/840 din 14.12.2012*), constituie **5220 lei** anual. Aceasta se achită lunar, a câte 1/12 din suma anuală până la sfârșitul lunii imediat următoare celei de gestiune.

a. Dreptul la pensie minimă

Contribuția de asigurări sociale de stat obligatorii stabilită și plătită de către avocați în baza tarifului fix, conform Anexei nr.3 a Legii bugetului asigurărilor sociale de stat pe anul 2013, oferă avocatului doar dreptul la pensia minimă pentru limita de vârstă (stagiul de cotizare) și ajutorul de deces.

5. Asigurarea medicală obligatorie a avocaților

Prima de asigurare obligatorie de asistență medicală este calculată în sumă fixă în valoare absolută de **3318 lei** pentru avocați - specificați în Anexa nr.2 la Legea nr.1593-XV din 26 decembrie 2002. Conform art.4, alin.2 al Legii fondurilor asigurărilor obli-

gatorii de asistență medicală pe anul 2013, nr.251 din 08.11.2012 (*Monitorul Oficial nr.248-251/814 din 07.12.2012*), prima de asigurare obligatorie de asistență medicală a avocaților se achită integral (fără reduceri) până la 31 martie a anului de gestiune.

6. Cotizația de membru al Uniunii Avocaților

Conform Hotărârii Congresului Avocaților din 28.03.08, fiecare avocat este obligat să contribuie lunar cu o cotizație de membru în folosul Uniunii Avocaților din Republica Moldova în sumă de 100 lei.

7. Servicii de avocat prestate contra numerar persoanelor fizice și juridice

Conform Anexei la Hotărârea Guvernului cu privire la aplicarea mașinilor de casă și control cu memorie fiscală pentru efectuarea decontărilor în numerar, nr.474 din 28.04.1998, prestarea serviciilor de către avocați face parte din categoria genurilor de activitate ale căror specific permite efectuarea decontărilor bănești în numerar fără utilizarea mașinilor de casă și control.

● ÎNREGISTRAREA CABINETULUI AVOCATULUI ȘI A BIROULUI ASOCIAT DE AVOCAȚI

Sorina MACRINICI,
avocat, membru,
Centrul de Resurse Juridice

Potrivit articolului 29 al Legii nr.1260 din 19 iulie 2002 cu privire la avocatură, persoanele admise în profesia de avocat pot profesa avocatura în cadrul Cabinetului Avocatului sau Biroului Asociat de Avocați. Avocatul poate fi fondator doar al Cabinetului Avocatului sau al Biroului Asociat de Avocați.¹

Cabinetul Avocatului este constituit dintr-un singur avocat fondator și se prezintă în raporturile

juridice în calitate de persoană fizică.² Denumirea Cabinetului Avocatului este compusă din numele și prenumele avocatului fondator.³

Biroul Asociat de Avocați este creat de doi și mai mulți avocați fondatori și are statut de persoană juridică. Relațiile dintre avocații din cadrul Biroului Asociat de Avocați sunt reglementate în temeiul unui

¹ A se vedea art.29 alin.(2) al Legii nr.1260 din 19 iulie 2002 cu privire la avocatură.

² A se vedea art.30 al Legii nr.1260 din 19 iulie 2002 cu privire la avocatură.

³ A se vedea art.29 alin.(3) al Legii nr.1260 din 19 iulie 2002 cu privire la avocatură.

contract.⁴ Biroul Asociat de Avocați poate alege orice denumire.⁵ Una din tradițiile avocaturii este ca denumirea birourilor de avocați să conțină numele unuia sau mai multor avocați fondatori.

Înregistrarea formelor de organizare a activității de avocat reprezintă un proces complex care presupune înregistrarea inițială la Ministerul Justiției, urmată de alte acțiuni necesare în vederea funcționării unui Cabinet al Avocatului sau Birou Asociat de Avocați, și anume:

- I. Înregistrarea la Ministerul Justiției;
- II. Obținerea certificatului de atribuire a codului fiscal;
- III. Confecționarea ștampilei;
- IV. Înregistrarea la organele fiscale teritoriale;
- V. Deschiderea unui cont bancar;
- VI. Înregistrarea la Casa Națională de Asigurări Sociale;
- VII. Înregistrarea la Compania Națională de Asigurări în Medicină;
- VIII. Obținerea legitimației de la Uniunea Avocaților;
- IX. Procurarea formularelor cu regim special.

În continuare, vom examina detaliat fiecare dintre aceste etape prin prezentarea listei actelor necesare a fi depuse la autorități, a termenelor de examinare a cererilor și alte detalii utile pentru avocați.

I. Înregistrarea la Ministerul Justiției

Potrivit art.32 al Legii nr.1260 din 19 iulie 2002 cu privire la avocatură, Ministerul Justiției este autoritatea care înregistrează formele de organizare a activității de avocat. De asemenea, conform art.65 alin.(1) lit.(e) al Legii nr.1260 din 19 iulie 2002, Ministerul Justiției ține Registrul Cabinetelor Avocaților și Birourilor Asociate de Avocați. Extrasul Registrului este disponibil pe pagina web a Ministerului Justiției, la categoria „Persoane autorizate”⁶.

Înregistrarea Cabinetului Avocatului și Biroului Asociat de Avocați la Ministerul Justiției⁷ are loc după depunerea următoarelor documente⁸:

- a) cererea de înregistrare;
- b) declarația de fondare a Cabinetului Avocatului sau a Biroului Asociat de Avocați. Forma declarației este aprobată de către Ministerul Justiției;

c) copia licenței pentru exercitarea profesiei de avocat;

d) copiile actelor care confirmă adresa sediului Cabinetului Avocatului sau al Biroului Asociat de Avocați;

e) informația privind datele de contact (număr de telefon, adresă poștală și electronică);

f) confirmarea privind notificarea Uniunii Avocaților despre intenția înregistrării Cabinetului Avocatului sau a Biroului Asociat de Avocați.

Modelele acestor acte sunt disponibile pe pagina web a Ministerului Justiției.⁹

Suplimentar documentelor indicate în Lege, Ministerul Justiției condiționează înregistrarea prin prezentarea următoarelor acte¹⁰:

a) copia buletinului de identitate al avocatului / avocaților, și

b) procesul-verbal cu privire la alegerea șefului Biroului Asociat de Avocați de către avocații fondatori, în cazul Birourilor Asociate de Avocați.

După depunerea întregului set de acte indicate mai sus, Ministerul Justiției înregistrează Cabinetul Avocatului și Biroul Asociat de Avocați în termen de o lună. După procesarea actelor și înregistrarea, Ministerul Justiției eliberează decizia privind înregistrarea Cabinetului Avocatului sau a Biroului Asociat de Avocați și extrasul¹¹ din Registrul Cabinetelor Avocaților și Birourilor Asociate de Avocați.

Refuzul Ministerului Justiției de a înregistra formele de organizare a profesiei de avocat poate fi contestat în instanța de judecată competentă, în procedura contenciosului administrativ.¹²

Avocații au dreptul să decidă modificarea formei de organizare a activității de avocat.¹³

II. Obținerea certificatului de atribuire a codului fiscal

Potrivit art.161 alin.(1) Cod Fiscal, organul fiscal ține evidența contribuabililor, atribuindu-le coduri fiscale în modul stabilit de instrucțiunea aprobată de Inspectoratul Fiscal Principal de Stat.

În conformitate cu p. 17 al ordinului Inspectoratului Fiscal Principal de Stat nr.236 din 18.12.2006 cu privire la aprobarea Instrucțiunii privind evidența contribuabililor, în vederea atribuirii codului fiscal,

4 A se vedea art.31 al Legii nr.1260 din 19 iulie 2002 cu privire la avocatură.

5 A se vedea art.29 alin.(3) al Legii nr.1260 din 19 iulie 2002 cu privire la avocatură.

6 A se vedea <http://justice.gov.md/pageview.php?l=ro&idc=71&>, accesat la 8 ianuarie 2013.

7 Direcția responsabilă din cadrul Ministerului Justiției este Direcția notariat și avocatură; telefon de contact: 022 20 14 07.

8 A se vedea art.32 alin.(1) al Legii nr.1260 din 19 iulie 2002 cu privire la avocatură.

9 A se vedea <http://justice.gov.md/pageview.php?l=ro&idc=71&>, accesat la 8 ianuarie 2013.

10 *Idem*.

11 De regulă, extrasul din Registrul se eliberează în 5 exemplare, ce urmează a fi prezentate la diverse autorități care vor fi indicate în textul acestui îndrumar.

12 A se vedea art.32 alin.(4) al Legii nr.1260 din 19 iulie 2002 cu privire la avocatură.

13 A se vedea art.32 alin.(5) al Legii nr.1260 din 19 iulie 2002 cu privire la avocatură.

Cabinetele Avocaților și Birourile Asociate de Avocați urmează să depună următorul pachet de documente:

- a) cererea de atribuire a codului fiscal (cerere-tip disponibilă la organele fiscale);
- b) extrasul din Registrul Cabinetelor Avocaților și Birourilor Asociate de Avocați, eliberat de Ministerul Justiției, în original și copie;
- c) copia licenței / licențelor pentru exercitarea profesiei de avocat;
- d) copia buletinului de identitate al avocatului / avocaților.

Setul de acte pentru obținerea codului fiscal se prezintă la Inspectoratele Fiscale de Stat Teritoriale¹⁴. Avocații care activează în municipiul Chișinău vor obține codul fiscal la Inspectoratul Fiscal Principal de Stat mun. Chișinău.

Potrivit p. 23 al Instrucțiunii privind evidența contribuabililor, Inspectoratele Fiscale de Stat Teritoriale eliberează certificatul de atribuire a codului fiscal în termen de 3 zile lucrătoare de la data depunerii cererii.

III. Confecționarea ștampilei

Următoarea etapă după obținerea certificatului de atribuire a codului fiscal este confecționarea ștampilei Cabinetului Avocatului sau al Biroului Asociați de Avocați, care este strict necesară atât în toate procedurile de înregistrare ulterioară la autorități, cât și pentru o bună desfășurare a activității de avocat.

Ștampilele sunt confecționate de întreprinderi care dispun de licențe pentru acest gen de activitate.¹⁵

Avocații fondatori ai Cabinetelor Avocaților vor prezenta următoarele documente:

- a) extrasul din Registrul Cabinetelor Avocaților și Birourilor Asociate de Avocați, eliberat de Ministerul Justiției, în original și copie;
- b) certificatul de atribuire a codului fiscal, în original și copie;
- c) copia buletinului de identitate al avocatului.

Birourile Asociate de Avocați vor prezenta actele indicate mai jos:

- a) extrasul din Registrul Cabinetelor Avocaților și Birourilor Asociate de Avocați, eliberat de Ministerul Justiției, în original și copie;
- b) copia deciziei Ministerului Justiției privind înregistrarea Biroului Asociați de Avocați;
- c) certificatul de atribuire a codului fiscal, în original și copie;

- d) copia licenței șefului Biroului Asociați de Avocați;
- e) copia buletinului de identitate al șefului Biroului Asociați de Avocați.

Fiecare avocat poate dispune de ștampilă personală pentru confecționarea căreia se vor prezenta:

- a) copia buletinului de identitate al avocatului;
- b) licența avocatului, în original și copie.

De regulă, termenul necesar pentru confecționarea ștampilelor se încadrează în 2-3 zile lucrătoare. Întreprinderea eliberează o adeverință privind fabricarea ștampilei, care include denumirea solicitantului, caracteristica tehnică a ștampilei și denumirea întreprinderii care a confecționat ștampila.

IV. Înregistrarea la organele fiscale teritoriale

Potrivit art.161 alin.(3) Cod Fiscal, organele fiscale țin evidența contribuabililor, inclusiv a Cabinetelor Avocaților și Birourilor Asociate de Avocați, prin deschiderea dosarelor contribuabililor.

În acest scop, avocații urmează să prezinte la Inspectoratele Fiscale de Stat Teritoriale¹⁶ următorul set de documente:

- a) extrasul din Registrul Cabinetelor Avocaților și Birourilor Asociate de Avocați, eliberat de Ministerul Justiției, în original și copie;
- b) copia deciziei Ministerului Justiției privind înregistrarea Biroului Asociați de Avocați;
- c) certificatul de atribuire a codului fiscal, în original și copie;
- d) copia licenței avocatului / avocaților;
- e) copia buletinului de identitate al avocatului / avocaților;
- f) copiile actelor care confirmă adresa sediului Cabinetului Avocatului sau al Biroului Asociați de Avocați.

Unele Inspectorate Fiscale de Stat Teritoriale pot condiționa înregistrarea prin prezentarea, la momentul depunerii setului de documente, a:

- a) 2 mape;
- b) 10 foi mărimea A4.

Punerea la evidență la Inspectoratele Fiscale de Stat Teritoriale are loc în ziua prezentării actelor indicate mai sus.

V. Deschiderea unui cont bancar

Activitatea avocatului presupune efectuarea unor operațiuni bancare care necesită deschiderea unor conturi bancare în valută națională și străină.

Pentru deschiderea unui cont bancar, fiecare bancă comercială instituie propriile reguli, dar, de obicei, avocaților le sunt solicitate următoarele documente:

¹⁴ A se vedea http://www.fisc.md/common/contacts/tel-terit/Informatii_de_contact_ale_IFS_teritoriale_ro.pdf, accesat la 8 ianuarie 2013.

¹⁵ A se vedea <http://www.yellowpages.md/rom/rubrics/tree/7520/7702/8446-stampile-sigilii>, accesat la 8 ianuarie 2013.

¹⁶ A se vedea http://www.fisc.md/common/contacts/tel-terit/Informatii_de_contact_ale_IFS_teritoriale_ro.pdf, accesat la 8 ianuarie 2013.

- a) cererea de deschidere a contului (cerere-tip eliberată de bancă);
- b) copia extrasului din Registrul Cabinetelor Avocaților și Birourilor Asociate de Avocați, eliberat de Ministerul Justiției;
- c) copia deciziei Ministerului Justiției privind înregistrarea Cabinetului Avocatului sau a Biroului Asociat de Avocați;
- d) certificatul de atribuire a codului fiscal, în original și copie;
- e) copia licenței avocatului /avocaților;
- f) copia buletinului de identitate al avocatului / avocaților;
- g) ștampila;
- h) fișa cu specimenul de semnătură / semnături, confirmată contra plată de persoana responsabilă a băncii sau legalizată notarial.

Ulterior, între Cabinetul Avocatului sau Biroul Asociat de Avocați, pe de o parte, și bancă, pe de altă parte, se încheie un contract de deservire a contului bancar.

Contul bancar este provizoriu până la momentul în care banca primește de la Inspectoratul Fiscal de Stat Teritorial certificatul privind luarea la evidență a contului bancar. Această procedură durează între 5 și 7 zile lucrătoare.

VI. Înregistrarea la Casa Națională de Asigurări Sociale

Potrivit art.26 alin.(1) al Legii nr.489 din 8 iulie 1999 privind sistemul public de asigurări sociale, avocații din cadrul Cabinetelor Avocaților și Birourilor Asociate de Avocați sunt obligați să se înregistreze, în termen de 10 zile lucrătoare de la data obținerii dreptului de a desfășura activitatea de avocat, în calitate de plătitori de contribuții de asigurări sociale de stat la subdiviziunea teritorială a Casei Naționale de Asigurări Sociale unde își au adresa juridică¹⁷.

Lista documentelor necesare pentru înregistrarea avocaților în calitate de contribuabili la bugetul asigurărilor sociale de stat este următoarea:

- a) cerere de înregistrare (cerere-tip eliberată de Casele Teritoriale de Asigurări Sociale);
- b) copia extrasului din Registrul Cabinetelor Avocaților și Birourilor Asociate de Avocați, eliberat de Ministerul Justiției;
- c) certificatul de atribuire a codului fiscal, în original și copie;
- d) copia licenței avocatului /avocaților;
- e) ștampila;
- f) certificat de la bancă privind numărul contului bancar (dacă există).

¹⁷ Adresele Caselor Teritoriale de Asigurări Sociale pot fi găsite la acest link: <http://cnas.md/regionmap.php?l=ro&idc=175&>, accesat la 8 ianuarie 2013.

Înregistrarea Cabinetelor Avocaților și a Birourilor Asociate de Avocați la Casele Teritoriale de Asigurări Sociale are loc în ziua prezentării actelor indicate mai sus.

Avocații achită contribuțiile sociale printr-o sumă fixă stabilită anual prin Legea bugetului asigurărilor sociale de stat. Potrivit p. 1.5. al Anexei nr.3 la Legea nr.250 din 08.11.2012 a bugetului asigurărilor sociale de stat pe anul 2013, tariful contribuției de asigurări sociale de stat obligatorii pentru avocați în 2013 constituie 5220 lei, care se achită lunar, câte 1/12 din suma anuală, până la sfârșitul lunii imediat următoare celei de gestiune. Tipul prestației sociale asigurată prin această contribuție este pensia minimă pentru limită de vârstă (stagiul de cotizare) și ajutorul de deces.

VII. Înregistrarea la Compania Națională de Asigurări în Medicină

Art.10 alin.(2) p. (a) al Legii nr.1585 din 27 februarie 1998 cu privire la asigurarea obligatorie de asistență medicală prevede că avocații urmează să se înregistreze în calitate de plătitori de prime de asigurare obligatorie de asistență medicală la agenția teritorială a Companiei Naționale de Asigurări în Medicină¹⁸ în termen de o lună de la data obținerii licenței de avocat.

Avocații urmează să prezinte următoarele acte în vederea înregistrării în calitate de plătitori de prime de asigurare obligatorie de asistență medicală:

- a) copia extrasului din Registrul Cabinetelor Avocaților și Birourilor Asociate de Avocați, eliberat de Ministerul Justiției;
- b) copia deciziei Ministerului Justiției privind înregistrarea Cabinetului Avocatului sau a Biroului Asociat de Avocați;
- c) licența avocatului /avocaților, în original și copie;
- d) copia buletinului de identitate al avocatului / avocaților.

Înregistrarea Cabinetelor Avocaților și a Birourilor Asociate de Avocați la agențiile teritoriale ale Companiei Naționale de Asigurări în Medicină are loc în ziua prezentării actelor indicate mai sus.

Potrivit anexei nr.2 la Legea nr.1593 din 26 decembrie 2002 cu privire la mărimea, modul și termenele de achitare a primelor de asigurare obligatorie de asistență medicală, avocații intră în categoria de plătitori ai primelor de asigurare obligatorie de asistență medicală în sumă fixă, care se asigură în mod individual.

Mărimea primelor de asigurare obligatorie de

¹⁸ Adresele agențiilor teritoriale ale Companiei Naționale de Asigurări în Medicină pot fi găsite la următorul link: <http://cnam.md/?page=21>, accesat la 8 ianuarie 2013.

asistență medicală este stabilită anual de Legea fondurilor asigurării obligatorii de asistență medicală pe fiecare an în parte. Conform art.4 alin.(2) al Legii nr.251 din 08.11.2012 a fondurilor asigurării obligatorii de asistență medicală pe anul 2013, prima de asigurare obligatorie de asistență medicală stabilită pentru avocați în anul 2013 este de 3318 lei.

Potrivit art.22 al Legii nr.1593 din 26 decembrie 2002, menționată mai sus, avocații urmează să achite prima de asigurare obligatorie de asistență medicală în termen de 3 luni de la data intrării în vigoare a legii fondurilor asigurării obligatorii de asistență medicală pe anul respectiv. Art.23 al aceleiași Legi stabilește că avocații care au obținut licența de avocat după acest termen vor achita, în termen de 30 de zile calendaristice de la data obținerii licenței de avocat, prima de asigurare obligatorie de asistență medicală în cuantum proporțional numărului de luni complete rămase până la sfârșitul anului de gestiune.

VIII. Obținerea legitimației de la Uniunea Avocaților

În conformitate cu art.17 al Legii nr.1260 din 19 iulie 2002 cu privire la avocatură, legitimațiile avocaților se eliberează de către Consiliul Uniunii Avocaților.

Obținerea legitimației de avocat este condiționată de prezentarea de către avocați a următoarelor documente:

- a) copia licenței avocatului;
- b) copia buletinului de identitate al avocatului.

Prețul pentru perfectarea legitimației constituie 80 lei¹⁹ și aceasta se eliberează în termen de o lună.

IX. Procurarea formularelor cu regim special

Profesarea activității de avocat este practic imposibilă fără achiziționarea formularelor cu regim special, cum ar fi mandatele de avocat, facturile (fostele facturi de expediție), dispozițiile de încasare, dispozițiile de plată, delegațiile etc.

Formularele cu regim special se eliberează de Întreprinderea de Stat Editura de Imprimare „Statistica”²⁰.

Pentru procurarea formularelor cu regim special²¹, este necesară prezentarea următoarelor documente:

1) pentru Cabinetele Avocaților:

- a) cerere de eliberare a formularelor cu regim special;
- b) extrasul din Registrul Cabinetelor Avocaților și Birourilor Asociate de Avocați, eliberat de Ministerul Justiției, în original și copie;
- c) certificatul de atribuire a codului fiscal, în original și copie;
- d) licența de avocat, în original și copie;
- e) legitimația avocatului eliberată de Consiliul Uniunii Avocaților – obligatorie pentru procurarea mandatelor de avocat;
- f) buletinul de identitate al avocatului, în original și copie;
- g) șampilă;
- h) rechizitele bancare.

2) pentru Birourile Asociate de Avocați:

- a) cerere de eliberare a formularelor cu regim special;
- b) extrasul din Registrul Cabinetelor Avocaților și Birourilor Asociate de Avocați, eliberat de Ministerul Justiției, în original și copie;
- c) certificatul de atribuire a codului fiscal, în original și copie;
- d) licența de avocat a conducătorului Biroului Asociat de Avocați, în original și copie (după procurarea delegațiilor – licența de avocat a avocatului delegat);
- e) legitimația conducătorului Biroului Asociat de Avocați eliberată de Consiliul Uniunii Avocaților (după procurarea delegațiilor – legitimația avocatului delegat) – obligatorie pentru procurarea mandatelor de avocat;
- f) buletinul de identitate al conducătorului Biroului Asociat de Avocați, în original și copie (după procurarea delegațiilor – buletinul de identitate al avocatului delegat);
- g) șampilă;
- h) rechizitele bancare.

19 Informație confirmată de Uniunea Avocaților la data de 9 ianuarie 2013.

20 <http://www.statistica.md/pageview.php?l=ro&idc=23&id=2307>, accesat la 8 ianuarie 2013.

21 <http://www.statistica.md/pageview.php?l=ro&idc=271&id=2456> accesat la 8 ianuarie 2013.

ȘTIATI CĂ...

- Femeile clipesc de două ori mai mult ca bărbații?
- China are mai mulți vorbitori de limba engleză decât SUA?

ÎNTREVEDEREA COMISARULUI PENTRU DREPTURILE OMULUI AL CONSILIULUI EUROPEI CU MEMBRII CONSILIULUI UNIUNII AVOCAȚILOR DIN REPUBLICA MOLDOVA

6 martie 2013, Chișinău

La 6 martie 2013, membrii Consiliului Uniunii Avocaților au avut o întrevedere cu Domnul Nils Muižnieks, Comisarul pentru Drepturile Omului al Consiliului Europei. Misiunea acestui înalt demnitar constă

în promovarea conștientizării și respectării drepturilor omului în cele 47 de State membre ale Consiliului Europei.

În cadrul întreprinderii, avocații moldoveni au împărtășit propriile viziuni și experiențe în legătură cu ultimele reforme în justiție și starea actuală în domeniul respectării drepturilor omului în țara noastră. Un subiect de interes deosebit pentru Comisarul CE a fost responsabilizarea judecătorilor

în procesul de înlăptuire a justiției. Membrii Consiliului Uniunii Avocaților au propus ca judecătorii să fie aleși/numiți și promovați doar cu avizul pozitiv al baroului avocaților, în circumscripția căruia activează sau urmează să activeze.

Au fost dezbătute cu mare interes avantajele și perspectivele sistemului de alegere a judecătorilor direct de către cetățeni sau indirect – de grupuri de electori, drept măsură de diminuare a influenței directe a politicului asupra justiției.

Comisarul CE a mai abordat subiecte legate de influența și rolul avocaților parlamentari, ultimele tendințele în domeniul practicii de contestare a mandatelor de arest și umanizarea institutului poliției.

În conformitate cu mandatul său, Comisarul CE pentru Drepturile Omului întreprinde vizite în Statele membre ale Consiliului Europei pentru a se documenta cu privire la respectarea drepturilor omului în țara respectivă. Vizitele vizează consolidarea unui dialog direct cu autoritățile pentru a examina unul sau mai multe puncte specifice. În rezultatul vizitei este elaborat un raport care cuprinde concluzii și recomandări adecvate pentru îmbunătățirea situației.

Ultima dată Republica Moldova a fost vizitată de Comisarul precedent al Consiliului Europei pentru Drepturile Omului, Thomas Hammarberg, în ianuarie 2012.

Alte informații: <http://www.infoeuropa.md/vizite-in-moldova/vizita-comisarului-pentru-drepturile-omului-in-republica-moldova/>

